

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1985 (ČÍSLO 325) CENA 10 ZŁ

V helenistickej a rímskej dobe bol Džeraš bohatým a rušným mestom s nádhernými budovami majúcimi vyzdobené frontony sochami významných vladárov a ľudí zasiúzených pre mesto. Zdobili nimi námestia. Na snímke: vykopávky veľkej kolonády na hlavnej ulici, časť jedného z dvoch divadiel, ktoré malo dvojúrovňove — javisko a 32 rady sedadiel pre tisíc divákov, ako aj jediné extujúce oválne fórum, vyzdobené iónskymi stĺpmi. Na kopci dnešné Džeraš.

D

Ž

E

R

A

S

POVINNOSTI INTELIGENCE

Místo a úkoly inteligence v socialistickém rozvoji státu a podmínky její práce a činnosti byly tématem 19. zasedání ÚV PSDS ve dnech 13. a 14. května ve Varšavě. Zasedání se zúčastnilo 300 pozvaných představitelů různých skupin inteligence, straníků i nestraníků.

Základem diskuse se stal úvodní referát politického byra ÚV PSDS, který přednesl Józef Czyrek.

Na závěr diskuse se ujal slova první tajemník ÚV PSDS Wojciech Jaruzelski. Uvádime některé teze jeho projevu:

— Strana vidí svou povinnost ve spojení rozhodné obrany principů socialismu s vůlí a schopnosti odnovy, chápáné jako proces neustálého hledání a zavádění efektivnějších a moderních řešení.

— Prvním národním úkolem je dnes zásadní pokrok v hospodářství, zejména pak jakostní skok ve vědecko-technické oblasti. Stručně bychom to mohli nazvat polským „být nebo nebýt“.

— Povoláním vědy je jako lokomotiva táhnout hospodářství a společenský život, civilizaci, myšlení a obyčeje.

— Socialismus v Polsku potřebuje takovou masovou kulturu, která by vyjadřovala a zušlechťovala životní styl různých společenských kruhů a sjednotila by je v semknutý, stále obohacovaný proud celonárodní kultury.

— Kráćíme cestou dialogu a partnerství, autonomie a samosprávnosti organizací a sdružení inteligence. Je to podnětem k tomu, aby lidé dobré vůle, kteří v nich pracují, vlastním úsilím dokončili dílo porozumění a normalizace v kruzích inteligence.

Ve dvoudenní diskusi vystoupilo 38 osob, 70 přispěvků bylo předloženo do protokolu. Zasedání přijalo usnesení o úkolech inteligence a vydalo prohlášení v souvislosti s 30. výročím podepsání Varšavské smlouvy.

Byla sjednocena struktura a názvy organizačních jednotek v ÚV a vojvodských výborech; organizační oddělení změnilo název na politicky organizační, administrativní na společensko-právní, kádrové na kádrově politiky a všeobecné na vnitrostranického hospodářství. Byly provedeny změny ve složení politického byra, sekretariátu a ústředního výboru.

Na snímku: V zasedací síni; zleva: Kazimierz Miniur, Jerzy Kurski, Jerzy Treli (všichni z Krakova) a Tadeusz M. Jaroszewski.

LUDOVÝ SVIATOK. V celej krajine sa 26. mája t.r. konali oslavys tradičného sviatku polského vidieka, roľníkov a tých, ktorí svojou prácou podporujú poľnohospodárstvo — robotníkov a inteligenciu. Pri tejto priležitosti sa v mnohých obciach a gminách konali slávnostné akademie, mitingy a stretnutia, na ktorých ich účastníci nadvázovali na bohaté tradicie ludového hnutia, spoločné boje roľníkov a robotníkov za národné a sociálne oslobodenie a na súčasné idey robotnícko-roľníckeho spojenectva. Dôležitým momentom osláv boli taktiež otázky súvisiacie s nadchádzajúcimi voľbami do Sejmu, realizáciou programu socialistickej obnovy a reformiem, ako aj rozvoja poľnohospodárstva.

va a potravinárskeho hospodárenstva.

Ustredné oslavys ludového sviatku sa uskutočnili v Rzeszowe za účasti predsedu HV ZES a podpredsedu Rady ministrov Romana Malinowského, maršalka Sejmu Stanisława Gucwu a tajomníka ÚV PZRS Zbigniewa Michałka. Práve tuná pred 90 rokmi založili prvú politickú organizáciu polských roľníkov — Ludovú stranu. Počas tejto jubilejnej manifestácie predstaviteilia mládežníckych organizácií predniesli mierovú výzvu, v ktorej vyzývajú k zastaveniu pretekov v zbrojení a rozvíjanju mierovej, rovnoprávnej a vzájomne prospěšnej spolupráce národov a štátov nezávisle na ich spoločensko-politickej zriadenosti.

POESKO-TALIANSKE VZTAHY a potreba ich ďalšieho rozvoja vo všetkých oblastiach boli predmetom rozhovoru arm. gen. Wojciecha Jaruzelského s predsedom talianskej vlády Bettinom Craxim, ktorý sa na ceste do Moskvy zastavil vo Varšave. Obažti štátenci prerokovali taktiež aktuálnu medzinárodnú situáciu a zdôraznili učelnosť rozvoja vzťahov medzi RVHP a EHS. Na snímke záber z užívania na letisku.

SETKÁNÍ S NOVINÁŘI VE VARŠAVSKÉM VÝBORU PSDS

Clen politického byra ÚV, první tajemník Varšavského výboru PSDS Marian Woźniak se před prvním ročníkem svátkem 29. dubna t.r. setkal s vedením, pracovníky a početnou skupinou novinářů redigujících časopisy nakladatelství Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa — Książka — Ruch“. Wydawnictwo Współczesne vydává přes 40 titulů, mezi nimi náš měsíčník „Zivot“. Mezi přítomnými hosty Hlavní správu RSW reprezentovala zástupkyně předsedy Stanisława Tepliová.

Během setkání byly pracovníkům a skupině novinářů předány Medaile 40-letí, udělené Stá-

ni radou. Mezi vyznamenanými byli mj. šéfredaktori Jan Bijak — „Polityka“, Michał Hofman — „Forum“, Igor Lopatyński — „Życie Partii“, Eva Luszczakowa — „Przyjacielka“, Jerzy Putrament — „Literatura“, Włodzimierz Sokorski — „Miesięcznik Literacki“, Lesław Tokarski — „Perspektywy“, dále Zygmunt Szeliaga — „Polityka“, Zbigniew Woźniak, ředitel nakladatelství Wydawnictwo Współczesne, a také Adam Chalupec, šéfredaktor našeho „Zívota“.

Marian Woźniak blahopřál vyznamenaným; zdůraznil významnou úlohu novinářských kruhů v utváření společenského vědomí. Projevy novinářů se soustřídily především na problémy vlastního prostředí a na způsoby směřující ke zvýšení účinnosti působení tisku.

VO VARŠAVE odozvzdali do prevádzky Sirenin most na Visle, ktorý budovali jednotky cestných a železničných vojsk. Na snímke zatíkanie niekoľkostí stlpov, na ktorých je oprete mostná konštrukcia. Most nahradí starý most Poniatowského, ktorý začnú opravovať. Oprava potrvá štyri roky.

V ČÍSLÉ:

Džeraš	6—7
O jurgovskom zbojníkovi...	8
Divadlo v Podvuku	10—11
Krištofekovci	12
Osud poznačený životom	13
Z dejín kacvinskej školy	20

NIKDY VIACEJ VOJNY

Prednedávnom naša krajina a vôbec celý pokrokový svet oslávili 40. výročie víťazstva nad hitlerovským fašizmom. Na území celého Poľska sa pri tejto priležitosti konali rôzne spomienkové slávnosti. Vrcholným bodom týchto osláv bola vojenská prehliadka a pochod mládeže vo Varšave, za účasti najvyšších stranických a štátnych predstaviteľov, ktorí položili vence pri hrobe Neznámeho vojaka a na cintoríne mauzóleu sovietskych vojakov. Na prehliadke boli reprezentované všetky vojenské okruhy a druhy zbrani PLÁ. Niesli zástavy vyše sto poľských jednotiek, ktoré počas 2. svetovej vojny bojovali s fašistickým okupantom na všetkých frontoch.

V deň 40. výročia víťazstva sa aj v Moskve konala slávnostná vojenská prehliadka. Mala historický prieskum a otvárala ju slávna zástava víťazstva, tá istá, ktorá zaviala nad Reichstagom a ohlásila svetu porážku hitlerovského fašizmu. Na prehliadke pochodovali ako jediní zahraniční účastníci takiež veteráni 2. svetovej vojny z Poľska a ČSSR. Boli medzi nimi i účastníci moskovskej prehliadky víťazstva z júna 1945. Ich bojová cesta — v prípade poľských veteranov —

viedla od Lenina po Berlin, a v prípade československých vojakov — od Sokolova cez Duklu a Ostravu do Prahy.

Na májový deň víťazstva nadáváže ďalšie významné výročie, ktoré padá v júni. Totiž pred 44 rokmi — 22.VI.1941 nacistické Nemecko v snahe o získanie moci nad svetom zradne, bez vypovedania vojny, napadlo na Sovietsky zväz. V ťažkých obranných bojoch Sovietska armáda však dokázala zastaviť nápor nepriateľa a v bitkách pri Moskve a Stalingrade zasadí mu drívivý uder, ktorý znamenal rozhodujúci zvrat v dejinach vojny zavŕšený historickým víťazstvom na troskách Berlína.

Od tragickej rokov tejto vojny, ktorá priniesla ľudstvu obrovské škody a stala vyše 55 mil. ľudských obetí, uplynuli už štyri desaťročia. Obdobie, ktoré národy Európy prežívajú v mieri. Pre jeho zachovanie — čo je historickou skúsenosťou z víťazstva nad fašizmom — je však potrebná jednotná, koordinovaná a aktívna činnosť všetkých mierových sil proti agresívnomu, dobrodružnému kurzu Washinktonu a jeho západných spojencov z NATO, ktorí sa usilujú narušiť vojenskostrategickú rovnová-

Prehliadka víťazstva v Moskve — hitlerovské zástavy dobyté Sovietskou armádou

Na Červenom námestí pochodujú poľski veteráni druhej svetovej vojny

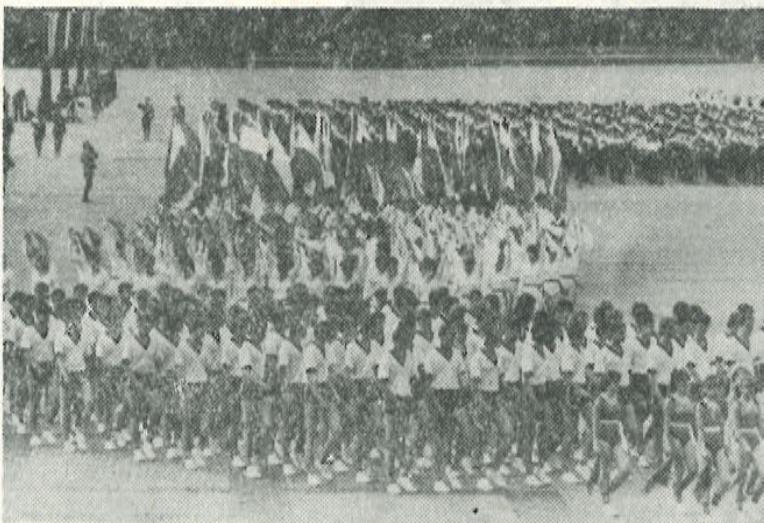
hu a ohrozíť svet raketoadrovou vojnou a militarizáciou kozmu. Takúto aktívnu mierovú činnosť už roky vyvíja Sovietsky zväz a ostatné bratské štáty Varšavskej zmluvy.

Pokrokové národy celého sveta si neprajú nič túžobnejšie než

to, aby drahou vykúpený mier sa stal trvalým, aby sa život na zemi mohol rozvíjať v bezpečí, v ovzduší dôvery a spolupráce všetkých národov, v duchu hlavného odkazu Dňa víťazstva: nikdy viacej vojny!

J.S.

Pochoduje varšavská mládež

Záber z vojenskej prehliadky vo Varšave

Foto: CAF, TASS

DELEGÁCIA AFGANISTANU. Po prvýkrát prišiel do Poľska na návštěvu, na pozvanie Ústredného výboru PZRS, Štátnej rady a vlády PDR, afganský vedúci predstaviteľ Babrak Karmal na čele stranicko-štátnej delegácie Afganskej demokratickej republiky. Delegácia — poľská pod vedením gen. Wojciecha Jaruzelského a afganská, pod vedením Babraka Karmala, uskutočnili plenárne rozhovory. Zdôraznili nutnosť rozširovania priateľských stykov a všeobecnej spolupráce medzi oboma stranami a štátmi. Babrak Karmal spolu s členmi delegácie cestoval po Poľsku. Navštívil Wroclaw, Krakov a bývalý hitlerovský koncentračný tábor v Osviežimi. Na snímke: Babrak Karmal a mapa Afganistanu.

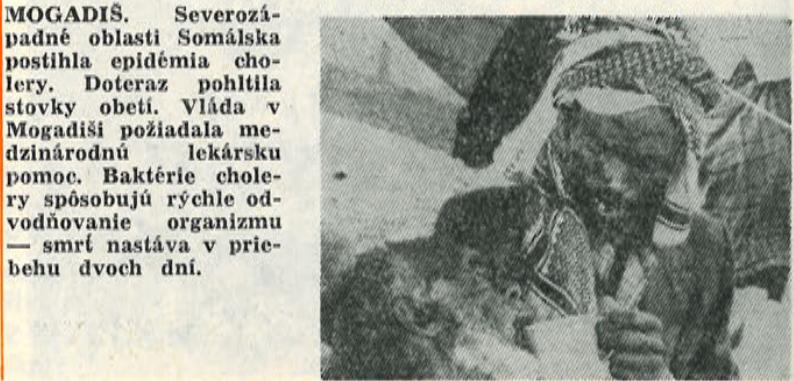
PRAHA. Federálne zhromaždenie ČSSR zasadajúce v historickej Vladislavskej sále Pražského hradu 22. mája t.r. jednohlasne zvolilo za prezidenta ČSSR na treťie v poradí päťročné obdobie generálneho tajomníka UV KSČ Gustáva Husáka. Po zvolení prezident zložil slávnostný ústavný sľub a vykonal prehliadku čestnej jednotky. Pri príležitosti zvolenia za prezidenta ČSSR arm. gen. Wojciech Jaruzelski a prof. Henryk Jabłoński poslali Gustávovi Husákovi blahoprajny telegram, v ktorom sa o.i. hovorí: „Poľský národ a naša strana majú k Vám, vynikajúcomu vodcovi národa Ceskoslovenska a skutočnému srdečnému priateľovi Poľska, hlubokú úctu a uznanie. Vysoko si ceníme Vašu osobnú angažovanosť pre upevňovanie priateľských vzťahov a všeobecnej spolupráce medzi našimi bratskými stranami, štátmi a národmi“.

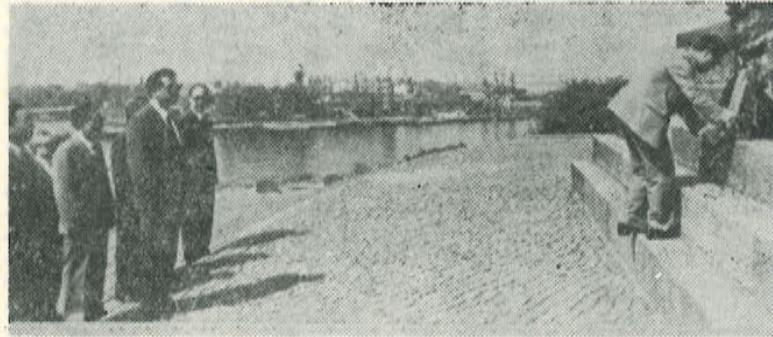
PER, ktorú mu udelaila Štátne rada (na snímke).

MOGADIŠ. Severozápadné oblasti Somálska postihla epidémia cholery. Doteraz pohľadla stovky obetí. Vláda v Mogadiši požiadala medzinárodnú lekársku pomoc. Baktérie cholery spôsobujú rýchle odvodňovanie organizmu — smrť nastáva v priebehu dvoch dní.

PER — ČSR. Na niekoľkodňovej návštěve v Poľsku bol podpredseda Štátnej rady ČSR Li Peng, ktorý rokoval o nadviazani a rozvíjaní rôznych foriem hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráce a rozšírení obchodných obratov. Počas pobytu čínskeho hosta prijal prvý tajomník UV PZRS arm. gen. Wojciech Jaruzelski. Li Peng navštívil tak tiež viaceré priemyselné závody, historické pamiatky a miesta národnnej pamäti a podpísal mnohoročnú obchodnú zmluvu medzi PDR a ČSR na roky 1986—1990. Táto zmluva predvíva značný rast obratov medzi oboma štátmi a širokú tovarovú výmenu od potravných článkov a surovín po priemyselné výrobky. Na snímke: položenie venca od Li Penga pri pamätníku obrancov Westerplatte v Gdansku.

VARŠAVA. Na návštěve v Poľsku bol člen Politického byra UV Strany práce Kórey, námestník predsedu vlády a minister zahraničných vecí KLDR Kim Jon Nam. So šéfom poľskej diplomacie Stefanom Olszowskym rozprával o prehľbení spolupráce medzi oboma krajinami v oblasti ekonomiky, vedy a kultury. Prof. Henryk Jabłoński vyznamenal kórejského hosta Komandóriou s hviezdou Radu zásluh.

Snímky:
CAF, AP, ČTK, APN

STRETNUTIE VO VIEDNI. Viedeň bola miestom dvoch dôležitých politických udalostí. Rakúsko totiž oslavovalo tridsiate výročie podpisania Stánej zmluvy medzi štyrmi veľmocami protihitlerovskej koalície. Slávnosti sa zúčastnili ministri zahraničných vecí veľkej štvorky: ZSRR — Andrej Gromyko, USA — George Shultz, Francúzsko — Roland Dumas a V. Británie — Geoffrey Howe (na snímke).

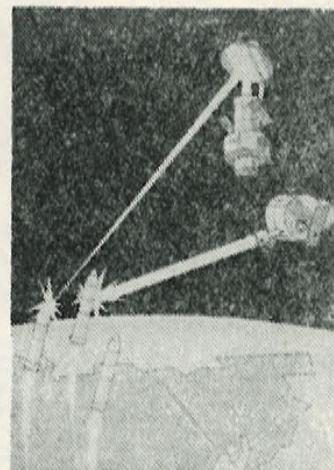
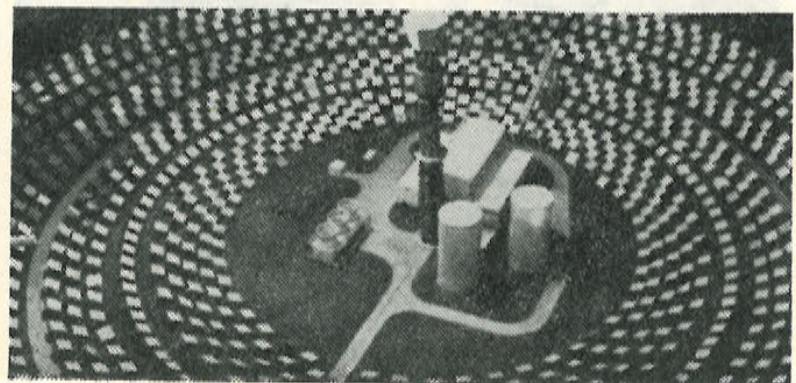
Najdôležitejšie bolo však dvojstranné stretnutie ZSRR-USA. Ministeri Gromyko a Shultz uskutočnili vyše šest hodín trvajúce rozhovory o kontrole zbrojenia a ženevských rokovaniach, o širokom okruhu medzinárodných a dvojstranných problémov.

Na otázku, či rozprávali o možnosti stretnutia na najvyššej úrovni Gorbačov — Regan, tlačový tajomník ministra ZSRR konštatoval, že postoj oboch strán v tejto veci je známy. Prednedávnom vyjadrili istý záujem o možnosť stretnutia vedúcich činiteľov ZSRR a USA.

UTRECHT. Ján Pavol II. navštívil krajiny Beneluxu — Belgicko, Luxemburg a Holandsko. Ako ocenili, bola to najčastejšia pápežská cesta. Iba nemnohí Holanďania prišli na stretnutie s hlavou katolickej cirkve. Návštěvu sprevádzali mnohé demonštrácie a kritické hlasy na adresu Vatikánu. Rozhodne priaznivejšie ho hostili Belgačania a Luxemburčania: Na snímke: Ján Pavol II. v Utrechtu.

KRYMSKÁ SLUNEČNÍ ELEKTRárNA. Na brehu Azovského mora se staví veľká slunečná elektrárna — Krymská SES-5. Sluneční energii odráži 1600 zrcadel, z nichž každé má naprogramovaný úhel naklonení a tempo otáčení, k parnímu generátoru uprostred zrcadlového pole miericího 40 000 m². Pára v generátore dosáhne tlaku až 40 atmosfér pri teplote 250°C. Na čtvereční metr povrchu kotlů tak vznikne tepelná energia rovnajúci se 250 000 wattům. Na snímku: maketa elektrárny SES-5.

VÝROBA mezikontinentálnych balistických raket MX, jejímž iniciátorom bol preident Reagan, zahájila jasostnú novú etapu v závodech ve zbrojení.

Na snímku: Rakety MX bez jaderné nálože padajú na zemi nad vojenským cvičištem v Kwajaleinu na Jižnom Pacifiku po vystrelení ze základny Vandenberg v Kalifornii (USA).

Tak — podle predstavy expertov z Pentagonu o hviezdných válkach — mají byť v vesmíre ničený balistické rakety. Úlohu úderných prostriedkov plní laser (na obrázku) a akcelerátor vysílajúci proud elektrických častic.

SKVELÝ ÚSPĚCH dosiahli polští cyklisti na tohtoročnom 38. ročníku Pretekov mieru Praha — Moskva — Varšava — Berlin. V súťaži jednotlivcov víťazil Lech Piasecki, ktorý vyhral spolu 4 etapy a jazdil v žltom tričku od prologu do cieľa. Druhý bol taktiež Poliak Andrzej Mierzejewski a tretí Uwe Ampler z NDR. Súťaž družstiev vyhrali cyklisti ZSSR pred NDR, ČSSR a Poľskom. Na snímke zľava: A. Mierzejewski, L. Piasecki a U. Ampler na stupni víťazov v Berline.

NEOBVYKLÍ PACIENTI. Keď pred klinikou Brigham v Bostone sa zastavila záchranka, zdalo sa, že priviezli tam, ako obvykle, niekoho nemocného. Zatiaľ však na nosítkach ležal Egyptan Ankf-pef-hor, ktorý umrel... pred 2500 rokmi. Išlo tu samozrejme o múmiu, ktorú priviezli z bostonského Múzea krásnych umení, aby ju vyšetrili pomocou modernej komputero-tomografickej techniky. Okolo múmie sa zhromaždil kolektív lekárov a egyptológov, aby sa dozvedeli podrobnosti o živote a smrti Egyptana Ankf-pef-hora.

Röntgenové snímky urobili múmii už skôr, lebo hned po roku 1895, keď fyzik Wilhelm Conrad Röntgen objavil prameň nazvaný jeho menom. Avšak rozvoj techniky v tejto oblasti spôsobil, že v posledných rokoch sa robia nové výskumy, ktoré prinášajú egyptológom neobvyklé cenný materiál. Vieme napríklad, že spomenutý Ankf-pef-hor mal okolo 30 rokov a trpel na veľké zmeny v chrbotici — musel pred smrťou trpieť na bolesti v krížoch. Predtým sa veľa pohyboval. Často používal zbraň, lebo prsné svaly na jeho pravej strane boli oveľa viac rozvinuté, ako na ľavej. Komputero-tomografické výskumy umožnili tiež rekonštruovať dejiny života a smrti dcéry istého strážnika chrámu v Thébach a mnohých iných, ktorí umreli nad Nilom pred tisíce rokmi. Na snímke: múmia Egyptana Ankf-pef-hora.

DŽE- RAŠ JORDÁNSKÓ

V Jordánsku, 48 km na sever od Ammánu, v rozľahlej kotlinе obklopanej zelenajúcimi sa pahorkami, ktoré mierne klesajú k rieke tečúcej v údoli, náhľadzal sa Džeraš, jedno z najkrajších a najlepšie zachovaných gréckorímskych starovekých miest na Blízkom východe. Najstaršie inskripcie spominajú toto mesto ako Antiochiu pri Chrysorroase, čiže Antiochiu pri Zlatej rieke,

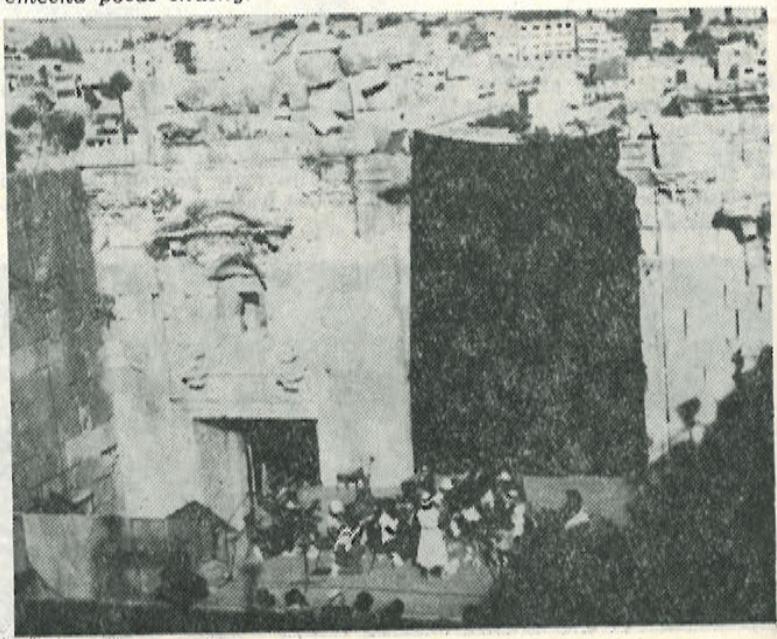
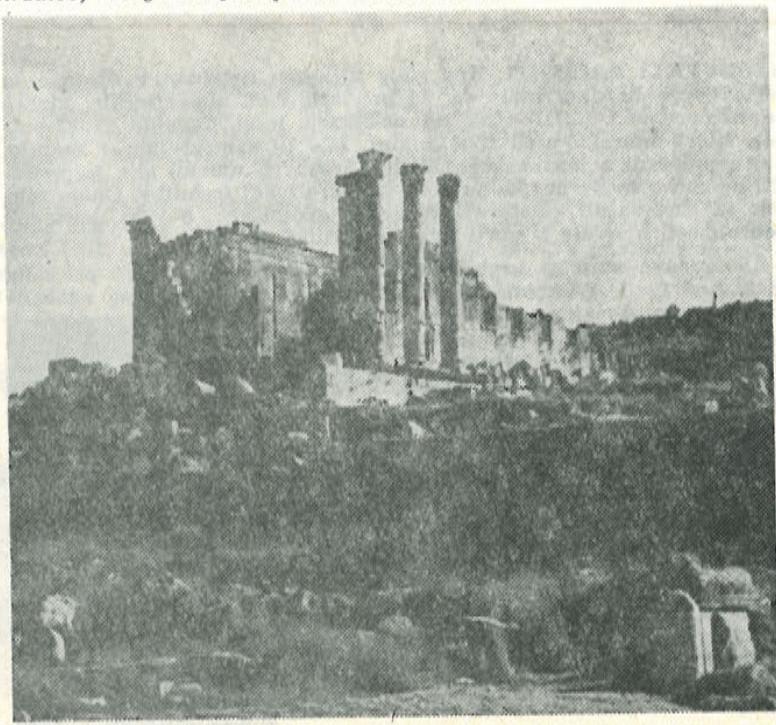
Skutočným klenotom gréckej architektury bol aj veľký chrám Dia, gréckeho boha neba a ľudu. Pod chrámom je fragment mestských hradieb, ktorý odkopali poľští archeológovia.

dnes Zarga, ktorej tok sa povyše Galijeského jazera spája s Jordánom, aby zmizol v Mŕtvej mori.

Dejiny a tradície pripisujú založenie Džeraše mladému kráľovi malej Macedónie, ktorého osud predurčil podmaníť si pred dvadsiatimi storočiami obrovské perzské impérium a založiť na jeho území veľký grécky štát s mnoho miliónmi oby-

vateľov. Vo víťaznej výprave nový vládca vtedajšieho sveta dobyl aj Palestinu (v tom území dnešného Jordánska), staroveký Egypt, Sýriu, Mezopotámiu, Etiopiu, všetky krajinu Malej Ázie a došiel do Ázie až k rieke Indus. Avšak trvalejšie ako vojnové dobývanie boli výsledky tohto dobývania na kultúrnom poli. Grécka myšlienka, kultúra, filozofia a tolerancia zjednocovali grécke im-

Každý rok v auguste sa pod patronátom jordánskeho kráľa koná Medzinárodný hudobný festival piesní a tancov. Vlani som medzi mnohimi súbormi videl sovietske, americké, anglické, francúzske, československé, bulharské a ďalšie súbory. Na stažňoch viali vlajky štátov, ktoré sa zúčastnili festivalu, medzi nimi aj poľská, ale poľský súbor sa festivalu nezúčastnil. Na snímke hudobníci zo Západného Nemecka počas skúšky.

Počas pobytu v Džeraši rímsky cisár Trajan vybudoval v r. 115 n.l. monumentálnu Severnú bránu. Jeho následník Hadrián na protiľahlom konci mesta vybudoval v r. 130 n.l. — okrem Južnej brány — Vítazný oblúk svojho mena (na snímke). Avšak tato stavba sa nikdy nedostala do vnútra hradieb obklopujúcich novú štvrt.

périum a široko prenikli k Rimanom a iným národom v rôznych častiach sveta. Tie-to časy nazvané helenistickou dobou prinesli slobodu ducha a nádherný rozket vedy, literatúry a umenia, diel gréckych majstrov. Strediskom tohto obrodenia sa stala Alexandria, ktoru založil Veľký Macedóneč na východnom pobreží Stredozemného mora v delte Nilu. Z ostatných 23 miest, ktoré vybudoval Alexander, väčšina existuje dodnes: mnogé majú jeho meno.

Prvými osadníkmi Džerašu boli vojnove veteráni Alexándra Veľkého, ktorí v snahe upevniť svoj štát podporovali zväzky medzi gréckym a ázijským obyvateľstvom. Avšak najväčší príliv gréckych kolonistov a najväčší rozvoj nových miest, ktoré zakladali, nastal za vlády helenistických vladárov Egypta, Ptolemaiovcov a Seleukovecov zo Sýrie. Koniec gréckej nadvláde na Blízkom východe urobila expanzia Ríma na prelome nášho letopočtu. Inskripcia vyrytá na severozápadnej bráne Džeraše hľásia, že helenistický rozvoj tohto mesta sa skončil v rokoch 75—76 nášho letopočtu. Z tohto obdobia sa do našich čias zachovali pozostatky majestátneho chrámu Dia, gréckeho boha neba a ľudu, ktorého stotožňujú s rímskym bohom Jupiterom.

V helenistickej a rímskej dobe bol Džeraš bohatým a rušným mestom s nádhernými budovami, ktoré boli vyzdobené sochami od

najlepších gréckych a rímskych majstrov. Obdobie mimoriadnej nádhery, svoj Zlatý vek prežívalo mesto v 2. storočí nášho letopočtu. A práve takýto Džeraš vykopaný z piesku vidíme dnes. Priaznivé bolo preň aj byzantské obdobie, ktoré začalo za vlády Konštantína Veľkého a zanechalo po sebe podnes zachovaný kresťanský katedrálu, vybudovanú na mieste rímskeho chrámu, ako aj trinásť kostolov podnes nezmenených. Naďalej však obdobie úpadku. Džeraš drancujú a ničia: vpád Perzianov v r. 614 n.l., výboje arabských kalifov — Muslimov v r. 636 a Jazida II. v r. 720, zemetrasenie v r. 747 a porážka seluzských Turkov v r. 1071. Skoro 1000 rokov zabudnuté ruiny zakrýval piesok púšte. Až v r. 1806 nemecký bádateľ objavil Džeraš a o pätnásť rokov neskôr anglický cestovateľ John Silk Buckingham uverejnili prvé plány značnej časti ruín v Džeraše. Vykopávky a rekonštrukcia sa začali v roku 1925 a trvajú podnes. Už niekoľko rokov pracujú tuná aj poľskí archeológovia, ktorých zásluhou je odhalenie časti najstarších obranných mestských hradieb.

Džeraš delila na dve časti hlavná a najväčšia ulica vedúca zo severu na juh, ktorú lemal 260 zachovaných stĺpov, pôvodne iónskych, ktoré neskôr nahradili dekoratívnejšimi korintskými stĺpmi. Na križovatke ulíc sa nachádzajú tetrapylóny — monumentálne brány so štyrmi vchodmi. Naľavo od nich je katedrála z byzantských čias. O nie-

co ďalej, pri vodnom pramene, sa nachádzal chrám venovaný vodným bohyňam nymphám. Hlavnou budovou mesta bol chrám bohyň Artemis, patrónky, ktorá stolesňovala sily prírody: poli, lesov a hôr, a ktorú zvlášť uctievali ako bohyňu plodnosti, uzdraviteľku nemocných a ochrankynu mladých dievčat a chlapcov. Výstavba tohto chrámu trvala desaťa rokov pred a po roku 150 n.l., keď jej zasvätili monumentálne propyleje vedúce do sanktuária so sochou Artemis. Avšak nie v Džeraši, ale v Národnom múzeu v Neapoli som vďaka rímskej kópii mohol obdivovať nádhernú sochu Artemis, ktorú uctievanie v roku 380 n.l. zakázal ediktom Teodoza Veľkého.

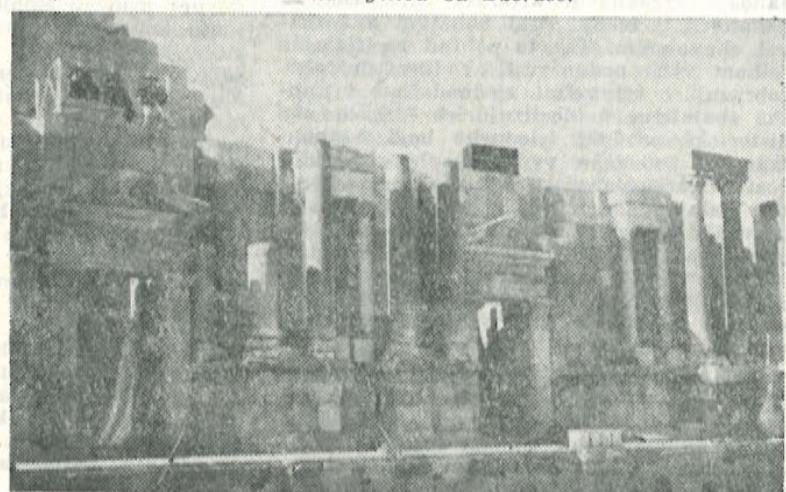
Pri chráme v Džeraši vybudovali aj iné nádherné stavby, paláce, divadlá a hipodróm určený pre konské preteky a preteky dvojkoliek. V tomto meste veľkí rímski cisári Trajan a Hadrián vybudovali Severnú bránu a slávny Hadriánov Vítazný oblúk. V tom istom I. storočí n.l. vybudovali aj oválne fórum — neskôr námestie, potom miesto stretnutí obyvateľstva, obklopené iónskymi stĺpmi, z ktorých 56 sa zachovalo podnes. Pre nedostatok miesta musíme opomenúť mnohé ďalšie budovy v Džeraši z 2. a 3. storočia n.l. Archeológovia tvrdia, že až 90 percent starovekého mesta je nadálej skryté pod pieskom.

Text a foto: ADAM CHALUPEC

Pozostatky veľkého chrámu Artemis, patrónky mesta, olympiskej bohyne starovekého Grécka. Chrám v tvare pravouholníka (123 × 161 m), obklopený radmi stĺpov, bol najväčšou a najdôležitejšou budovou

Staroveké divadlo, ktoré nadálej slúži divákom. Vo výklenkoch nad javiskom sa nachádzali sochy. Nápis vyrytý na prvom rade kamenných sedadiel hovorí, že sa tu nachádzala aj socha Viktórie, ktorú dali postaviť dôstojníci legie cisára Tita počas Prvej židovskej vojny proti Rimanom v r. 70 n.l., ktorá sa skončila pádom Jeruzalema, vzdialenosť 127 km na východ od Džeraše.

O JURGOVSKOM ZBOJNÍKOVI GALAJDOVI

I.

Prvé správy o jurgovskom zbojníkovi Galajdovi som registroval ešte ako žiak základnej školy. Tažko mi je dnes po rokoch s istotou povedať, od koho som to počul. Snáď niektorí z rodičov, keď pomáhali synovi s úlohou o zvláštnosťach našej dediny, povedali niekoľko vied o našom slávnom rodákovi a žiak ich potom opakoval a tak došli ku mne. Musím sa však priznať, že už vtedy, niekedy medzi rokom 1946 a 1953, historické vedomie o živote a pôsobení zbojníka Galajdu nebolo všeobecné. O to viac dnes, o Galajdovi vie ešte menej mojich rodákov. A je to pochopiteľné, lebo proces zabúdania je o to rýchlejší, čím viac rokov nás delí od uplynulých udalostí. O to rýchlejší, o čo viac sú nám cudzie ich pramene. A týkali sa tatranského zbojníctva, javu nestretaného v praxi už vyše sto rokov.

Moje historické vedomie týkajúce sa Galajdu obohatili jurgovské kultúrne podujatia. V ich programe — okrem ochotníckeho divadelného súboru, ktorý predvádzal slovenské a poľské divadelné hry — vždy bolo miesto pre neporovnatelného rozprávča často legendárnych miestnych historiek — zomrelého už pred mnohými rokmi — Sebastiana Chovanca-Krzystonioka. So zatajeným dychom sme počúvali rozprávanie o stretnutí s medvedicou a o príčinách pomenovania istej malej dolinky v Tatrách „Do portek“, o tragickej udalostiach sprevádzajúcich vznik pomenovania Spis-michałowa dolina a mnoho, mnoho iných rozprávaní, zobrazujúcich legendu a pravdu o živote Spišiaka, o jeho stykoch s tatranskou prírodou a širokým svetom. Zlatým klincom programu Krzystonioka boli vždy rozprávky o slávnom zbojníkovi Galajdovi.

Tieto moje prvé stretnutia s Galajdom vytvorili vo mne veľmi kladný obraz o ňom. Rozprávania predstavovali asi dva metre vysokého mladého muža, neobvykle silného, ktorý vedel na pleciach preniesť kravu zo Zadnich Koperszadov (Zadné Medodoly) od Jurgova, a vôbec pritom neodpočíval. Mal som tie najlepšie predstavy o inteligencii a rozume nášho rodáka. Tak isto, ako aj o jeho neobvykľej čestnosti a dôsledne dodržiavanej idee sociálnej spravodlivosti: tak ako Jánosík vyrovnával krikľavé nezrovnalosti bohatstva a biedy. Bral bohatým a rozdával chudobným. Takýto pohľad na Galajdu celkom iste podporoval hodiny dejepisu, zobrazujúce asi veľmi zjednodušene tatranské zbojníctvo v idealizujúcich farbách, ako historický produkt triedneho boja a spon-tánneho, ľudového vymeriavania spravodlivosti. Očarený fantastickými a spravodlivými Galajdovými činnimi nepokúšal som sa dozvedieť, aké boli objektívne historické reality, spájajúce sa s jeho osobou. Nepociťoval som vtedy takúto potrebu. Napokon domnievam sa, že aj moji informátori by mali starosti, keby som sa ich spýtal napr. na dátum narodenia, či smrti nášho hrdinu.

Moje vedomosti o Galajdovi sú vlastne skúpe podnes. Trochu sa obohatili iba niektoré nitky rozprávania o Galajdovi, od našho fridmanského rodáka Michala Balaryho, ktoré neboli historicky dokumentované.

Toto fantastické a historicky nepravdivé rozprávanie o nazve Zbojnícka skúška, ukazuje úspešné snahy Galajdu o prijatie do družiny samotného Jánosíka. Rozdiely s historickými realítami sú tu dosť zrejmé. Predsa Jánosík nikdy nepôsobil na Spiši v protiklade s Galajdom a okrem toho oveľa mladší Galajda mohol nanajvýš počuť o Jánosíkovi. Ich priame fyzické stretnutie nebolo možné: Juro Jánosík bol popravený v Liptovskom sv. Mikuláši 18. marca 1713 roku, Galajda umrel 29. septembra 1852 v Matliaroch.

Legenda o Galajdovi má výrazne obmedzený územný dosah. Zaujímavé je to, že Povesti o zbojníkoch zo slovenských a poľských Tatier neobsahujú o ňom ani najmenšiu zmienku, čo môže tiež svedčiť o obmedzenom pôsobení jurgovského zbojníka v oblasti Belanských Tatier.

II.

Privrime oko nad historickými protikladmi a pozrime sa, ako Galajda vykonal tretí príkaz Jánosíka, ktorého splnenie mu zaručovalo prijatie do Jánosíkovskej družiny. Tým tretím príkazom bola krádež koňa z nedekého zámku.

„Musíš ukradnúť koňa na zámku. Treba si to dobre premysliť, aby si koňa povedol, lebo som odkázal Zápolskému, napísal som mu trojrohý listoček, že koňa vezmem, tak ho iste budú dobre strážiť. Musíš sa usilovať a dokázať, že keď Jánosík niečo rozkáže, čo aj múry do neba postavili, tak ho neubráni, lebo zbojníci svoje urobia.“

Ked' Zápolský dostal list od Jánosíka, zavolal dvorských pandúrov a povedal im, čo chce urobiť zbojníci. Potom im prísnie rozkázał, pod hrozbou šibenice, aby koňa nedali ukradnúť. Starší pandúr určil každému chlapovi miesto v maštali, vysvetlil, čo majú robiť a prikázał, aby do rána neopustili svoje miesto, aj keby sa im hocičo zachcelo.

V maštali stál krásny grošovaný kôň, hrabal nohami a prskal nozdrami, hrázol žlab, stále bol nepokojný, lebo ho dobre kŕmili ako jediného sedlového koňa pána nadzupana.

Starší pandúri mali miesta určené následovne: jedného sluhu pán postavili k hlave tohto koňa pri valove a dali mu liace do ruky, aby ich držal celú noc; druhého posadili na koňa, tretiemu dali do ruky chvost, aby do držal do rána a štvrtého postavili vonku pri dverách a dali mu do ruky visiacu zámku, aby ju nepustil z rúk po celú noc.

Zbojník Galajda začal opäť kumšťovať. Vzal si flášu bielskej borovičky a pobral sa k panskému dvoru. Pri zámku stretol strážnika, dal mu flášu a povedal.

— Pán poslal, aby ste dali tým, čo strážia koňa. Táto borovička im pomôže, má svoju silu. Je v nej tatranský horec a liščí koreň, aj marunka, aj zajačia kapusta, aj paprad' a všeljaké bylinky.

Ked' sluhovia dostali flášu do ruky, začali z nej potahovať, kočko ktorý mohol. Jeden druhému z ruky trhal, tak im chutila Galajdova borovička. Po dobrej chvíli ich zmoril sen, že nič nevedeli o božom svete. Vtedy sa Galajda pustil do práce. Tomu,

Kresba: Areta Fedaková

čo držal v ruke visiacu zámku, dal do ruky „konský citrón“. Potom vošiel do maštale a tomu, čo stal pri valove a držal opraty, dal do ruky povraz, zase toho, čo sedel na koni, posadil na klát a tomu, čo držal v ruke chvost, dal do hrsti povrieslo.

Teraz zbojník Galajda vyviedol koňa z maštale, sadol si na neho a veselo odišiel do lesa.

Ked' sa nadzupan Zápolský rano zobudil, vyšiel na dvor a zbadal sluhov ako spia a strážia koňa. Najprv sa nazlotil a potom sa začal smitať, keď uvidel ako smiešne stojí dvorná stráž. Nemohol len pochopiť a načudovať sa nápadom, aké majú tatranskí zbojníci a obdivoval ich zručnosť a šikovnosť.

Zato Jánosík, keď Galajda prišiel na krásnom grošovanom koni, podal zbojníkovi ruku a povedal mu:

— Splnil si všetko, čo som ti uložil, si šikovný, zručný, smelý a mudy. Takých chlapov potrebujem! Hej! Prijímaca fa do mojej družiny, odteraz si zbojníkom, čo bohatým berie a chudobným dáva. Budeš zbojničiť na Spiši, to je tvoje gázdovstvo. A keď už mňa nebude, zastúpiš ma, lebo si toho hodný.

III.

Hlavná čítačka univerzitnej knižnice v Bratislavе. Sedímu tu, pracujem celé dni a hľadám materiály pri prameni k dejinám Spiša. V slnečne aprílové popoludnie v čítárni ostali už len tí, čo vedia, že sa sem tak skoro nevrátila. Na stole mám hodne maďarských a nemeckých kníh, vydaných v 19. a 20. storočí Spišskou historickou spoločnosťou (Szepesmegyei Történelmi Társulat). Zdá sa, že ani dnešný deň mi neprinesie žiadne úspechy. Bez väčšieho nadšenia si niečo zaznamenávam, počúvam, ako hodiny na veži sv. Michala lenivo odbijajú štvrtihodiny. Až naraz na chádzam prácu Samuela Webera o zbojníkoch, ktorá mi spôsobuje živie klopanie srdca. Je tu niekoľko vied o Galajdovi.

Významný maďarský historik Spiša — Samuel Weber — popísal v knihe z roku 1905 — Novšie údaje k dejinám spišskej župy o.i. aj otázku zbojníctva na území Spiša. Tu, na dvoch stránkach knihy sa našiel aj Galajda, vymenovaný popri Jánosíkovi, Dudaschovi a Havranovi. Každé dieľo od S. Webera je opreté na solidnej základnej prameňov. Zdá sa teda, že správy, aké napísal o Galajdovi sú plne vieryhodné, napriek tomu, že krátky text týkajúci sa jurgovského zbojníka nie napiše o dokladoch v súdnych aktoch.

POKRAČOVANIE NA STR. 12

SPLAV

Trápim se, trápim, myslím si,
kde bych tě nejraději potkal.

Ulice střídám, parky a nábřeží,
bojím se krásných lží.
Bojím se lesa. V poledním lese
kdo miluje, své srdece neuneset.
Na můj práh kdybys vstoupila,
snad bys mne tím zabila.
Chtěl bych tě potkat v lukách.

V lukách je vlání
na všechny strany, pokorné odevzdání.
V lukách je nejprostší života stůl,
rozložení chleba, podáš ženě půl,
chléb voní zemi, bezpečný úsměv svítí,
až k pláci je prostý věneček z lučního kvítí,
a oblaka jdou, přeběhlo světlo, přeběhl stín,
muž má touhu rozsvávače,
žena má úrodný klín....
Chtěl bych tě potkat v lukách. Šel bych ti
vstříc.

A až bys mi odešla, ach, zvečera již,
bys na mne nemyslela víc,
jen na prosbný a děkovný můj hlas,
jako bych jen splavem byl,
který v lukách krásně zpívat slyšelas...

FRÁŇA ŠRÁMEK

Kresba: Areta Fedaková

Pieseň o lúke

Predo mnou lúka. Pod zlatou sprchou kúpe sa v rose.
Uprostred voní na mäkkom lôžku sotva sa pohne.
Z mladých jej stiebel cez tône listov široko žiaria
panenské snehy, belasé ruže, iskry a ohne.

Predo mnou leží. Omamnou hudbou celá sa chveje.
V kalichoch nektár. Na štíhlych stvolech rozzáte svetlá.
Striebro a bronz v jej travinách zvoní. V zelených dlaniach
mi pohostinne ponúkta lásku, kyprá a teplá.

Krásna si, lúka. Since ti žehná, chodec fa vzýva.
Plesáš a jasáš, velebiš život obrazom svojím.

A kým sa dávaš rose a hmyzu, vánku a vtákom,
ja ako krutý, nevďačný host dnes nad tebou stojím.

Skosím fa, lúka! Podľatať ľahneš. Načo to skrývaš.
Hľadám už pieseň, ktorú si kosec pri práci spieva.
Celá mnou prejdeš. Vpijem fa lačne do svojho srdca.
Do holých ramien mládenská sila už sa mi vlieva.

Skosím fa, lúka. Pokorím tvoje ohne a snehy.
Len na úvratí pári svetiel nechám, ďalej nech horia.
A keď sa mi pri nich premení v popol bez iskier, farieb,
so spevom si fa odveziem domov do nášho dvora.

Po tomto všetkom v sobotu večer, len čo sa zotmie
a na záhumnie zaľahnú tiché večerné tieňe,
ja, plný voní, ktoré som vypil z tráv tvojich, lúka,
pobozkám svoju horúcu milú na tvojom sene.

JÚLIUS LENKO

SLOVNÍK ŽIVOTA (123)

Rozoznávame dva druhy prísloviek:

a) príslovky odvodené z prídavných mien, napr. pekný — pekne, slovenský — slovensky, slabý — slabo, zdravý — zdravo a pod. b) príslovky utvorené spojením predložkových výrazov v jedno slovo (tzv. príslovkové zložky), napr. dovedna, naprázdno, potajomky, spočiatku, zoširoka, zriedkakedy, zvyšska a pod.

PRÍSLOVKY ODVODENÉ Z PRÍDAVNÝCH MIEN

Príslovky odvodené z prídavných mien majú najčastečšie PRÍPONU — O: bledo, hlucho, hrdo, hrubo, chraplavovo, jasavo, jedovato, ležato, mdlo, nedočkavo, nemilo, nežičlivovo, otupno, pravdivo, smelo, starostlivovo, takrečeno, zaujato, živo...

PRÍPONU — E: majú zväčša príslovky odvodené z prídavných mien a -mý, -ný, -lý, -itý, -ový: bezradne, blahobytne, minule, nezávisle, okázale, pánovite, pyšne, rázne, rázovite, ročne, rozvážne, stále, stručne, trvale, údajne, väzne, vzájomne, znamenite...

POESKY

litograficzny
liteścawy
litość
litować się
litr
Litwin
lity
lita skała

SLOVENSKY

litografický
súcitný
lútost, útrpnosť
lutovať (niekoho)
liter
Litvan
liaty, masívny
tvrdá skala

ČESKY

litografický
soucitný
soucit, útrpnost
litovat (koho)
litr
Litevec
masívní, jednolitý
tvrdá skála

lite srebro

lite želazo
lizač
lizač lapę
lizak
lizus
ližničenie
Inianowlosy
Iniany
Iniarski
loch
lochač sie
loczek
lodolamacz
lodowacieč
lodowaty
lodowiec
lodowisko
lodownia
lodówka
lody
lodziarz
logiczny
lojalność
lok
lokal
lokalizacja

rydzie striebro

liatiná
lizať
trpiť hlad
lizanka
pätolizač
liznutie
plavovlasы
łanový
łanársky
diera, väzenie
ošipana
behat sa
malá kader
ładoborec
ledovatiel
ładový, ładovitý
ładovec
klzisko
ładownia
ładnička, chladnička
zmrzlina
zmrzlinár
logický
lojálnosť
kučera
miestnosť
lokalizácia

ryzí stříbro

litina
lizat
trpět hlad
lizátka
patolizal
liznutí
plavovlasý
lnený
lnářský
dira, vězení
svině
boukat se
malá kader
ledoborec
ledovatet
ledovitý, zmrzlý
ledověc
kluziště
ledárna
lednička, chladnička
zmrzlina
zmrzlinář
logický
lojálnost
kader
místnost
lokalizace

V Podvuku zastrelili pytliaka

Imriško, ty si nás dobrodinec. Snad ti osud doprave

Ano, to je pravda, ale iba na scéne počas predstavenia divadelnej hry od Ferka Urbánka Pytiakova žena. Hru nacvičili a 14. apríla t.r. ju predvedli verejnosti členovia ochotnického krúžku Miestnej skupiny KSSČaS v Podvuku. Bol som svedkom predstavenia pre najmladších, pretože v tento deň podvľáčaní ochotníci vystupovali dvakrát. Druhé vystúpenie pre dospelých bolo večer.

Hlavnú úlohu — Pytiakovu ženu Veronku — stvárnila krajanka Mária Gribáčová, ktorá je nielen vedúcou krúžku, ale bola aj režisérkou predstavenia. Prvé dejstvo sa začína monologom Veronky, z ktorého sa divák dozvedá o príbehu ženy zviazanej do nešťastného manželstva s opilcom a náruživým pytiakom. Vohnali ju do toho vlastne rodičia a potom nútene predsudkami, nechcela muža opustiť. Muž prepíja celý majeckok a napokon, aby zohnal peniaze na pítie, začne pytiaciať, čo sa mu stane osud-

ným. Zastrelia ho žandári pri pokuse o útek. Autor v tejto hre vykresil obraz, ktorý kedysi nebol na dedinách ojedineľný. Na koniec to významie ako výstraha pred opilstvom a ako odstrašujúci príklad.

Herecké majstrovstvo kr. Márie Gribáčovej sa prejavilo už od prvej scény. Veľmi dobre sa vziaľa do role nešťastnej ženy opilca, matky dieťaťa a dokonca do úlohy sentimentálnej frajerky nebohohého nápadníka. Hrala isto a veľmi prirodzene, plakala, smiala sa, kričala a presvedčovala. Podľa mňa to bol najlepší a najpresvedčivejší herecký výkon. V dobrej hre jej pomáhal predovšetkým Terézia Gajevská — Mariša a Vladislav Pieronek — Flóro. Na týchto troch ľudoch spočívalo v podstate celé ľažisko divadelného predstavenia. Tereza Gajevská v úlohe vdovy Mariše, matky Veronky, si tak tiež zaslúži pochvalu predovšetkým za prirodzenosť a veľmi výraznú hereckú osobnosť.

Vladislav Pieronek v úlohe pytliaka Flóra striedal dobré momenty so slabšími. Chýbalu mu predovšetkým istota, neskoro reagoval na otázky partnerov čo do určitej miery vyplývalo z toho, že nie najlepšie si pamätať text. Musela mu pomáhať šepkárka. Mal som taktiež dojem, že na notorického opilca bol málo „opitý“. Ako mi sám po predstavení povedal, nechcel to s „opilstvom“ pred deťmi preháňať.

Nechcel by som opomenúť ani hru ostatných podvľáčanských ochotníkov, lebo skutočne aj oni si zaslúžia pochvalu. Všetci sa snažili dať zo seba to najlepšie, vďaka čomu predstavenie bolo zaujímavé a získalo si priačen divákov, ktorí živo a spontánne reagovali na udalosti na scéne. Po jednej zo scén som si všimol, ako niektoré ženy si ukradomky utierali slzy dojatia.

Divadelné predstavenia sa nadalej tešia veľkej obľube, na našich dedinách vďačne aj dnes je to skoro jediná možnosť priamej účasti na umeleckom prednese živého slova. Treba tu pochváliť iniciatívnu Podvľanov, ktorí nezahala ani v tomto roku a opäť prišli s novou hrou. Je to predovšetkým zásluha kr. Márie Gribáčovej, ktorá sa s obdivuhodnou výtrvalosťou snaží rozvíjať hladinu kultúrneho života na dedine. Pomáha jej v tom celý kolektív, ktorý v tomto zložení vystupuje už niekoľko rokov. Tvoria ho Ľudia dospele, slobodní a manželské páry, čo je zárukou stability.

Na čo sa najviac súčasťujú podvľáčanskí ochotníci? Predovšetkým na podmienky, v akých museli vystupovať. Je do predovšetkým maľičká scéna a nedostatočná základisia. Zatiaľ sa musia prezliať a pripravovať na scénu v príľahlej veži remizy.

Na záver by som chcel ešte poznamenať, že drámu odohrali v oravskom nárečí. Nechcem tu polemizovať o oprávenosti tohto kroku, ale argument že najmladšia generácia nerozumie po slovensky, neobstoji. Predovšetkým preto, že prekladaním hry dosahujú opačný účinok, prehľbjujú neznanlosť slovenského jazyka. Hrali: Mária Gribáčová — Veronka, Tereza Gajevská — Mariša, Vladislav Pieronek — Flóro, Edvard Prilinský — Imrich, Genovéva Prilinská — Mazanka, Eugen Bosák — Ondrej, Agneša Fiedorová — Hana, Mária Chovanecová — Johanka, Eugen Niedziela — Matej, Tadeáš Chovanec — Jozef. Šepkala Genovéva Bosáková.

Text a foto: DOMINIK SURMA

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

ČERVENEC — JÚL

1.VII.1875. Byla založena Světová poštovní unie, od roku 1946 odborná organizace OSN.

1.VII.1940. V Litvě, Lotyšsku a Estonsku vyhlásili Sovětskou socialistickou republiku.

1.VII.1945—1.X.1949. Občanská válka v Číně zakončená vítězstvím lidově osvobozenecových vojsk a uvořením CLR.

2.VII.1940. V Dolním Kubině na Oravě zemřel Ladislav Nádasí-Jége, slovenský romanopisec, novelista, publicista a veřejný činitel, vedoucí predstaviteľ slovenské historické prózy v meziválečném období, povoláním lékař. Ve své tvorbě se zabýval životem a společenskými problémy vesnického i městského prostředí, především však usiloval o prohloubení slovenského národního vědomí a vlastenectví tím, že ve svém díle oživil dějiny svého národa. Tak vznikly mj. historické romány a povídky: Adam Šangala, Svatopluk, Kuruci, Magister rytíř Doně a jiné. (Nar. 12.II.1949 v Dolním Kubině).

4.VII.1976. V důsledku sjednocení Vietnamské demokratické republiky a Jihovietnamské republiky v jeden stát Národní shromáždění vyhlásilo Vietnamskou socialistickou republiku.

4.VII.1776. Prohlášení nezávislosti Spojených států severoamerických.

4.VII.1941. V Jugoslávii vypuklo národně osvobozenecové povstání proti německým okupantům. V povstaleckých oddílech bojovaly vojenské jednotky Čechů a Slovákov žijících v Jugoslávii.

4.VII.1943. V letecké katastrofě na Gibraltar zahynul předseda emigranti vlády Polské republiky v Londýně a hlavní velitel polských ozbrojených sil na západě generál zbrani Władysław Sikorski (nar. 20.V.1881 v Tuszowě Narodowém na Sandomiersku).

5.VII.1947. Ratifikace polsko-československé Smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci.

6.VII.1415. V Kostnici nad Rýnem (NSR) byl upálen z rozhodnutí inkvizice Mistr Jan Hus, český reformátor, mysliteľ, kazateľ a inspirátor boje českého lidu za národní a sociální osvobození (nar. v Husinci 1369).

6.VII.1823. V Kurowé v Lublinském vojvodství se narodil Wojciech Jaruzelski, armádní generál, první tajemník UV PSDS, predseda vlády PLR.

6.VII.1950. Ve Zhořelci nad Odrou lidové Polsko a Německá demokratická republika podepsaly smlouvu o vytyčení polsko-německých hranic na Odře a Lužické Nise, upevňující mírové územní a politické usporiadání

v Evropě v souladu s postupimskými usneseniami.

10.VII.1835. V Lublině se narodil vynikající polský houslista a skladatel Henryk Wieniawski. Vystupoval téměř v celé Evropě, byl dvorním houslistou v Petrohradě, koncertoval v USA s Antonim Rubinsteinem, byl profesorem konservatoře v Bruselu. Jeho virtuosita a skladby získaly obrovskou popularitu a světovou slávu. Na počest Wieniawského se od roku 1935 v Poznani konají každých pět let Wieniawského soutěže (zemřel 31.III.1880 v Moskvě).

10.VII.1943. Na Sicílii byla zahájena námořní výsadková operace spojenecových armád proti německým a italským vojskům. Operace skončila 17.VIII. vítězstvím spojeneců a přispěla ke svržení fašistického režimu v Itálii. 25.VIII. byl zatčen Benito Mussolini, proslavený Duce, tvůrce prvního fašistického státu na světě. Moc převzal maršál P. Badoglio a 3.IX. jeho představitelé podepsali v Cassibile u Syrakuz kapitulaci Itálie.

14.VII.1420. Spojená husitská vojska pod velením Jana Žižky z Trocnova zvítězila nad vojsky protihusitské koalice Zikmunda Lucemburského v bitvě na Vítově (nyní čtvrt Žižkov v Praze). Bylo to po mučednické smrti Mistra Jana Husa, kdy během narůstajících společenských a národních konfliktů Čechy zachvátilo husitské revoluční hnutí;

Kde sú tri ženy tam sa určite hovorí o mužoch

S optimizmom do budúcnosti a najmä do ďalších predstavení pozerajú podvlnčanskí ochotníci.

Výstrelky z týchto drevených puštek neveštili nič dobré. Končili nie len neslávny pytliačkoví život, ale aj predstavenie.

Hľadisko podvlnčanskej remizy zaplnil výkvet podvlnčanskej mládeže

15 let trval hrdinský boj husitů s převážujícími silami křížových výprav, které posílala feudální Evropa proti českým „kacírům“. K bitvě na Vítkově došlo v důsledku rozhodného odporu českého lidu proti obsazení trůnu Zikmundem Lucemburským, který se už dříve stal římským císařem a uherským králem. Po bitvě na Vítkově generální sněm zemí koruny české v Čáslavi zabil Zikmunda Lucemburského trůnu a nejvyšší moc ve státě převzala dvacetiletá Výkonná rada.

Během patnácti let vítězných bojů (do r. 1432) husité podnikali i vlastní výpravy na Slovensko, do Uher, Rakouska a Německa a rovněž do Slezska. Po dohodě s polským králem Vladislavem Jagellonským podnikli slavnou výpravu proti křížákům pod velením Jana Čapka ze Sán, která došla až k Baltu. Cestou dobyla 12 měst obsazených křížáků. Za této výpravy husité šířili svoje ideje pomocí manifestů psaných v různých jazycích, které posílali do střední a západní Evropy. Jepich učení mělo přímý vliv na lidové hnutí na Slovensku, v Německu, ve Francii a v jiných zemích. Získalo si vlivy i v Polsku, zejména na Kujavsku a ve Velkopolsku, kde později našel útočiště Jan Amos Komenský.

15.VII.1410. Tohoto dne na polích mezi Grunwaldem a Stěborkem byla svedena velká bitva mezi křížákůmi a polskými vojsky,

po jejichž boku bojovali litovskoruské a české jednotky, pravděpodobně za účasti Jana Žižky z Trocnova. Byla to jedna z nejdůležitějších bitev v dějinách Polska a jedna z největších ve středověku. Její význam lze srovnat s vítězstvím Polské lidové armády bojující po boku sovětských armád v bitvě o Berlín v roce 1945.

15.VII.1943. U příležitosti 533. výročí dějinné bitvy u Grunwaldu složila příslušníci v tábore v Selcích nad Okou v SSSR 1. pěchotní divize T. Kościuszka. O utvoření pravidelné polské jednotky v SSSR vystoupil v dubnu 1943 Svaz polských vlastenců — ZPP. 8. května 1943 bylo vydané komunike o souhlasu sovětské vlády a 12. května gen. Zygmunt Berling vydal rozkaz k formování 1. pěchotní divize, která se stala základem Polské lidové armády.

17.VII.1945. V berlínské čtvrti Postupim se setkali šéfové vlád Sovětského svazu, Spojených států a Velké Británie. Jejich rozhovory skončily 2. srpna 1945 uzavřením dohody, čili vyhlášením Postupimské deklarace, která definitivně upravila následky druhé světové války v poválečném světě včetně určení hranic v poválečné Evropě. Deklaraci podepsali předsedové vlád J. Stalin, C.R. Ailie a prezident H.S. Truman. Bylo to poslední setkání Velké trojice.

20.VII.1944. U Dorohuska začalo osvobození polského území. Válečná rada Polské

armády dostala od velitele dělostřelectva gen. Aleksandra Modzelewského hlášení: „Dnes, tj. 20.07.1944, ve 20.00 dělostřelci Polské armády společně s oddíly Sovětské armády svádějí boje na cestě k Bugu, překročili řeku a vstoupili na rodinu polskou zemi.“ Během několika dalších dnů přešla přes Bug celá polská armáda vytvořená v SSSR.

21.VII.1944. V osvobozeném Chebu vznikl Polský výbor národního osvobození — PKWN. Zřídila ho Zemská národní rada — KRN, vytvořená v letech okupace, jejíž vedoucí politickou silou byla Polská dělnická strana.

22.VII.1944. Polský výbor národního osvobození vyhlásil historický Manifest k polskému národu, který navazoval na návrhy obsažené v ideové deklaraci PPR a KRN, vyzýval polský národ k boji za konečné osvobození Polska v piastovských hranicích na Odře. Nise a Baltu, na základě spojenectví a přátelství se Sovětským svazem a mezinárodními pokrokovými silami. Byl to první akt lidové moci, který formuloval program revolučních společenských a hospodářských proměn v osvobozeném Polsku, ohlašoval úplnou zemědělskou reformu, znárodnění továren a dolů, výstavbu všeobecné osvěty a sociální péče. 31. prosince 1944 byla usnesením KRN vytvářena z PKWN prozatímní vláda Polské republiky, která převzala moc v celé zemi. Polská socialistická revoluce se stala historickou skutečností.

Práca je ich krédom

„Slovák som a Slovák budem, čierne čižmy nosíť budem“... slová tejto známej Ľudovej pesničky som začul v nedelnej popoludnici na jednom krempašskom dvore. Zabočil som za hlasom, reku, pozriem si speváka, a nadabil som na malé chlapča nôtiace si pri zábave. Tak som sa vlastne ocitol v obydlí krajanskej rodiny Ireny a Valenta Krištofekovcov.

Nie náhodou uvádzam epizódu so spomínanou pesničkou. Jej slová-vyznanie sú od nepamäti akoby mottom tejto krajanskej rodiny. Taký bol ich praded Vojtech, starý otec Valent a taký je aj jeho syn, taktiež Valent, dnešný senior rodiny. Presne ako v perekadle: Aký otec, taký syn...

Valent Krištofek sa narodil 15. januára 1933 ako najmladší z piatich detí Márie a Valenta Krištofekovcov. Od najmladších rokov vedel, čo je to práca — musel totiž vyplávať na neveľkom rodičovskom gazdovstve a dobre poznal slanú prichut' potu.

Práve začal chodiť do školy, keď vypukla druhá svetová vojna. Hoci bol ešte malý, dobre si pamätá zlepokojenie, obavy a strach, v akom im prisko žiť v týchto krušných rokoch. O to viac, že ani hneď po vojne nenastal vytúžený pokoj. „Po okoli — spomína V. Krištofek — šarapatila banda „Ognia“, ktorá rabaovala a vraždila, v tom i Slovákov. Nie div, že i nás dom sa ocitol v nebezpečenstve. Otec pátral len vďaka veľkej duchapritomnosti dokázal ujsť pred istou smrťou.“

Keď sa v r. 1946 začali na Spiši organizovať prvé spolky Slovákov, otec brával so sebou mladého Valenta na prvé stretnutia a schôdze, aby sa — ako hovoril — zaúčal do krajanskej činnosti. Chlapec chápal jej význam a rád robil, čo mu poručili. Behal s odkažmi za krajanmi, zvolával ich na schôdze, bol vlastne spojkou medzi Krempachmi a inými obcami, Novou Belou, Fridmanom a pod. A keď vznikla miestna skupina, prijali ho za člena, asi najmladšieho.

Bodaj by aj nie, vedť otca zvolili za prvého predsedu.

Sotva skončil školu, kde sa dobre učil, začal pracovať v miestnom družstve GS ako pomocník účtovníčky. Prácu prerušil v r. 1953, keď narukoval na vojenčinu. Po troch rokoch sa vrátil na rodičovské gazdovstvo a súčasne pôsobil v GS ako technický tajomník dozornej rady.

Rok 1957 znamenal významný prelom vo Valentovom živote. Oženil sa. Vzal si mladú krajanku Irenu Pacigovú, ktorá nielenže nebrzdila jeho spoločenskú aktivitu, ale ho do nej nezriedka povzbudzovala. Sama sa sice nemohla plne zapojiť do krajanskej činnosti, ale zato vzala na seba celú tarchu vedenia domácnosti a starostlivosti o deti. A tých im z roka na rok pribúdalo. Najprv prišla na svet dcéra Anna, potom Irena, ďalej Mária, Ján, Ludmila, Jaromír a v r. 1979 Justína. Musela sa dobre obracať, aby všetky opatrila. Deti rástli ako z vody. Anna a Mária absolvovali vysokú školu na Slovensku, Ján končí priemyslovku. Spolu s manželom sa im snažili vstUPIť slovenské národné povedomie a lásku k rodnej reči. Bezpochyby úspešne. Ostatne, jabko nepadá ďaleko od stromu.

Krištofekovi hospodária na strednom, asi sedemapolhektárovom gazdovstve. Zdalo sa, že práca na poli a starostlivosť o tak početnú rodinu im zaberie všetok čas a sily. Preto ozajstný obdiv musí vzbudíť fakt, že napriek tomu si kr. Valent Krištofek nášiel čas na svoju bohatú, stále rozsiahlejšiu spoločenskú činnosť, najmä v krajanskom hnutí, ktorému venoval celé svoje srdce. Neznášal polovičné riešenia, bol priamočiary a otvorene hovoril, čo si myslí. Ziskal si všeobecnú úctu a dôveru krajanov, ktorí mu prejavili tým, že ho v r. 1962 zvolili za predsedu miestnej skupiny. Po ôsmich rokoch sa mu dostalo ešte väčšie pocty, keď ho na valnom zhromaždení obvodu v 1970 zvolili za predsedu obvodného výboru našej Spoločnosti na Spiši.

Chodil po miestnych skupinách, povzbudzoval k aktívite a rozvíjaniu ochotníckeho hnutia. Nepovolil v pracovnom nadšení ani neskôr, keď na ďalšom zhromaždení obvodu v 1973 mu krajania zverili funkciu podpredsedu OV KSCaS na Spiši. Naopak, povinnosti ešte pribudlo, lebo v tom istom čase

O JURGOVSKOM ZBOJNÍKOVÍ GALAJDOVI

POKRAČOVANIE ZO STR. 8

IV. Samuel Weber piše o Galajdovi v súvislosti s tým, že zbojníci ohrozili dopravné cesty, vedúce zo Spiša do Haliče. Text, týkajúci sa priamo či nepriamo Galajdu znie nasledovne: „Aj Spišská Magura bola ohrozená zbojníkmi. Cestujúci do Haliče si obvykle mohli zvolať tri rôzne cesty, cez Kopské sedlo (Kopáčigó), kde bol nebezpečný zbojník, zvaný Galajda, alebo cez Hallgovce, kde slávne stáličkové jaskyne boli mestom, kde sa schovávali zbojníci, či pri zámku Dunajec-Nedeca, ktorý sa tiež, ako uvidíme, nachádzal v rukách zbojníkov.“

Galajda — všeobecne zvaný Rusnákom — v Javorinských međných šachtách, ktoré boli majetkom Východných Tatier, mal postavený domček; v lete sa spolu so svojimi bratmi zaoberal zbojníčením, v zime bol mäsiarom v dedine Jurgov. V tom čase sa major Berzeviczovcov nachádzal nedaleko dnešných kúpeľov Matliare, pri kamennom potoku, kde gazdom bol Michal Laczus, ktorý sa tešil sláve zverolekára a ktorého krásna manželka bola milenkou Galajdu-zbojníka. Ako sa zdá, zbojník v milostných dobrodružstvách nebol skúpy, keďže nielen Laczusova manželka, ale aj jej slúžka, Teréza Pitoniaková, sa mohla pochváliť jeho sympatiou.

V deň svätého Michala roku 1852 Laczus oslavoval na majeri svoje meniny a meniny

svojho švagra. Na zábavu tiež pozval Galajdu. Len čo Galajda, ktorý bol vo veľmi dobrej nálade, obratil na seba pozornosť, Laczus synovec a jeho pastier — Ján Laczus utekol k nedaleko bývajúcemu lesnemu strážnikovi — Adamovi Mischlingovi a prezradil mu, že slávny zbojník Galajda je na Laczusovom majeri a je skoro úplne opitý. Zabiltený Mischling nabil svoju zbraň a cez oblok strelił do zbojníka. Potom so smrťou bojujúceho zbojníka zabil Ján Laczus úderom sekery. Zbojník umrel s týmito slovami: Ján, Ján, tak sa mi odvodačuješ za dobro, ktoré som ti učinil! Lesný strážnik a pastier vypočúvali na súde, boli prepustení na slobodu. Avšak niekoľko rokov neskôr pastiera Jána Laczusa zabil bireš z veľkostatku Spóner, istý Fudák, ktorého potom odsúdili na zámocke väzenie. V súlade s tradíciou, Michal Laczus bol tak bohatý, že skrine svojich dcér vybíl dvadsaťkami, keď sa vydávali do Zákoviec. Posledného zbojníka Juraja Dudascha chytili tiež v tom čase a ako poľského človeka zaviezli cez Kežmarok a Bielu do Haliče.

V. Je charakteristické, že Galajdu zabili nie žandári, či oficiálne orgány povolené k ochrane poriadku a verejnej bezpečnosti, ale dve súkromné osoby. Takúto smrť možno dať do súvisu so starými konfliktami medzi obetou o vrahmi,

či s motívom pomsty. Ale nemáme o tom žiadne správy. Bez odpovede bude tiež otázka o charaktere a intenzite zbojníckej činnosti Galajdu. S. Weber nič o tom konkrétnie nepíše, iste pre nedostatok vedomostí. V niektorých povestach o Galajdovi vystupuje on ako žičlivý ľuďom bača, ktorý nemá nič spoločné so zbojníctvom. Zbojnícky životopis zdá sa byť veľmi skreslený ešte z jedného dôvodu: pri dobre administratívno-policajnom aparáte, a taký v druhej polovici 19. storočia mal k dispozícii uhorský štát, Galajda by sa pravdepodobne vyhýbal ukazovaniu na verejných miestach, na ktorých nemal istotu koho stretnie, ak by mal na svedomí niečo väzne. Nejestvuje odpoveď na otázku súvislosti činnosti Galajdu s bohatstvom Michala Laczusa, ktorého S. Weber nazýva švagrom jurgovského rodáka. Z poslednej poznámky zrejmé vyplýva, že Galajda bol ženatý s Laczusovou sestrou. Keďže vo sieti chovania sa Galajdu voči krásnej Laczusovej manželke možno ľahko predpokladať, aby to bola Galajdova sestra. Ani na to nie sú dôkazy. Ďalší istý, ale negatívny dôkaz sa nachádza v matrike zomrelých vo farskom kostole svätého Sebastiána v Jurgove. Zápis v knihe zomrelých od začiatku septembra do konca roku 1852 neobsahuje ani priezvisko Rusnák, ani Galajda. Z toho vyplýva, že hrdina nášho článku neboli pochovaný v Jurgove, ani v Javorine. Spišská Javorina nemala ešte vtedy vlastný cintorín a veriaci z jurgovskej farnosti boli pochovávaní na jurgovskom cintoríne. O Galajdovi nespomína ani farská kronika, zapisaná v najstaršej matričnej knihe, založenej v roku 1741 prvým jurgovským farárom,

sa stal podpredsedom MS a o rok neskôr aj vedúcim krempašskej klubovne. A nemôžno opomenúť ani úsilie pri zbieraní predplatného a popularizovaní Života. Svoje úlohy vykonával vždy vzorne, s pocitom plnej zodpovednosti, a to na každom poste. Aj teraz, v pozajzdom období, keď plní funkciu pokladníka MS.

Obraz života a práce krajana Valenta Krištofska, člena Zjednotenej ľudovej strany, by nebol úplný, keby som nespomeral aspoň stručne aj ďalšie oblasti jeho spoločenskej činnosti. Svedomitosť, pociťosť a ušľachtilá povaha to boli čerty, ktoré spôsobili, že mu občania s plnou dôverou zverovali aj iné zodpovedné funkcie. A tých bolo neúrekom. Stačí uviesť, že ho zvolili za člena obecného národného výboru a po administratívnej reforme krajinu aj za člena gminného nár. výboru v Lopusznej. Na začiatku sedemdesiatych rokov bol istý čas prisediacim súdu, 13 rokov pokladníkom miestneho roľníckeho krúžku a po patričnom zaškolení jeho účtovníkom, ktorým bol až do času reorganizácie a vytvorenia družstiev roľníckych krúžkov. Treba tu poznamenať, že z tomto obdobia sa krúžok obohatil o celý rad potrebných strojov a bol vysoko rentabilný aj napriek pomerne nízko kalkulovanej cene vykonávaných služieb. Popri tom nadálej pôsobil v družstve GS, v ktorom bol od r. 1975 členom dozornej rady a členom revíznej komisie. Zároveň bol vysoko 18 rokov tajomníkom miestneho urbárskeho spolku a dnes slávi 20-ročné jubileum ako člen rodičovského združenia.

Neuvieriteľné. Odkiaľ berie sily a čas na toto všetko, čo by stačilo aj pre desiatich? S úsmievom na tvári odpovedá, že večery sú dlhé, najmä v zime, a po nociach sa vraj výborne pracuje. Hned však zvážne a dodáva, že nebyť manželky, neveľa by dokázal. Ona je tu ozajstnou hrdinkou, jej vďačí, že všetko zvládne a ani gazdovstvo nezaostáva. Napokon aj deti, čo sú doma, veľa pomôžu.

Valent Krištofek sa dokáže tešíť z každej vydarenej veci, z každej dobre vykonanej práce, ktorá je jeho životným krédrom, spôsobuje mu radosť. A hoci zažil aj pár trpkých chvíľ, práve pre svoju slovenskosť, ktorou sa vždy pýší, zostáva optimistom.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

ktorého poznáme podľa mena Adam Pluciński. Snáď jurgovskému farárovi, ktorým bol v roku 1852 Andreas Chmel, sa nepatrilo písť v kronike o obyčajnom zbojníkovi a taktiež písť o okolnostiach jeho smrti tak, ako o veľkom požari Jurgova v roku 1851, či vizitácii spišských biskupov. Tieto premlčania lokálnych prameňov spôsobujú, že nič nevieme o dátume narodenia Galajdu a o jeho veku vo chvíli smrti, o mieste jeho pochovania, atď. Charakteristické je však oslobodenie vrahov od viny a trestu. Môže to svedčiť o mimoriadne liberálnom postojí súdu alebo tiež o odpustení trestu po prihlásení k faktu, že eliminovali nebezpečného zbojníka. Iste je ďalej ešte jedno: chytený a postavený pred súd (samozrejme je to hypotéza, lebo nič neviem o tom, aby bol hľadaný a stíhaný) Galajda by mal neporovnatne viac možnosti obrany života, ako v udalostiach zo dňa 29.9.1852. Avšak stalo sa ináč a to následkom náhodnej a pre Galajdu nepriaznivej zhody okolnosti. Snáď následkom toho, že obef vypila príliš veľa alkoholu, čo výrazne osmelilo útočníkov?

VI. V načerutných dejinách nášho nepriemerneho rodáka, vraj zaoberajúceho sa nielen bačovaním, je zatiaľ málo nespornych faktov. Udalosti pripisované Galajdovi majú naďalej charakter prifarbenný, legendárny a neoverený. Život a činy Galajdu teda stále čakajú na historiku,

JOZEF JURGOVSKÝ

Osud poznačený životom

Zaujímave, ale zavše aj nevyspytateľné a kruté sú životné osudy krajana Antona Spyruku z Veľkej Lipnice, človeka, ktorý je dnes živým pamätníkom minulosti Oravy a našej Spoločnosti na Orave. Patrí k tým ľuďom, ktorí sa nemusia hanbiť za svoje činy a konanie. Jeho život poznačila tvrdá chlapská práca a pomery, v akých žil.

* * *

Krajan Anton Spyruk sa narodil koncom devätnásťteho storočia — 14. augusta 1899 v roľníckej rodine oravských Slovákov Márie a Antona Spyrkovcov. Z troch súrodencov bol najstarším synom. Život mladého Antona sa v podstate nelišil od života rovesníkov. Od najmladších rokov sa zaúčal do tvrdej chlapskej roboty na poli a v domácnosti.

Do školy chodil štyri roky, ba vlastne štyri zimy, keďže s príchodom jari sa nevyučovalo. Deti boli potrebné do práce na gazonovstve.

Spokojný, na pohľad bezstarostný život dedinského mládenca, zrazu prerušili dve hrozne udalosti — smrť otca a vypuknutie prvej svetovej vojny. Tá prvá doťahala na Antona bolestnejšie, lebo znamenovala väčšiu zodpovednosť za rodinu a ešte viac práce. Ale čoskoro sa prihlásila aj vojna, nenávytná, obetechnitvá. Stále jej bolo málo mladých životov. Prišiel rad aj na Antona. Počas „asentírky“ v Trstenej povolali sedemnásťročného Antona bojovať za „cisára pána“. Nepomohli žiadne žiadosti o uvoľnenie z vojenskej povinnosti. Narukoval do Krajského vojska v Juhoslávii, odkiaľ ho po krátkom zaškolení do tajov pešiaka odvelili na front do Talianska. A hoci do konca vojny nebolo ďaleko — o čom vtedy nemohol vedieť — zažil neobyčajne veľa, čo by dnes niekto nazval dobrodružstvami. Vtedy to však dobrodružstvá neboli. Bol nielen dobrým „infanterákom“ cisárskeho vojska, ale aj pacientom vojenských „špitáli“, dezertérom a opäť vojakom, viackrát vyznamenaným čátrám (vyznamenanie uschováva podnes ako pamiatku). Koniec vojny ho zastihol doma na dovolenke.

Doma však oveľa lepšie nebolo. Veľa rovesníkov sa z vojny nevrátilo. Ludia trpeli biedou a hladom. Po dvoch rokoch zomrela aj Antonova matka. Zostal sám s bratmi. Oravu vtedy poznačili udalosti spojené s prípravami plebiscitu a národnými treníkami. Veľká Lipnica sa stala súčasťou Poľska. Ale o tom sa už Anton Spyruk dozvedel v Pezinke, kam odišiel spolu so súrodencami. Štyri roky pracoval na majeri Penholz, kde bol predákom poľnohospodárskych robotníkov. V nasledujúcich rokoch sa túlal po Žitnom ostrove a nakoniec zakotvil v Bratislavе, kde štyri roky rozvážal v sudech vodu. Prácu vo fabrike nedostal.

Na gazdovku do rodnej Veľkej Lipnice sa vrátil s mladším bratom Floriánom v r. 1932. Tu si chcel usporiadat svoj život. Oženil sa ako tridsaťtiročný mládenec s Paulinou Gracíkovou. Čoskoro sa mu narodila dcéra. Dihu sa však netešil spokojnému rodinnému životu. V roku 1939 vypukla druhá svetová vojna. Oravu opäť pripojili k Slovensku. Tešíť sa nebolo z čoho, ved bola vojna. Antonia tentoráz už na vojnu nepovolali, bojovali a hynuli mladší. Cez vojnú si Anton Spyruk privyrábal ako cestár. Celé štyri roky bola Veľká Lipnica akoby vedľa vojnových udalostí. Iba krátko pred Vianocami r. 1944 zaduneli delá, kopali sa opevnenia a zrazu sa front zastavil na Orave na deväť týždňov. Lipnica v dôsledku vojnových operácií zhorela.

Prie Antona boli tieto dni osudné. Udaný a krivoobvinený bol zatknutý a po krátkom vyšetrovaní ho odvliekli na nútenej práce.

Po troch rokoch sa Anton Spyruk vrátil domov cez Východné Slovensko a iba v Tre-

Foto: archív

biove sa dozvedel, že Horná Orava je opäť pripojená k Poľsku. Do Lipnice sa vrátil po niekoľkých mesiacoch. Naštaste manželka a dcéra prežili, takže sa mohol pustiť opäť do prácy, ktorej po vyhorení obce bolo neúrekom.

V tom čase Slováci na Orave horlili za svoje národné práva. Zakladali slovenské spolky. Krajan Anton Spyruk, svetaskúsený človek nestál bokom, spojil sa s krajanmi A. Cisárikom, K. Pastvom, K. Michalákom, J. Sterculom a K. Pniáčkom a aktívne sa zapojil do organizačných prác pri zakladaní Spoločnosti. Ukradomky sa schádzali v Skočikoch a potom v Jablonke.

Miestna skupinka vo Veľkej Lipnici vznikla v r. 1948. Krajan A. Spyruk sa hned stal jej členom a zvolili ho za tajomníka výboru. Neskôr sa krajania v r. 1960 zvolili za predsedu MS. V r. 1968 sa MS vo Veľkej Lipnici rozdelila a vznikla aj MS KSČaS v Privarovke a jej predsedom bol opäť kr. Spyruk. Tamožia MS však nezaznamenala väčšie úspechy, hoci kedyž tam pracoval súbor, ktorý viedol Karol Pastvá a potom Jozef Omylak. Pôsobil ho odbojár kr. Andrej Kucek. Po prvýkrát sa v škole „U Skočíkov“ začala vyučovať slovenčina v r. 1953 a s preštvávkami sa vyučuje dodnes. Slovenčinu učia aj v škole v Privarovke.

Nepochybne na týchto výsledkoch má svoj podiel aj kr. Anton Spyruk, ktorý bol vyše dvadsať rokov predsedom MS a členom Obvodného výboru KSČaS na Orave. Od r. 1983 je čestným predsedom MS v Privarovke. Nemožno opomenúť podiel kr. Spyruka na propagovaní nášho časopisu vo Veľkej Lipnici. Predplatné naň zberal ešte v minulom roku. Vždy sa vrelo zaujal o krajské otázky. Nechýbal na žiadnej krajskej porade, na ktorú ho pozvali. So svojou neodlučiteľnou fajkou sa stal známym činilecom na Orave.

Onedlho bude mať kr. Anton Spyruk osiemdesať siedem rokov. Stále je ešte živý, vrtky a neposedný. Zdravie mu ešte slúži, veľmi dobre si pamätá udalosti spred 50 rokov, najhoršie však tie najnovšie. Ale o krajské otázky sa ešte aj dnes živo zaujíma, a ako sám hovorí, každý úspech Spoločnosti je preňho tou najkrajšou odmenou.

Viem, že v tomto príspievku som nemohol ani zďaleka vyjadriť to, čo by si tento človek zaslúžil. Ale aj to málo je dôkazom nevšedných dňov človeka, ktorý bol verným synom svojich otcov, Slovákov.

DOMINIK SURMA

KAREL ČAPEK

Oplatkův konec

K třetí hodině ráno shledal civilní strážník Krejčík, že v pekařském krámu v Neklanově ulici, čp. 17, je napolo vyzdvílen závěs. Zazvonil tedy na domovníka, a třebaže neměl službu, nahlédl pod závěs, není-li snad někdo v krámě. V tom okamžiku vyrážil z krámu člověk, na půl kroku střelil Krejčíka do břicha a dal se na útek.

Strážník Bartoš, který v tu dobu podle předpisu patroloval v Jeronýmově ulici, slyšel výstrel a rozběhl se tím směrem. Na rohu Neklanovy ulice div nevrázel do běžícího člověka; ale dříve než mohl říci „Stůj!“, třeskla rána a strážník Bartoš se zhroustil střelen do života.

Ulice se probudily ječením policejních pišťalek; poklusem se sbíhaly patroly z celého rajónu, z komisařství přiběhly tři muži, cestou si zapínajíce kabáty, za pár minut přihřeala motorka z ředitelství a z ní vyskočil policejní důstojník; v tu chvíli už strážník Bartoš byl mrtev a Krejčík umíral, drží se za břicho.

Do rána bylo provedeno asi dvacet zatčení; zatýkalo se naslepo, protože vrah nikdo neviděl; ale jednak strážníci museli nějak pomstít smrt dvou svých lidí, jednak se to tak obyčejně dělá: počítá se s tím, že některý ze zatčených náhodou kápne božskou. Na direkci se vyslýchalo nepřetržitě po celý den a celou noc; bledí a umoření notoričtí zločinci se svijeli na skřipci nekonečných výslechů, ale ještě více se třásli před tím, až je po výslechu vezme pár strážníků mezi sebe; neboť ve všech lidech od policie bouřila temná a strašná zuřivost. Vrah strážníka Bartoše přerušil ten jistý familiérní poměr mezi strážníkem z povolání a zločincem z povolání; kdyby jen střílel, budí! ale střílet do břicha, to se nedělá ani zvířatům.

Druhá noc k ránu už věděli všichni strážníci až na poslední periférii, že to udělal Oplatka. Utrosil to jeden ze zatčených: „Jo, Valta řek, že Oplatka vodkrouhne více; jemu že je to jedno, protože má souchotě.“ — Dobrá, tedy Oplatka.

Ještě té noci byl zatčen Valta, potom Oplatkova milenka a ještě tři mládenci z Oplatkovy party; ale nikdo nemohl nebo nechtěl říci, kde se Oplatka zdržuje. Kolik strážníků a tajných bylo posláno za Oplatkou, to je jiná věc; ale krom toho každý strážník, když měl po službě, sotva vypil doma tu svou byrndu a něco zabručel ke své ženě, sebral se a šel na svou pěst hledat Oplatku. Bodej, Oplatku zná každý; to je přece ten zelený skřek s tím velkým ohryzkiem.

K jedenácté hodině v noci strážník Vrzal, který se v devátu vrátil ze služby, hodil se do civilu a řekl své ženě, že se jde jen tak okouknout na ulici, potkal u Rajské zahrady člověčka, který se jaksi držel ve stínu. Strážník Vrzal, třebaže neozbrojen a mimo službu, se šel na něho trochu blíž podívat; ale když byl od něho na tři kroky, sáhl ten člověk do kapsy, střelil Vrzala do břicha a dal se na útek. Strážník Vrzal se chytil za břicho a rozběhl se za ním; po stu krocích se zhroustil; ale to už zahvízdaly policijské pišťalky a několik mužů běželo za

prchajícím stínom. Za Riegrovými sady padlo několik výstřelů; čtvrt hodiny nato se několik aut, ověšených strážníky, hnalo do hořeního Žižkova a hladky čtyř nebo pěti mužů prolézaly novostavby té čtvrti. K jedné hodině třeskl výstrel za Olšanským rybníkem; kdosi běžící střelil po mládenci, který se vracel od děvčete z Vackova, ale netrefil ho. O druhé hodině uzavíral řetěz strážníků a detektívů Židovské pece a krok za krokem se stahoval. Počalo sychravé pršet. K ránu došla zpráva, že někdo za Malešicemi střelil po financovi, který tam měl svůj post; finane se sice za ním rozběhl, ale pak si moudře řekl, že to není jeho věc. Bylo zřejmo, že Oplatka vyklouzl do polí.

Na šedesát mužů v přílbách i v buřinkách se vraceло od Židovských pecí, promokli a bezmocně rozlícení, že jim bylo až do breku. Hergot, není-li tohle k vzteku! Tři lidé od policie ten lump oddělal, Bartoše, Krejčíka a Vrzala, a teď běží přímo do rukou četníkům! My máme na něj právo, minila policie v uniformách i v civilu, a teď musíme toho skříka, toho miserého Oplatku, nechat četníkům! Poslouchejte, když nás odstřeloval, tak je to naše věc, ne? Ať se nám do toho žandáři nepletou; měli by mu nám zastoupit cestu, aby se musel vrátit do Prahy —

Celý den studeně mžilo; večer za soumraku šel četník Mrázek z Čerčan, kde si kupoval baterku do rádia, do Pyšel; byl bez zbraně a pískal si. Když tak jde, vidí proti sobě jít poměrněho člověčka; na tom nic neni, ale člověček se zastavil, jako by váhal. Kterýpak to je, řekl si četník Mrázek, a vtom už viděl šlehnout plamínek a svalil se, drží se rukou za bok.

Ještě toho večera bylo, to se rozumí, alarmováno četnictvo z celého okresu. „Poslouchej, Mrázku,“ řekl umírajícímu četníkovi kapitán Honzátko, „nic si z toho nedělej; čestné slovo, že toho lumpa dostaneme. Je to ten Oplatka, a já na to venu jed, že se chce protolout k Soběslavi, protože se tam narodil. Cert ví, proč se ti chlapi, když jim jde o krk, táhnout k domovu. No tak, Václave, podej mi ruku; já ti slibuju, že ho odkráglujem, kdyby nás to mělo nevím co stát.“ Václav Mrázek se pokusil o úsměv; myslil sice na své tři děti, ale pak si přestavil, jak ze všech stran se stahuji četníci... snad i Toman z Černého Kostelce... votický Závada půjde jistě... sázavský Rousek taky, kamarádi, kamarádi... To bude krása, myslil Václav Mrázek, tolik četníků pohromadě! Tehdy se Mrázek usmíval naposledy; co bylo pak, byla už jen nelidská muka.

Ale té noci se stalo tohle, že votického strážmistra Závadu napadlo prohlédnout noční vlak od Benešova; kdopak ví, třeba tam sedí ten Oplatka; kruci, že by si troufal do vlaku! Ve vagónech blikala světélka, lidé dřímalí na lavicích schouleni jako unavená zvířata. Strážmistr Závada procházel vagony a myslil si, cert aby poznal člověka, které jsem jakživ neviděl! Vtom na krok od něho vyskočil mládenecký s kloboukem do očí; praskla rána, a dřív než mohl strážmistr na úzké chodbičce strhnout pušku s ramene, byl

človíček, mávající revolverem, z vozu venku. Strážmistr Závada měl ještě čas křiknout: „Za ním!“, načež se složil v chodbě vagónu na tvář.

Zatím ten mládenecký vyskočil z vozu a běžel k nákladním vagónům. Tem šel s lučerníčkou železničář Hruša a říkal si, no, až odjede šestadvacítka, půjdou si do lampárný lehnout. Vtom běžel proti němu člověk. Děda Hruša neřekl ani „švec“ a skočil mu do cesty; to už je takový mužský instinkt. Jak ještě viděl takové šlehnutí a dost; ani šestadvacítka neodjela, a děda Hruša už ležel v lampárně, ale na prkne, a železničář se na něho chodili dívat smekajice.

Několik supějících mužů se sice rozběhlo za prchajícím stínom, ale bylo už pozdě; nejspíš se už dostal po kolejích do polí. A odtud, z toho blikajícího nádraží, z toho houfce poplašených lidí se rozletěla širokým kruhem po kraji, stočeném v podzimní dřímotě, divá panika. Lidé se vtiskli do svých chalup a stěží si troufali na zápraží. Povídalo se, že tuhle a tamhle někdo viděl neznámého a divoce vypadajícího člověka; byl takový dlouhý a hubený, nebo takový menší v koženém kabátě; pošíák viděl, jak se někdo schovává za stromem; na kočího Lebedu někdo na silnici kýval, aby zastavil, ale Lebeda práskl do koní a ujel. Skutečně se stalo, že kdosi vyzkájíci únavou zastavil dítě, které šlo do školy, a vytrhl mu užliček s krajcem chleba. „Dej sem,“ zachroptěl ten člověk a dal se s krajcem na útek. Od té chvíle se vesnice zavřely na závoru a sotva dýchaly hrůzou. Jen tak tak, že se odvážily přitisknout nos k okenní tabule a podezřívě vyhližet do šedivého a liduprázdného kraje.

Ale současně se rozvíjel druhý, soustředný polib. Všemi cestami po jednom, po dvou přicházeli četníci; bůh ví, kde se jich tolík nabralo. „Hergot, člověče,“ zařval kapitán Honzátko na četníka z Cáslavi, „co tu chcete? Kdo vás sem poslal? Copak si myslíte, že potřebuju na jednoho lumpa četníky z celých Čech?“ Cetník z Cáslavi si sundal přilbu a drbal se rozpačité v týle. „Vite, pane kapitáne,“ řekl s probezným pohledem, „on ten Závada byl můj kamarád... já mu to nemůžu udělat, abych při tom nebyl, že jo?“ „Zatracení chlapi,“ burácel kapitán, „tohle mně říká každý! Už mně sem přišlo na padesát četníků bez rozkazu — co mám s vámi dělat?“ Kapitán Honzátko si hryzal vzteké kníry. „Dobrá, budete mít silnici tady od té křižovatky k lesu; řekněte benešovskému Voldřichovi, že ho jdete vystřídat.“ „To nepůjde,“ mínil rozvážně četník z Cáslavi. „Paní kapitáne, on se mně ten Voldřich na vystřídání vykaše, že jo, to se rozumí. Spiš abych vzal ten les od kraje k té druhé cestě — kdo tam je?“ „Semerád z Veselky,“ bručel kapitán. „Poslouchejte, vy Cáslaváku, pamatuji si: na mou odpovědnost budeš střílet první, kdybyste někoho viděli. Zádné cavyky, rozumíte? Já už si nenechám odstřelovat své lidi. Tak marš!“

Potom přišel přednosta stanice. „Pane kapitáne,“ řekl, „tak zas jich přijelo třicet.“ „Koho třicet?“ vyhrkl kapitán. „No,“ řekl přednosta stanice, „přeče železničářů. Vite, skrz toho Hrušu. On to byl náš člověk, a tak oni se vám přišli nabídnout —“ „Pošlete je zpátky,“ rozkřikl se kapitán, „já tady nepotřebuju žádné civilisty!“ Přednosta stanice nejistě přešlapoval. „Koukněte se, pane kapitáne,“ mínil chlácholivě, „oni sem jeli až z Prahy a z Mezimostí. — Ono je dobré, když tak spolu drží. Vite, to oni si zas nedají vzít, když ten Oplatka zabil jednoho z nich. Jaksi právo na to mají — No tak, pane kapitáne, udělejte jim tu radost a vězte je s sebou!“

Kapitán Honzátko podrážděně vrčel, aby mu dali svatý pokoj. Během dne se široký kruh pomalu stahoval. Odpoledne telefonovalo nejbližší posádkové velitelství, je-li snad zapotřebí vojenské posily. „Ne,“ utrhli se kapitán neuctivě, „to je naše věc, rozumíte?“ Zatím dojeli tajni z Prahy; strašně se pohádali s vrchním četnickým strážmistrovem, který je rovnou z nádraží posílal zpátky. „Cože,“ rozrušil se inspektor Holub, „nás chcete poslat pryč? Nám zabil tři lidi a vám jenom dva, vy svrabáři! My máme na

něj větší právo než vy, vy zlatohlavové!" — Sotva se podařilo srovnat tento konflikt, vypukl nový na druhé straně kruhu, mezi četníky a hajnými. „Jdete nám odtud," vztekali se četníci, „tohle není hon na zajice!" „Až naprší," pravili hajní, „tohle jsou naše lesy a tady my máme právo chodit, víme?" „Mějte rozum, lidi," urovnával to sázavský Rousek, „to je naše věc, a do toho ať se nám nikdo neplete." — „Povídali," pravili hajní. „To dítě, co mu ten chlap vzal chleba, je tamhle hajného z Hůrky d'ouče. To my tak nemůžeme nechat, a basta!"

Toho večera byl kruh uzavřen; když se setmělo, slyšel muž chraptivý dech muže po své pravé i levé straně a mlaskání kroků v mazlavé oranici. „Stát!" letelo tiše od muže k muži. „Nehýbat se!" Bylo těžké a hrozné ticho; jen chvílemi zaharašilo suché listí v té tmě uprostřed kruhu nebo zašuměla mživá přeprška; jen chvílemi mlaskl krok přešlapujícího muže nebo něco kovové evaklo, snad řemení či puška. K půlnoci někdo v té tmě zařval „Stůj!" a vystřelil; v ten okamžik se to semilelo tak nějak divně, padlo zmateně asi třicet ran z pušek, všichni se rozběhli v tu stranu; ale vtom zase jiní křičeli „Zpátky! Nikdo ani krok!" Jakž takž se to urovnalo, kruh se uzavřel znovu; ale teprve teď si všichni plně uvědomili, že v té tmě před nimi se skrývá uštvaný a ztracený člověk, čihající, aby vyrázel v šíleném útoku. Cosi jako nezadržitelný třas běželo od muže k muži; někdy zašustila těžká ká-

pěj, jako by to byl pokradmý krok. Bože, kdyby už bylo vidět! Ježíš Kriste, kdyby už bylo světlo!

Začalo mlhavé svítat. Muž rozpoznával obrys nejbližšího muže, divě se, že byl tak blízko člověku. Uprostřed řetězu lidi se rýsovalo husté kroví nebo lesik (byl to zajecí remízek), ale bylo tam tak ticho, tak docela ticho — Kapitán Honzátko si tahal zimníčně kniry: hergot, máme ještě čekat, ne-

bo — „Já tam půjdu," zahučel inspektor Holub; kapitán zafrkl nosem. „Jdete tam vy," obrátil se na nejbližšího četníka. Pět lidí se vrhlo do kroví, bylo slyšet praskot lámaných větví, a najednou ticho. „Zústaňte tady," křikl kapitán Honzátko na své lidi a šel pomalu k houšti. Pak se vynořila z kroví široká záda četníka něco vlekovitého, nějaké schoulené tělo, jehož nohy nesl hajný s mrožím knírem. Za nimi se vybral z houšti kapitán Honzátko, zachmuřený a žlutý. „Položte ho tady," zachroptěl, přemnul si čelo, rozhlédl se jako udiven po tom vahajícím řetězu lidí, zamračil se ještě víc a křikl: „Co koukáte? Rozchod!"

Nějak rozpačitě trousil se muž za mužem k tomu drobnému, jakoby skrčenému tělu na mezi. Tohle tedy byl Oplatka; ta hubená ruka, čouhající z rukávu, ta drobná, zelená, deštěm osliplá tvář na tenkém krčku — Pro pána, jaký ho je malinký kousíček, toho mizerý Oplatky! Hele, tady má vstře! v zádech, tady malou ránu za odstávajícím uchem, a

tady zas... Čtyři, pět, sedm jich dostal! Kapitán Honzátko, který klečel u toho těla, vstal a stisněně odchrchlával; pak zvedl nejistě a téměř plaše oči — Tady stojí dlouhá masivní fronta četníků, pušky na ramenou, nahore lesklé bodáky; bože, jaci silní chlapí, jako tanky, a stojí ve vyrovnané řadě jako při parádě, nikdo ani nedutá — Z druhé strany černý hlouček tajných, takoví zavaliti, kapsy napuchlé revolverem; pak modří železniciáři, nevelcí a houzevnati, potom zelení hajní, čahouni šlašiti a vousati, tváři rudých jako parpika — Vždyť je to jako slavný funus, cuklo to v kapitánovi; takové carré, jako by měli salvu vystřelit! Kapitán Honzátko se hryzl do rtů v nesmyslné a palčivé trýzni. Ten skrček na zemi, ztuhly a rozčepřeny, sestřelená nemocná vrána, a tady tolik loveců — „Tak sakra," křičel kapitán, zatinaje zuby, „není tu nějaký pytel? Zakrejte to tělo!"

Na dvě stě mužů se rozcházel všemi směry; ani na sebe nemluvili, jen bručeli na špatné cesty a rozmrzele říkali na vzrušené dotazy, no jo, je po řom, a dejte už nám pokoj! Cetník, který zůstal na stráži nad tím zakrytým tělem, se utrhoval vztekle na venkovské čumily: „Co vy tu chcete? Tady nemáte co koukat! To není pro vás!"

Na hranicích okresu si odplivl sázavský četník Rousek: „Fuj loty! Clověče, já ti řeknu, raději bych se neviděl. Hergot, kdybych tak na toho Oplatku mohl být sám, chlap proti chlapovi!"

Kresba: Areta Fedaková

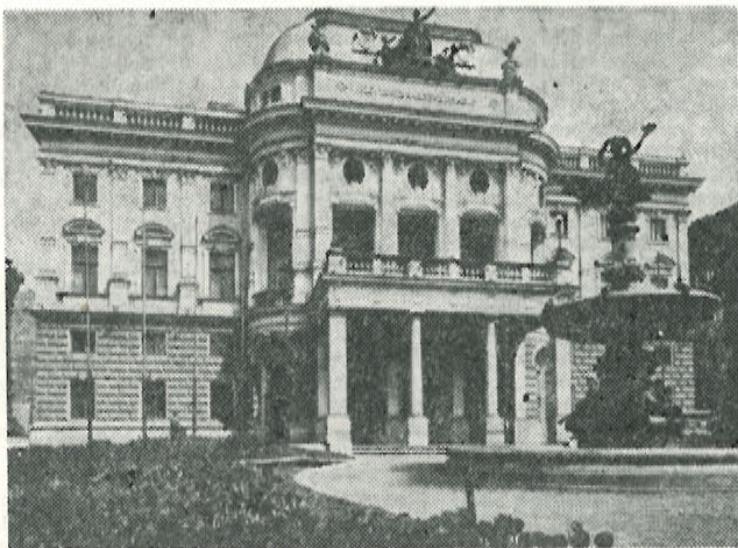
Temer všetky mesta a mestečká na Slovensku majú starý, historický pôvod, ktorý sa prejavil už v stredoveku vo formovaní ich pôdorysu všetkých verejných priestorov. Ich podoba sa u mnohých miest zachovala podnes, spravidla v centrálnej časti, a dáva jej osobitý, charakteristický výraz.

Pre historický pôvod tejto časti mesta, na rozdiel od nových štvrtí, označujeme ju ako historické jadro mesta. V rámci historických jadier si mnohé mestá na Slovensku zachovali pôvodné, historické stavby a urbanisticke prostredie typické a charakteristické pre každé z nich.

Tento ucelený bohatý pamiatkový fond nadobudol po prvej svetovej vojne relativne ešte vyššie hodnoty, ktoré svojim významom presahujú rámec našej vlasti, pretože v mnohých európskych krajinach historické jadra miest boli zničené.

Naša spoločnosť ochraňuje historické jadra našich miest pre ich veľké kultúrne hodnoty. Z množstva zachovaných historických mestských jadier desať najcennejších a najtypickejších súborov architektúry vyhlásil Zbor poverenikov v roku 1954 ze mestské pamiatkové rezervácie. V dejinách ochrany pamiatok bol tento čin významným krokom v starej starostlivosti o kultúrne pamiatky. Predmetom starostlivosti sa stali nielen jedinečné vzácné architektonické pamiatky, ale celé súby, ktoré dokumentujú historický vývoj našej spoločnosti. Chránene je celé zachované prostredie historického jadra i jeho architektonické celky.

Za mestské pamiatkové rezervácie na Slovensku boli vyhlásené historické jadra týchto miest: Bratislava, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica, Spišská Sobota, Kežmarok, Spišská Kapitula, Levoča, Prešov a Bardejov.

Slovenské národné divadlo

MESTO NA DUNAJI

Bratislava vďačí za svoj vznik a rozvoj výhodnej polohe na križovatke dôležitých cest. Vznikla už pred začiatkom nášho letopočtu pri významnom dunajskom brode, cez ktorý už v stredoveku viedli dôležité cesty európskeho obchodu. Na začiatku nášho letopočtu začali sem prenikať Rímania, ktorí si na hradnom vršku vybudovali strážnu stanicu a vojenský tábor. Po nich sa tu vystriedali rôzne barbarské národy.

V 6. storočí sa tu usadili slovenské kmene, ktoré sa v 9. storočí zjednotili do Veľkomoravskej ríše.

Rok 907 znamená pád tejto slovenskej ríše a nadvládu Ma-

ďarov v dunajskej kotline. V nasledujúcich storočiach vznikali pod hradom osady, ktorých vzrast a rozmach zabezpečoval obchod, remeslá, vinohradníctvo a rybárstvo. Po tatárskom vpade a vyplienení kvitnúcej osady boli pozvaní nemečki kolonisti, ktorí dosťali rôzne privilegiá potvrdené vo výsadnej listine z roku 1291. Začal sa nový rozmach mesta. Z tohto obdobia pochádza mestské opevnenie, gotický dom sv. Martina, františkánsky kostol, a cenné meštianske domy, z ktorých dom richtára Jakuba s vežou sa stal sídlom mestskej rady. Ďalší rozvoj zaznamenala Bratislava najmä za cisára Zigmunda, ktorý rozšíril jej výsady a udelił jej

právo razít mince. V roku 1465 sa Bratislava stala sídlom prvej univerzity v Uhorsku Academia Istropolitana, založenej Martinom Korvinom. Význam mesta neobyčajne vrástol tým, že po páde Budína, až do roku 1848 bola hlavným mestom Uhorska. Turcké výboje spôsobili mestu nemále starosti. Po víťazstve nad Turkami však opäť vyrastá hospodársky a kultúrny život, ktorý sa odzrkadl aj vo veľkom stavebnom rozvoji mesta, najmä za Márie Terézie, ktorá mala svoju rezidenciu na Bratislavskom hrade. V tomto čase začala si aj šľacha stavať v meste nádherné paláce a kaštiele, ktoré vybudovali slávni staviteľia... Na vysoko-

kej úrovni bol aj kultúrny život v meste, čoho dôkazom sú sochárske diela, čulý hudobný život, divadlo, barokové chrámy i meštianske domy.

V historickom jadre mesta stretnáme sa dodnes s pozoruhodnými pamiatkami, svedkami história mesta na Dunaji. Spomenuli sme už starú radnicu zo 14. storočia, prestavanú v ďalších storočiach, takže sa v nej zachovali stopy gotiky, renesancie i baroka. Nedaleko radnice je známa Rolandová kašna, postavená v roku 1572 Ondrejom Luttringerom. V tomto priestore sa nachádza klasicistický Primaciálny palác, dielo architekta Melchiera Hefeleho, postavený v roku 1778–1781. Ďalej je tu ranobaroková stavba sv. Salvátora z roku 1636, kostol a kláštor františkánov pochádzajúci z konca 13. storočia a Mirbachov palác vybudovaný v roku 1768–1770. Dobre známa Michalská veža a brána z 15. sto-

ČESKÝ HUSITSKÝ KRÁL V ZRCadle EVROPSKÝCH DĚJIN

Doznelý ozvěny husitských bojů, ztichlo bojiště u Lipan. V létě roku 1436 konečně dosedl na český trůn císař Zikmund, ale už rok poté zemřel. Po něm se stal českým králem Albrecht II. Rakouský, který však v říjnu roku 1439 zemřel rovněž ...

Moc v zemi si rozdělily různé politické svazky pánů, rytířů a měst určitých krajů. Nejsilnější pozici mezi nimi zaujala východočeská koalice, na jejíž politice se podílel i jeden z hejtmanů mladoboleslavského kraje — Jiří z Poděbrad. Jeho vliv ve východočeském svazu i v zemi neustále stoupal a díky své ráznosti, houževnatosti a důvtipu nakonec dosáhl toho, že na jaře roku 1452 ho český sněm jmenoval zemským správcem. V této funkci se Jiřímu z Poděbrad podařilo obnovit hospodářský život v českých zemích, posílit královskou moc nezletilého krále Ladislava Pohrobka a i své osobní postavení. Tak významně, že se po králově smrti stal nejvážnejším kandidátem na uprázdněný královský trůn.

Než ovšem uslyšel Jiří z Poděbrad 2. března 1458 na Staroměstské radnici v Praze onto toužebně „Aí pan správce je králem naším!“, musel ještě učinit mnoho kompromisů. A jaké byly naděje, plány a nakonec i úspě-

ročia, renesančná Segnerová kúria z roku 1648, palác Pavla Jasenáka, budova Univerzitnej knižnice a zvyšky hradných hradieb. Okrem už spomínaného kostola Klárskej treba uviesť pozoruhodné barokové stavby na Jiráskovej ulici, palác Leopolda de Pauliho, Pálffyovcov, Erdödyho palác a tiež spomínané budovy býv. Akademie Istropolitany.

K najvýznamnejším pamiatkam patrí veľkolepý dom sv. Martina zo 14. storočia s pozoruhodnou

kaplnkou, ktorej výzdoba je dielom bratislavského sochára Rafaela Donnera.

Pozornosť upúta tiež rokokový dom Dobrého pastiera, gotická Korvinova veža a samozrejme, Bratislavský hrad. Táto dominanta mesta bola postavená na mieste slovenského hradiska v 14. storočí. Hrad bol viackrát prestavaný. Od roku 1811, keď vyhorel, pustol a až naše zriadenie zabezpečilo jeho rekonštrukciu.

FRANTIŠEK SOSKA

Pohľad na arkádové nádvorie Starej radnice a Primaciálny palác

Dom U dobrého pastiera

Foto: archív

chy nového českého krále, ktorý sa stal v podstatě posledním „národním“ českým panovníkom?

Hned na počátku své vlády uzavrel Jiří z Poděbrad dohodu s papežem, jež byla jednou z jeho největších úspěchů, protože ji částečně vyřešil svou obtížnou a složitou mezinárodní, ale také vnitřní situaci. Přesto tento kompromis měl dočasný charakter. Papež Pius II. si přál konečné vyřešení „české otázky“, tj. zrušení kompaktát — náboženských dohod, zrovňoprávujících husitskou církev s katoliky. A tak roztržka mezi panovníkem a papežem na sebe nedala dluho čekat. Roku 1462 byla kompaktáta zrušena.

Zřejmě především z této důvodů věnoval český král mimořádnou pozornost projektu svého rádce Marianího o protitureckém spolku evropských panovníků. Marianího návrhy spočívaly ve spojení branných sil křesťanských zemí, jež by pod vedením Jiřího z Poděbrad zasadily drtivý úder turecké mooci, pronikající stále více do Evropy. Z podnětu původního plánu však vznikla na pražském královském dvoře v letech 1462–1463 koncepce daleko širší a velkorysejší, která místo válečného spolku proti Turkům vyzdvihovala myšlenku mezinárodní mírové organizace. V praxi jejím jádrem měla být unie rovnoprávných členských států, která by nepodporovala zvláštní postavení římského cí-

saře nebo papeže. Předpokládalo se, že uzavřením smlouvy budou členské státy zavázány k opatřením v oblasti války a míru, mezinárodní soudní právomoce a částečně i v hospodářství. Hlavním orgánem Unie měl pak být stálý kongres se zákonodárnou pravomocí. Další její důležitou složkou by byl mezinárodní soudní dvůr, jehož hlavním úkolem bylo vyřizovat mírovou cestou jak sporu mezi členskými státy, tak konflikty mezi nimi a státy mimo tu organizaci.

V textu mírové charty je obsaženo mnoho všeobecně platných humánních myšlenek o mezinárodním mírovém soužití. Základní ideu projektu nejlépe vystihuje výraz „cultus pacis“ (kult míru), užitý v návrhu. Princip mírového soužití a bratrství je dodnes nedoceněným projevem českých dějin druhé poloviny XV. století.

Přestože Jiří z Poděbrad přichází se svými návrhy v době, kdy je nucen bránit se proti zahraničním nepřátelům, neváhá realizovat rozsáhlou politickodiplomatickou akci, kterou chce uvést zásady charty v život. A tak dochází k čilému mezinárodnímu jednání. Roku 1464 vyjelo z Prahy do západní Evropy poselstvo. Výsledek však neodpovídá podpokladům. Po zásahu papeže bylo možno přivézt pouze jeden významný dokument — přátelskou smlouvu s francouzským krá-

lem Ludvíkem XI. Soudobé politické pomery a objektívne podmínky nebyly v té dobe ještě vhodné pro uskutečnení mírového parlamentu.

Jiří se ovšem i nadále nevzdává své myšlenky, kterou formuloval v listu papeži v roce 1460: „Spiše s rozvahou a opatrnosti než zbraněmi“; proto se pokouší odvrátiť různými manifesty uherského krále Matyáša Korvína i jiné evropské panovníky od účasti na protičeském křížáckém tažení, jež bylo zorganizováno roku 1465 papežem Pavlem II. Ale bezvýsledně. Aktivizuje se i domácí opozice. A ve spojení s ní tři roky později Korvin, někdejší zet českého krále, zahajuje útok a zmocňuje se Moravy, Slezska a Lužice. V roce 1469 podnikl Jiří z Poděbrad rozsáhlý protiútok a obklíčil uherská vojska u Vilémova na Českomoravské vysočině. V nastálém jednání se Matyáš Korvin zavázal, že upustí od dalšího nepřátelství a byl propuštěn. Slib však nedodržel a za podpory českého katolického panstva a papeže se v Olomouci prohlásil českým králem. Propukly nové boje a jednání. Ve chvíli, kdy se zdálo, že vítězství se definitivně přiklání na stranu Jiřího z Poděbrad, český král náhle v březnu roku 1471 zemřel. A tak české království, zmitané válkou a vnitřními nepokoji, bylo opět bez silného a prozíráváho panovníka.

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VČELA

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

(24)

Koncom júna v tisíce deväťsto štrnásatom roku vbehol do tichého mlyna zadýchčaný žobrák Gagoš. Potkol sa na prahu a spadol. Z jeho tanistry sa na podlahu vysypali farebné sklička, lesklé drobné skalky, zhrdzavené klince, nedojedené okrušky chleba a dvoje olípaných na tvrdo uvarených vajec.

— Pán mlynár! — skričal Gagoš prenikavo z podlahy. — Pán mlynár!

— Tu som! — ozval sa mlynár zdola od transmisie.

Gagoš sa farbavo zviechal zo zeme, prekročil tanistru, ktorá mu skľzla z pleca, vkykročil a rozpučil nohou jedno z vajec. Priskočil k rebriku a začal sa náhlivo spúštať. Už skoro nad zemou si pristúpil okraj širokej nohavice a spadol chrbotom do nezaviazaného vreca s múkou. Vrece sa prevalilo, múka sa zvirila a zamúčila stenajúceho žobráka. Samo Pichanda sa rozmusal. Gagoš vyskočil a vyjavnený i vyťakaný chytil smejúceho sa mlynára za košeľu.

— Už sa to zomlelo, pán Pichanda! — vysiekol jedným dychom.

— Čo sa zomlelo? — spýtal sa Pichanda a ešte vždy dusil v sebe smiech.

— V Sarajeve zabilí následníka trónu Františka Ferdinanda a jeho ženu Žofiu!

— No a? — povedal najprv Pichanda, ale potom sa začudoval: — Aleba?!

— Bude vojna, pán Pichanda! — skričal žobrák Gagoš. — Dobre ste vraveli, bude vojna! — opakoval ako bez zmyslov a drmal Pichandu za košeľu.

— Nikdy som to nevravel! — stípol Pichanda a chytil Gagoša za ruky.

— Bude, bude! — opakoval neprestajne Gagoš, vyslobodil si ruky a klesol späť do rozsypanej múky. — Bude, veru bude! — rozplakal sa a zamúčenu tvár si zakryl dlaňmi.

Pichanda stál pred ním chvíliku bez pohnutia a potom si k nemu prikľakol.

— Vojna? — vyliesol ticho a chytil Gagoša za ruku. — Kvôli dvom ľuďom, a vojna?

Gagoš najprv neodpovedal a len plakal a prikyval hlavou. Zrazu však prestal a pohrel Pichandovi rovno do očí.

— Poviem vám, čo som tu ešte nikomu nepovedal! Aj ja mám troch synov a šesť vnukov...

Pichanda nabral do dlaní kopcom múky a začal ju presýpať medzi prsty. Nepovedal ani slova, len začudované pozeral raz na Gagoša, raz na vyprázdiavajúce sa dlane, akoby sa pýtal sám seba: „Má pravdu, alebo sa zbláznil?“

Zobrák Gagoš mal pravdu: v Sarajeve Gavrilu Princip zastrelil rakúsko-uhorského následníka trónu a jeho ženu Žofiu. Už týždeň večer čo večer chlapci rozoberali a hod-

notili túto skutočnosť v šmkni u kováča Ondra Mitrona. Samo Pichanda vkl'zol medzi nich. Ani ho nezbadali, takí boli zaujati rozhovorom.

— Ja len tak poviem, — hovoril pri fáhani kováčskych mechov sedliak Ján Drevák, — že následníkov trónu máme dostať... Možno sa vo Viedni viaceri potešili keď Ferdinand zabil! A nás starý osiemdesaťštyričinný cisár rakúsky, kráľ český a uhorský, nám už šesdesaťšesť rokov vládne a vobeč sa nepoberá na druhý svet... Ja len toľko poviem, že sa nás František Jozef, Francjozeľ, Ferencjožka dožije aj sto rokov a dovedy sa na Ferdinanda dávno zabudne!

— Mela bude, chlapci! — ozval sa mudrlant Melchior Vicen. — Riadna mela! Srbovi to Viedeň nedaruje...

— Ty to odkiaľ vieš — skočil mu do reči Samo Pichanda.

— Aj ty si tu? — začudoval sa tuho fajčiaci Benedikt Villiš.

— Odkiaľ, odkiaľ? — pozrel na Sama Melchiora Vicena, mudriantsky počrútil hlavou a rozhodil ruky. — Všetko to tak vychodi, lebo Belehrad je už roky Viedni a Pešti tŕňom v oku...

— Preto ešte nemusí byť vojna! — povedal Biro Tolký.

— A veď ani nebude! — pridal sa k nemu Ján Anosta. — Vlastne ani nesmie byť! A keby cheela byť, musíme tomu zabrániť!

— Zasa agituješ? — zahriakol ho Melchior Vicen. — Pred nami sa darmo naparuješ, chod pošepkať Francjožkovi, nech ta počúvne!

— Vo vojne bojujú ľudia ako ty a ja, — nedal sa Ján Anosta, — alebo tvoji synovia... Keď im nedovoliš chytí do ruky zbraň, vojna nebude... Ani sám ju nesmies chytí...

— Ph, si ty ale fišku! — začudoval sa Juraj Greben. — To ich nechám zastreliť? Odoprieš vojenskú povinnosť a zastrelia tă tvoji vlastní, hehe!

— Kebi tak urobili všetci, — povedal Ján Anosta, — nikoho by nezastrelili.

— Chlapci, veď ešte nie je vojna! — chlácholil ich kováč Ondro Mitron. — A ktorie, či aj bude?! A keď bude, možno len taká malá. Vystrelime dva-tri razy z dela, po-blyskať šablikami, aby postrašili Srba, a bude po paráde!

— Veru, mne by sa nechcelo bojať, — ozval sa kováčov brat Julo Mitron.

— Komu by sa chcelo? — spýtal sa Pichanda.

— Ja si pre istotu nasolim kravu do súdu, — povedal Peter Žufanko. — Možno obidve!

— A sám sa zapriahneš do jarma? — zasmial sa Melchior Vicen. — Nám murárom by vojna možno aj pomohla. Pováľa domy, a my budeme mať roboty na dvadsať rokov... — zasmial sa mudrlant.

Samo Pichanda sa opäť po dlhšom čase potešil, keď jeho syna Sama prijali v Hradku do horárskej školy. Onedlho dostal list od svojho brata Valenta, že druhý syn Peter môže nastúpiť za hodinárskeho učňa u majstra Krepsa v Ružomberku. Tretieho syna Karola prihlásil do gymnázia v Kežmarku. Medzičasom Kristína otechotvola druhý raz a Julio Mitron sa prestal ostýchať a chodieval k nej verejne. Mitronova žena Matilda sa celkom spustila, ľudia sa jej začali vyhýbať a vlastná mat ju prekliala. Vtedy sa Julio prestrelhal ku Kristíne, ktorá od toho času sa starala aj o Matildu. V nasledujúcom roku zomreli štvrťa ľudia. Prvá zomrela Ružena, matka Sama, Valenta a Kristíny. V krátkom čase po sebe jarná chrípka skolila Valiku Haderp'novú a jej muža Júlia. Valent a Hermína predali najprv polia a potom aj dom. Uprostred leta zomrela aj Matilda Mitronová. Po nečelom roku od jej smrti sa Julio oženil s Kristínou, ktorá porodila dcéru Žofiu. Zasa Samko Pichanda, vyučený lesník a horár, sa oženil s Evou Švandovou a potom spolu odišli do Ameriky.

— Len aby nejaká guľka nenašla aj teba! — povedal Ján Anosta.

— My sme od Srbska ďaleko, sem guľky nedoletia!

— Ja len toľko poviem, ozval sa opäť Ján Drevák, ale Samo Pichanda ho už ne-počúval. Vytratil sa zo šmkne tak neba dane, ako do nej vzkľozol. Už sa bol zotmel a Samovi začalo byť nevyčítajne horúco. Potil sa a celé telo akoby mu horelo. Pobehol, prešmykol sa pomedzi domy von z obce a ponize nej sa pri rieke vyzliekol. Vhupal do studenej vody najprv po kolená, potom si ľahol na chrbát, obrátil sa na bruchu, zamočil si hlavu, bral vodu do dlaní a polieval si ľhou tvár, chlipal ju ústami a hneď aj sŕkal ďaleko pred seba. Vyliezel z vody, až keď mu bolo zima. Obliekol sa a vystrel do suchej, nezarosenej trávy. Pozrel na hviezdy nad hlavou a zostal visieť očami na mesiaci.

— Ako bude, bratku, povieš pravdu?! — osloivil mesiac — Alebo zostrelime aj teba?!

Samo Pichanda sa usmial predstave, ako postrelený mesiac najprv krváca a potom sa začne kopľať dolu z oblohy a padá do ktoréjsi liptovskej doliny... Odrazu zasurmili surmity. Cvengli zbrane, štrngli konské podkovy. Nohy sa vzopli v ostrohách a ostriá šabli preťali ticho. Srbi skrikli: „Mesiac je našej pomsty prvá víťazná deľová guľa!“ Sama premkla vidina, ako mesiac pučí liptovských domorodcov, a od strachu otvoril oči...

Mesiac sa však kľzal po oblohe, vnáral sa do riedkych oblakov, akoby si jednostaj náťahoval priesvitnú rukavicu. Mlčal. Samo ho nehybne pozoroval. Vesmírne ticho ho upokojovalo. Divoké a strašné predstavy, ktoré ho ešte pred chvíľou matali, sa mu z hlavy odrazu stratili. Náhle sa však prudko mykol a mimovoľne zovrel dlan, do ktorej mu z trávy čosi skočilo. Postavil sa a pozrel do dlaní, v ktorej sa mu nadúvala studená a slizká ropucha. Roztvoril ruku a ropucha odkväčala do trávy. Samo Pichanda ovoňal vlastnú dlan, zmŕštíl sa s odporm a vykročil k vode...

A prišla vojna!

Iba na okamih sa tvária nenápadne. La-hučko spadla medzi ľudí, skoro akoby z neba božia manna. Možno preto jej požehnal aj farár Domaneč známu ukradnutou vetou: „Voják strieľa a pánboh gule nosí!“

— A čo keď odtrhne tie vaše? — spýtal sa ho Samo Pichanda.

— Božechráň! — zaprotestoval farár Domaneč.

— Ved vy ich už nebude potrebovať...

— Syn môj zlosyn, — ohradil sa príkro farár, — chlpy na tele nepotrebuješ, a predsa ich máš! Božia vôľa je nepredvídateľná...

Farár prežhnal seba a chcel aj Sama. Samo Pichanda si odpúľ a odvrátil sa. Nebola to božia manna a nespadla z neba. Miesto pokrmu zaškripalo v zuboch olovo.

Robotníčka z ružomberskej papierne Mária Radková tuho objala a stisla hodinára Petra Pichandu.

— Co len bude s nami? — zaúpela. — Ty nesmieš narukovať, nesmieš!

— Musela by si ma dobre schovať, — povedal Peter a usmial sa.

— Schovám ťa! Pod posteľ, do pivnice, na povalu!

— Našli by ma... Špicť a špehúňov je toľko, že aj myši sú spočítané!

— Och, prečo len nemám zázračný rozprávkový prútik, zmenila by som ťa na neviditeľného alebo na Janka Hrašku...

— Keby sme ho mali, počarili by sme vojne!

— Milý!

— Milá!

— Milujem ťa!

V objati padli na posteľ. Vzduchy, ktorími z nich klíčila láska, prekričali ich strach. Telá sa spoznávali každým kúskom. Plakali od šťastia, smiali sa od šťastia. Milovali sa a zabúdali na seba, na vlastné ruky a nohy, na vlastné ústa. Po dlhých okamihoch ľubosti, trpečivo ustatti, akoby len ľahko nachádzali a spoznávali vlastné bytosť, aj keď ich poznali spomäti. Dlhostávali v objati a v majestátom pokoj. Keď neskôr uprostred noci zapálil Peter Pichanda sviečku a začal sa obliekať, Mária sa so vzlykaním vrhla opäť k nemu:

— Nesmiem ťa nikdy stratíť, — šepkala mu do tváre hlasom poznáteným úzkostou a strachom.

— Poušlujem sa, moja! — slúbil Peter pokojne, objal ženu a dodal: — Ak to stihneš neme, v najbližších dňoch sa zoberieme!

Rozhorúčený vybehol do vlažnej letnej noci. Obzrel sa na malý domček, v ktorom Mária bývala s matkou na okraji mesta. Počkal, kým zhasla sviečka, a začal sa spúštať do stredu mesta. Odrazu prekvapene zastal a započúval sa. Doliehal k nemu akýsi lomoz, hluk a spev, vrava a krik. Peter Pichanda sa opäť pohol a už po niekoľkých krochoch sa mimovoľne rozbehol. Čoskoro zreteľne rozoznával výkrik, spev a hlasú vratu. A keď zadýchčaný vybehol spoza rozložitého domu na hlavnú ulicu mestečka, cúvol ako obarený. Zastal a fascinované pozoroval výjav pred sebou. Blížil sa k nemu ľudský sprievod. Obchodníci, advokáti, kupci, študenti i profesori, bohatí remeselnici a štátne úradníci niesli vysoko nad hlavami horiaci fakle. Ich ženy a dcéry mávali lampiónmi, zavesenými na dlhých tenkých páličkach. Všetci spievali bojovú a vlasteneckú uhorskú pesničku, ujúkali, výskali, písali na prstoch. Keď dospevali pieseň, začali zborove vykrikovať a skandovať: „Nech žije vojna! Nech žije vojna! Nech žije vojna!“ Okna v okolitých domoch sa postupne rozscovali a niektorí zvedavci nadšene kvali vojenskou slávou spítemu sprievodu a opäťovne vykrikovali: „Nech žije vojna!“ Peter Pichanda nevedel, kedy a ako sa mu ocitla v ruke palica. Zlost, ktorá v ňom postupne narastala, nakoniec nim až lomcovala. S výkrikom, so strašným a prenikavým výkrikom: „Vy hovädá, hovädá, hovädá!“ sa Peter Pichanda vrhol na sprievod pred sebou a začal palicou zrážať na zem bližiace fakle a farebné rozsvietené lampióny. Neprestajne vykrikoval ako zmyslov zbavený: „Hovädá! Hovädá! Hovädá!“ Sprievod sa pred ním rozostupoval, ženy a dievky pišťali, chlapci uhýbali a uskakovali. Odrazu sa vedla Petra zjavil jeho priateľ hodinár Vavro Masný a zavesil sa mu na ruku s palicou.

— Co to stváraš? — zreval mu Vavro do tváre. — Prestaň a utekaj, čochvíľa sú tu žandári!

— Pust mi ruku! — zrúkol Peter Pichanda.

— Nepustím!

— Pust! — mykol Peter rukou a oslobo-

dil si ju, — Radšej mi pômož rozohnať túto ēvaru!

— Somár, utekajme, kým je čas! — obzeral sa okolo seba Vavro Masný celý nesvoj.

Peter Pichanda sa však opäť zahnal na fakle a lampióny, ktoré ich obklopili a začali roztopašne dobiedzať do nich plameňmi. Opäť spadol na zem niekoľko fakiel, opäť sa rozprsklo niekoľko lampiónov. Netrvalo to však dlho a Peter s Vavrom schmatli do rúk žandári. Surovo ich strhli medzi seba a začali odvádzat.

— Zavrite ich! — hlasno kričal sprievod.

— Sú to ruski špióni!

— Panslávi, do basy s nimi!

— Vymiškovat ich!

Peter Pichanda a Vavro Masný, vlečení žandármami, zmizli v tmavých uličkách. Dav ľudí sa rozrástol, opäť sa zoradil a vykročil ešte smelšie. Už nekričal, ale reval odvážne a smelo: „Nech žije vojna! Nech žije vojna! Nech žije vojna...“

— Ten pije lepšie pálenky ako my, — zasmial sa Peter Žufanko. — Tomu nič nebude, lebo si hovie v perinách, je koláče, zapíja ich vínom a telegrafom diriguje vojnu. A možno má taký kuker, že vidí každého vojaka...

— To by videl aj nás! — ozval sa Ján Drevák.

— Možno nás vidí!

Ján Drevák vyskočil spoza stola, spustil gate a holý zadok vystrčil smerom k Viedni.

— Pozri sa, cisár pán, čo sme dnes obebovali! — zreval nahlas, zaškeril sa, rozrehotal a chlapci okolo neho sa krčili od smiechu, padli do mzdlob a opäť sa kriesili pálenkou.

Drevák si však už opäť natiahol nohavice a prisadol si, jastriac hrdo okolo seba, k stolu.

— Ja somár, — spovedal sa pri stole Julio Mitron — radšej som mohol aj s rodinou zdrhnúť do Ameriky, a to mi prichodí, ako za trest, tu doma zgegnúť!

— Ešte ťa nezavolali, — povedal Benedikt Viliš.

— A keď ťa zavolajú, čo budeš robiť?! — spýtal sa Melchior Vicen.

— Keď mi cisár pán rozkáže tančovať v hustej delostreleckej palobe, — ozval sa Ján Drevák, — budem tančovať!

— Somár! — zahriakol ho Samo Pichanda.

— Nonono! — ohradil sa Drevák. — Ty by si vari zdrhol?

— Ak sa viač bojíš smrti ako hanby, prečo nezdrhnúť, — začal mudrovať Melchior Vicen. — Ja neviem, čo by som spravil...

— Urobil by som, čo by som chcel, — povedal Pichanda.

— Co by si urobil?

— Neviem, čo by som urobil, ale niečo by som urobil, — povedal podráždené Samo Pichanda. — Možno by som zastrelil cisára!

— No toto! — zfakol sa Benedikt Viliš a hoci opitý, bojazlivu sa poobzeral okolo seba.

— Puf, puf, puf! — zrúkol Ján Drevák, vyskočil spoza stola a namieril prstami na spolustolovníkov. Odravu však akoby sa spomatal, znova si sadol a povedal len pre seba: „Mne je dobre, ja mám samé dcéry!“

Pri pulte sa strhla štvrtka, chlapci sa začali strkať, rozlievali si pálenku a hlasno na seba kričali. Ti pri stole však nezdvihli ani len hlavy, zadumané hľadeli do jamkávčeho dreva a pregľiali vlastné horké sliny.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kresba: Areta Fedaková

O problémoch s vyučovaním slovenčiny

V predošlých odsekoch tohto článku sa hovorilo, že MS KSČaS v Kacvíne poslala na Osvetové oddelenie ONV v Novom Targu protest proti nenáležitému konaniu riaditeľa školy v Kacvíne. V súvislosti s tým prišli do tejto obce predstaviteľia okresných straničkých, školských a administratívnych orgánov, aby vec na mieste preskúmali. Dnes o výsledkoch tohto „vyšetrovania“.

Miestna skupina KSČaS v Kacvíne dostala z Osvetového oddelenia ONV v Novom Targu list zo dňa 19.V.1969, ktorý vysvetľoval výsledky skúmania otázok obsiahnutých v proteste a obsahoval stanovisko osvetového oddelenia k tejto veci. Hovorí sa v ňom, že k vôle vystvetleniu všetkých otázok, pracovníci osvetového oddelenia boli trikrát v Kacvíne (21. a 27.III. a 4.IV. 1969) a viedli rozhovory s autormi protestu, riaditeľom školy a všetkými učiteľmi, tajomníkom GV PZRS v Nedeci, predsedom GNV v Nedeci, s 10 deťmi, ktoré sa vypisali zo slovenčiny a 15 deťmi, čo sa tento predmet nadalej učia, s rodičmi a predsedom rodičovského združenia.

Na základe týchto rozhovorov — ako sa hovorí v liste — osvetové oddelenie nemôže vajec potvrdiť sťažnosti obsiahnuté v proteste, lebo sa vo veľkej väčšine opierajú o domienky a dohady. Tak napr. autorky dvoch z pripojených troch vyhlásení Mária Klukosovská a Tekla Sulirová popreli pravdivosť spomínaných vyhlásení a tretí Ján Kubasek sice potvrdil obsah vyhlásenia, ale jeho výpoved' sa nezhodovala s výpovedami iných rodičov, ktorí vypisali deti zo slovenčiny, a ani s výpovedou syna Jána a týkala sa akýchsi neupresnených sťažností spred rokov. Všetci rodičia sa vajec samostatne rozhodli vypisať deti zo slovenčiny, bez nátlaku riaditeľa A. Milaniaka, a niektorí dokonca tvrdili, že riaditeľ ich presvedčoval, aby deti nevypisovali.

Podľa listu nie je taktiež pravdou, že deti navštievujúce hodiny slovenčiny mali nejaké mrzutosti zo strany riaditeľa školy buď učiteľov, ako aj to, že riaditeľ dával žiakom handlivé mená. Nie je pravdivý vajec ani 6. bod protestu týkajúci sa školského pozemku a jeho hnojenia, lebo rodičia ako aj predsedu rodičovského združenia Józef Magiera vypovedali, že predsa na valnej schôdzke rodičov prijali dobrovoľne uznesenie, že žiaci 8. triedy budú hnojiť pokusný školský pozemok. Na ostatnú časť pozemku, ktorý riaditeľ využíval pre seba, vajec kupoval hnoj od ľudu z obce.

Takto za radom všetky body protestu boli v liste uznáne za nepravdivé. Teda ani to, že deti museli vykonávať ťažkú manuálnu prácu na vtedajších staveniskách pri škole, lebo robili len ľahké práce a robili to rádi. A keď ide o pozemok, riaditeľ vajec nevyužíval celý pre vlastné účely, ako sa tvrdilo v proteste, ale iba časť, a to racionálne a súhlasne s platnými predpismi.

List osvetového oddelenia dal za pravdu autorom protestu len v tom, že nedaleka materská škola nemala dostatočný priestor pre hry a zábavy detí na čerstvom vzduchu. V súvislosti s tým riaditeľ dostal príkaz, aby na ten cieľ vydeli časť školského pozemku, čo aj splnil. A keď ide o chybujúce športové ihrisko pre staršiu mládež, o tom sa už rokovalo, aby bolo na inom mieste a miestny výbor Zväzu vidieckej mládeže došiel v tejto veci vyčerpávajúcim odpoved'.

Nakoniec sa v liste zdôrazňovalo, že riaditeľ školy A. Milaniak sa ako pedagóg a spoločenský činiteľ teší veľkej autorite medzi obrovskou väčšinou miestneho obyvateľstva. Jeho doterajšie výsledky kladne hodnotia politickí a odboroví činitelia a GNV.

Vzhľadom na to a súčasne i fakt, že sťažnosť v proteste neboli potvrdené, ovetové oddelenie nenachádza príčiny, pre ktoré by A. Milaniak mali preniesť na iné miesto. Naopak, z vyšetrovania vraj vysvetlo, že riaditeľ sa snaží o dobrú spoluprácu s autormi protestu a s celým obyvateľstvom, čo dokazal o.i. počas spoločného rozhovoru dňa 27. marca 1969. List podpísal školský inšpektor mgr. Eugeniusz Satola.

Aktív Miestnej skupiny KSČaS v Kacvíne nemohol, pochopiteľne, súhlasiť s takouto mienkou, preto dňa 17. júla 1969 poslal na Osvetové oddelenie ONV v Novom Targu ďalší list, v ktorom vyjadril svoj nesúhlas so stanoviskom oddelenia. Poukazuje sa v nom o.i. na nasledujúce otázky:

1. Osvetové oddelenie ONV v Novom Targu nekonalo podľa platných predpisov. Toži pri skúmaní otázky protestu a najmä pri rozhovoroch s obyvateľmi Kacvína mali byť prítomní predstaviteľia ústredného výboru KSČaS.

2. V otázke, že spomínaný protest sa opiera len o domienky, možno uviesť ako fakt citát zo zápisnice napísanej zo stretnutia školských a administratívnych orgánov v kacvínskej škole dňa 27.III.1969, kde riaditeľ A. Milaniak o.i. povedal: „Nieto človeka, ktorý by bol neomylný, aj ja som sa pomýli. Keď ide o hanlivé mená a nadávky žiakom, nerobil som to zo zlomyselnosti, ale skôr zo žartu. Deti prijali záväzok o práci pri oprave školy, ale pracovali dobrovoľne a tie-to práce sa uskutočňovali počas vyučovacích hodín. Nosenie hnoja — áno, deti nosili ešte vlny, ale tento rok pozemok hnojila len 8. trieda. Vykopávania zemiakov sa zúčastňovali všetky deti, ale dobrovoľne... Tu prerusuje učiteľka M. Bogacká: Ale dážď padal.“ Sú to presne zaznamenané riaditeľove slova na spomínanom stretnutí.

3. Uvedené v proteste prípadu narušovania predpisov a nadužívania funkcie riaditeľa školy nie sú dohadmi, ale faktami, ktoré sa opakujú už mnoho rokov, o čom osvetové oddelenie bolo príliš dobre informované. Žiaľ, bezvýsledne. Osvetové oddelenie taktiež dobre vie, že na území Spiša a Oravy žije obyvateľstvo slovenskej národnosti, ktoré podľa Ústavy PER má také isté práva ako občania polskej národnosti. Napriek tomu sa na slovenské školstvo útočí.“

4. Keď ide o výpoved' predsedu rodičovského združenia Józefa Magiera, tak on veľmi dobre vie, či na stavebnom pozemku pre budúcu školu je pokusné poličko, ktoré žiaci

obrábjú v rámci vyučovacích hodín, praktických cvičení a pod. Pokusné poličko je jeho výmyslom, teda aj dohadom osvetového oddelenia.

5. Domienkou osvetového oddelenia je taktiež to, že riaditeľ nevyužíva celý pozemok. Autori protestu, ktorí sú na mieste, asi lepšie vedia, kto obrába pozemok a aký, kto ho hnoji a kto zbiera úrodu.

6. Zo stavebného pozemku nie je možné vydeliť plochu na hry a zábavy pre deti z materskej školy. Tak isto týka sa to športového hriska pre staršiu mládež. Nikto nikdy nedostal u nás žiadnu vyčerpávajúcu odpoved' v tejto veci. O domienkach možno hovoriť skôr v prípade osvetového oddelenia. Materiál v uvedených záležitostach má nielen osvetové oddelenie, ale má ho aj Miestna skupina KSČaS v Kacvíne.

Len škoda — hovorí sa ďalej v liste miestnej skupiny — že nedošlo k vyvodeniu trestných dôsledkov, ako sluboval predstaviteľ Oddelenia vnútra ONV v Novom Targu. Dôsledkov tak pre jednú ako aj druhú stranu. Vedľa našej výpovede, to znamená autorov protestu, sa týkali aj takých otázok ako: vyberanie zápisného pri zápisoch do 1. triedy za 20 rokov, používanie školského televízneho prijímača na osobné účely, nevyučovávanie príspievkov na rôzne podujatia napr. divadelné predstavenia, výlety, organizované tak pre dospelých, ako aj pre školskú mládež a pod.

Miestna skupina KSČaS v Kacvíne nemôže súhlasiť s odpoveďou osvetového oddelenia na protest, ako odpoveďou vyčerpávajúcou už len preto, že oddelenie uznalo fakty obsiahnuté v proteste za výmysly a domienky. Preto žiada, tak ako predtým, o preloženie riaditeľa A. Milaniaka na iné miesto a do inej obce. MS nemôže odstúpiť od žiadneho slova obsiahnutého v proteste, lebo nechce, aby sa opakovali také prípady, aké sa vyskytli v tomto školskom roku, a to na národnostnom pozadí. Ešte raz zdôrazňujeme, že máme rovnaké práva s ostatnými občanmi Poľska, čo nám zaručuje Ústava PER a PZRS, vedeúca sila nášho národa.

Ide o to, aby na území Spiša a Oravy sa dobre vyvíjalo spolunažívanie obyvateľov polskej a slovenskej národnosti, aby nemali miesto také fakty, k akým došlo za príčinou A. Milaniaka: ponížovanie žiakov, šikanovanie a znižovanie známok ako trest za navštievovanie hodín slovenského jazyka, aby deti boli vychovávané občiansky a vlastenecky, a nie tak, ako doteraz. Preto keď osvetové oddelenie nezmieni svoju mienku, miestna skupina Spoločnosti podnikne kroky súhlasné s predpismi platnými v nášom štáte a opretými nie o domienky, ako tvrdí osvetové oddelenie, ale o konkrétné dôkazy a fakty.

JÁN MOLITORIS

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Rozkopaný
stavebný pozemok
pre
budúcu školu
v Kacvíne
Foto: L.M.

SÚSTAVNÁ PRÁCA NADOVŠETKO

Naši krajania majú na jar a v lete viacé práce, vedľ každý roľník sa snaží čo najlepšie obrobi svoju pôdu, aby z nej čo najviac vytáčal. Napriek tomu by sa ani v týchto letných mesiacoch nemalo zabúdať na našu kultúrnu prácu, a predovšetkým na prácu so súbormi. Hádam si naši krajania aj pri návale polných prác nájdú hodinku či dve na naciččovanie. Vedľ bez naciččovania je ľahko dosiahnuť dobrú úroveň programu, s ktorým by sa bolo možné predstaviť na javisku pred širšou verejnoscou, alebo v zahraničí napr. v Detve na Slovensku. O tom, ktorý súbor sa zúčastní tohoročných Podpolianskych folklórnych slávností, rozhodne prehliadka súborov KSSCaS v Krempachoch. Neznamená to však, že po prehliadke by ostatné súbory už nemali naciččovať. Podľa mňa, so súbormi treba neustále pracovať, vedľ stále je čo zlepšovať a zdokonalovať. Vystríhajme sa priležitostnej práci. Týka sa to tak starších, ako aj mladých krajanov. Starší by mali odovzdávať skúsenosti mládeži, aby dedičstvo našich slovenských predkov bolo neustále živé.

Okrem toho treba zaktivizovať krajanov aj v tých miestnych skupinách, v ktorých doposiaľ nejednaje žiadna forma kultúrnej činnosti. Neviem, či v týchto MS sa aktivisti nevedia dohodnúť s mládežou, alebo tamojšia mládež skutočne nie je ochotná spoločensky pracovať. Myslím si, že v záujme Spoločnosti a celej krajanskej obce treba opakovat tieto pokusy a vynaložiť všetko úsilie na zorganizovanie aspoň jednej z foriem kultúrnej činnosti v každej MS. Je načase,

aby sa o tom vážne pouvažovalo.

JOZEF MIRGA

JABLONKA

Už po desiatykrát boli u nás organizované lyžiarske preteky Biela stopa. Konali sa 9. marca t.r. a zúčastnili sa ich žiaci, ktorí reprezentovali materské, zakladné a nadstavbové školy. To-to športové podujatie otvoril obvodný inšpektor osvety a výchovy mgr. Jerzy Janaš. Privilig riaďiteľov a učiteľov, ktorí na pretekoch vykonávali dozorné funkcie, ako aj rodičov a pretekárov z jednotlivých škôl a zažalal veľa sil, výtrvalosti a víťazstva tým najlepším.

Preteky zahrňovali beh na lyžiach a zjazd a viedol ich mgr. Józef Machaj, ktorý plnil aj funkciu hlavného rozhodcu. Beh na lyžiach začali ako prvé deti z materských škôl. Bola ich pekná hromádka s rodičmi, ktorí snáď ešte viac prežívali účasť svojich ratolestí na pretekoch ako sami pretekári. Potom štartovali deti zo základných škôl, mladší a starší, a ako poslední žiaci z nadstavbových škôl.

V prestávke pretekov žiaci dostali obložené žemle a teply čaj. Po športovej námahe každému chutilo lepšie ako doma.

Zjazd na lyžiach prebiehal v takom istom poradí ako beh. Bolo veľa emócií a vzrušenia, ktoré vyzvala náročná slalomová dráha a dosahované výsledky.

Počas pretekov pracovala rozhodcovská komisia, ktorá už po zakončení pretekov odovzdala vedeniu výsledky. Vecné odmeny dostali pretekári, ktorí vybojovali prvé, druhé a tretie miesto. Ti, čo obsadili prvých šesť miest,

dostali diplomy. Všetky školy reprezentovalo okolo 450 chlapcov a dievčat. Preteky sa skončili ok. 15. hod na úpatí Magury pri Zubrickom potoku. Všetci sme sa rozchádzali s úsmevom na tvári a spokojní s dosiahnutými výsledkami.

JÁN HALAČ

Preteky sa sice konali na začiatku marca, ale autorov príspevok sme do redakcie dostali až v máji. Keď ho, milí čitatelia, budete čítať, bude snáď letné horúce počasie a vtedy hádam vám dobre padne prezrieť si túto „studenú“ správu. — red.

ZJAZD PRVÝCH ABSOLVENTOV

Pred 30 rokmi opustili všeobecne vzdelenacie lycum so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke prví absolventi zo Spiša a Oravy. Pri tejto príležitosti sa má uskutočniť zjazd absolventov prvých dvoch ročníkov tohto lycia, ktorí maturovali v rokoch 1955—1956. Vznikol už sedemčlenný organizačný výbor v tomto zložení:

Lýdia Mšálová z Hornej Zubrice — predsedníčka,
Bronislav Knapčík z Mikolowa — podpredseda,
Ján Galiniak z Novej Belej — podpredseda,
Karol Páleník z Jablonky — tajomník,
Helena Páleníková z Jablonky — pokladnička,
Eugen Poluš z Dolnej Zubrice — člen,
František Soltýs z Vyšných Lapošov — člen.

Výbor navrhol predbežný termín zjazdu v dňoch 23.—25. augusta t.r. a očakáva, že sa ho zúčastní ok. 50 osôb. Zároveň navrhuje spojiť toto absolventské stretnutie so zájazdom na Slovensko.

BRONISLAV KNAPČÍK

Pri takomto okrúhle výročí by bolo vari vhodnejšie usporiadať zjazd všetkých absolventov a nie stretnutie dvoch ročníkov
Redakcia

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 28. mája 1985 umrel vo veku 71 rokov redaktor

MIROSŁAW IRINGH

odbojár, por. AK, spoluzačladač a predseda Slovenského národného výboru vo Varšave, b. veliteľ Čaty 535 Slovákov vo Varšavskom povstani. Zosnul bol fotoreportérom CAF, spolupracovníkom Života a viacerých novín a časopisov. Vyznamenaný Dôstojníckym križom Radu obodenia Polska, Radom Virtuti Militari, dvakrát Krížom chrabrosti a inými vyznameniami.

Cesť jeho pamiatke!
Vojaci Čaty 535 Slovákov
UV KSSCaS
redakcia Život

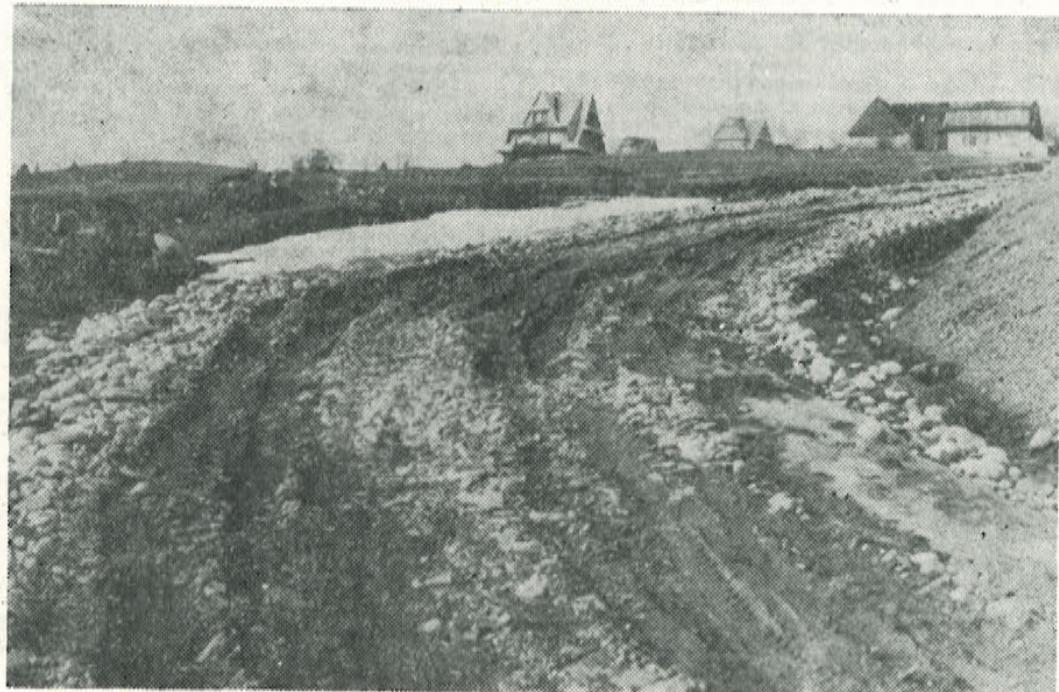
Dňa 29. marca 1985 vo veku 67 rokov umrel v Námestove na Slovensku krajane.

VENDELÍN KNAPČÍK
najmladší z rodiny Knapčíkovcov, ktorí hned po vojne organizovali našu Spoločnosť v Polsku a miestnu skupinu vo svojej obci Hornej Zubrici.

Na pohreb v Hornej Zubriči okrem rodiny a samozrejme Zubričanov pricestovalo veľa pribuzných aj zo Slovenska.

Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec.

Cesť jeho pamiatke!
MS KSSCaS
v Hornej Zubrici

Dedinku Čierneho Horu delí kopec na dve časti ležiaci od Jurgova a od Tribša. Obe časti nemajú dopsiať poriadnú asfaltovú cestu, ktorá by ich spájala. Čierna Hora od Tribša má do gminného úradu v Bukowine Tatrala skorô 20 km okružnou cestou cez Tribš, Groń a Bialku Tatrala. Oveľa bližšie by bolo cez Čierne Horu od Jurgova — necelých 5 km — lenže chýba jej 1,5 km úsek asfaltovej vozovky medzi dvoma časťami Čiernej Hory. Občania už dlhé roky vybavujú výstavbu tohto úseku cesty v gminnom úrade v Bukowine Tatrala, lenže gminný úrad im stále odmieta. Tlmočí to nedostatkom finančných prostriedkov. Koncom na jeseň 1984 miestni obyvatelia začali vozit štrk a svojpomocne rozširovať túto polnú cestu. Okrem vlastnej práce dali ešte po 500 zł a vlastné pohonné látky pre bager a nakladné autá, ktoré im poslal gminný úrad. Na jeseň vykopali značnú časť priekop ale ďalšia výstavba opäť zastala. Ako dlho nikto z občanov nevie. Kdesi je chyba, lebo tento úsek cesty je v Sprave verejných ciest v Novom Sáči uvedený na mape ako asfaltový.

Na snímke: Tako vyzerala na jar t.r. „asfaltová“ cesta spájajúca dve časti Čiernej Hory. Foto: AMK

Pre zlepšenie podmienok na vidieku

Zlepšenie pracovných a životných podmienok vidieckého obyvateľstva bolo uznané za tak isto dôležitú úlohu, ako rozvoj poľnohospodárskej produkcie. Napriek veľkému pokroku pracovné a životné podmienky na vidieku sú nadálej ťažké a úroveň spoločensko-hospodárskej infraštruktúry je veľmi vzdialená od požiadaviek a očakávania vidieckej spoločnosti. Nadálej je to príčinou odchádzania mládeže. Vyše 30 percent rolníkov, napriek dôchodkovému veku, nadálej pracuje na gazdovstve, hlavne pre nedostatok nástupcov. Pokračovanie takejto situácie môže byť jednou z barier rozvoja poľnohospodárstva.

V uplynulom roku uzniesenie Rady ministrov uložilo rezortom a terénnym orgánom štátnej administratívy, ako aj centrálnym inštitúciám a spoločenským organizáciám konkrétné úlohy v tejto oblasti zahrnuté komplexným spôsobom v Programových predpokladoch stvárvania životných podmienok na vidieku. Výsledky týchto podujatií sú už viditeľné.

V uplynulom roku pribudlo na vidieku o.i. 12 zdravotných stredísk, pôsobí už vyše 600 zdravotných poradní pre deti a 678 poradní

pre ženy. Zlepšilo sa vybavenie vidieckých zdravotných stredísk, zväčšil sa počet lekárskeho a pomocného personálu a kúpeľnú liečbu využilo vyše 26 000 rolníkov. Avšak napriek týmto priaznivým zmenám majú obyvatelia vidieka nadálej ťažkosť s obdržaním lekárskej pomoci, najmä lekárov odborníkov. Chýba ešte 98 zdravotných stredísk. V tomto roku a v nasledujúcich bude podnikaná ešte v širšom meradle činnosť v prospech ďalšieho zlepšovania základnej zdravotnickej starostlivosti na vidieku.

Úsilie štátu v riešení sociálno-existenčných problémov vidieka je stále širšie podporované svojpomocnými prácam rolnického obyvateľstva, ako aj pôsobnosťou spoločenských a odborových organizácií pôsobiacich na vidieku. Svedčí o tom o.i. vznik 1520 obecno-gminných výborov Národného činu pomoci škole a 1338 výborov výstavby a rozbudovania osvetových objektov na vidieku. Celkovo sa počet materských škôl na vidieku zvýšil v minulom roku o viac ako 5000 a predškolská výchova zahrnula skoro 40 percent vidieckych detí. Organizovaného letného odpočinku sa zúčastnilo 628 000 detí a vidieckej mládeže.

Systém poistenia zahrnul spolu s rodinnými príslušníkmi okolo 10 mil. osôb. V roku 1984 priznali rolníkom vyše 121 500 starobných a invalidných dôchodkov. Okrem toho priznali vidieckemu obyvateľstvu okolo 72 000 nemocenských dávok a 61 000 jednorázového odškodného z titulu nehôd pri práci alebo chorôb z povolania. Zároveň sa zvýšil počet vyplatených pôrodných a materských dávok. Výplaty z fondu sociálneho poistenia rolníkov činili v minulom roku 69 mld. zl., v tom starobné a invalidné dôchodky vyše 56 mld. zl. pri poplatkoch na FUSR neprekračujúcich 18 mld. zl.

Rozvoja a zovšeobecňovania kultúry na vidieku sa zúčastňujú, okrem štátnej administratívy, spoločenské, mládežnícke a družstevné organizácie i tvorivé zväzy. V minulom roku pripravili dohodu 10 partnerov-spoluorganizátorov v otázkach zásad spolupráce v rozvoji kultúrneho života na vidieku.

Po prvýkrát od troch rokov sa zastavil pokles počtu služieb obyvateľstvu na vidieku a ich sieť sa začala zvyšovať. Okrem 14 400 prevádzkárni družstevných služieb obyvateľstvu Roľnícka svojpomoc, pôsobi na vidieku 1255 prevádzkárni Modernej gazdinej, ako aj prevádzkárni gazdovskej pomoci a okolo 11 000 vypožičovní domáceho rádia, ktoré riadia družstvá roľníckych krúžkov. Avšak jestvuje potreba ďalšieho zväčšovania počtu týchto prevádzkárni. Za týmto účelom boli vytvorené priaznivé úverové podmienky.

PRIPOMÍNAME ZMENY V ZÁSADÁCH KLASIFIKÁCIE OŠÍPANÝCH

V súlade s rozhodnutím zo dňa 5. apríla t.r. ministra pre otázky cien, boli zavedené zmeny v klasifikácii ošípaných, chovaných na mäso a slaninu, ktoré platia od 15. apríla t.r.

Do 1. triedy budú zahrnuté kusy s váhou od 90 do 125 kg netto (doteraz od 90 do 120 kg).

Do 2. triedy budú započítané kusy s váhou vyše 126 kg netto.

Pre ošípané oceňované po zabití:

● do triedy A budú započítané zabité ošípané s váhou od 66 do 98 kg (bez kože), ako aj od 68 do 101 kg (s kožou);

● do triedy B budú započítané zabité ošípané s váhou od 98,5 a viacej (bez kože), ako aj od 101,5 kg a viacej (s kožou).

O započítaní ošípanej do patričnej kvalitatívnej triedy rozhoduje deň dodávky do výkupného strediska a nie deň zabitia. Tak teda všetky ošípané odovzdané do výkupného strediska, budú klasifikované už podľa nových zásad.

rým sú porafinačné tukové kyseliny, zvané olejový rmut. Výskumy dokázali, že sa môže používať v kŕmení ošípaných ako zdroj vysokokoncentrovanej energie, keďže 1 kg tohto výrobku zodpovedá 2,5 ovoseným jednotkám. Obsahuje 99,04 percent suchej masy, v tom 99,03 percent tuku. Používaný v kŕmení ošípaných môže nahradíť časť energetických kŕmiv takých, ako obilia a zemiaky.

Kladné výsledky, aké dosiahli v kŕmení ošípaných a prasnic olejovým rmutom, boli potvrdené v pokusoch WOPR v Sitne. V priebehu dvoch rokov na 15 súkromných gazdovstvach v Poľnohospodárskom závode WOPR v Sitne robili pokusy. Dokázali, že olejový rmut je dobrým prameňom obohacovania kŕmiv energiou a jeho používanie v kŕmení prasnic má priaznivý vplyv na výživu a prírastok prasiat. Priemerne od prasnice dosiahli 10,8 prasiat s hmotnosťou tela 1,2 kg, v tom odchovaných 10,4 s hmotnosťou tela po odstavení 11,6 kg.

Konštatovali, že prasiatka pochádzajúce z vrchov od prasnic, ktoré v krmivoj dávke dostávali prídavok rmutu boli zdravšie, rýchlejšie rastli. Vrhy, pochádzajúce od týchto prasnic boli početnejšie a hmotnosť na svet prichádzajúcich prasiat bola väčšia. Prasnice dostávali prídavok rmutu do kŕmiv v množstve 10 percent. Od 100. dňa prasnosti sa počas 10-denného obdobia zvykania, po odstavení prasiat. Denné dávky rmutu v období prasnosti boli 0,3–0,4 kg a pre krmacie ošípané 0,4–0,5 kg. Kŕmne ošípané boli kŕmené hospodárskymi krmivami podobne ako prasnice s prídavkom porafinačného rmutu v množstve 0,1–0,15 kg na kus a deň. Premierný denný prírastok bol 676 g.

Pre veľkú koncentráciu energie a dlhšie obdobie skladovania dokonca v nízkych teplotách, olejový rmut by mal byť používaný predovšetkým v zime, ale možno ho používať aj v ostatných ročných obdobiach.

Treba zdôrazniť, že porafinačné tukové kyseliny sú pomerne lacným prameňom energie. Cena ovosené jednotky obsiahnejtej v 1 kg rmutu je 5,4 zl., zatial čo napr. v jačmeni 1 o.j. stojí 16 zl. 1 kg olejového rmu-

tu nahradzuje v kŕmení z energetického hľadiska 2,5 kg obilia, čo má taktiež vplyv na menšiu spotrebú obilia v kŕmení ošípaných.

POCHÚŤKA

Čo je to za novinku? Tak sa nazýva jablnoň, ale už s 25 ročným rodokmeňom. Bola vypestovaná pomocou selekcie sadenia pochádzajúcich z križenia druhov James Grieve a Cortland, ktorú uskutočnil dr. Medard Maćkowiak, asistent v Závode dendrológic a záhradnickej skôlkárstva pri Katedre semenárstva a záhradnickej skôlkárstva Poľnohospodárskej akadémie v Poznani. Táto odroda je zdokonalená a všeestranné preskúmaná spoločne s prof. dr. hab. Tadeuszom Holubowiczom a prof. dr. hab. Bolesławom Sękowski.

Táto odroda už v roku 1973 bola vpísaná do Knihy činov a výsledkov polskej vedy, ale do výboru ovocinárskych druhov odporúčaných na pestovanie v tovarových ovocných záhradách trafila iba v roku 1984, po dôkladnom poznani všetkých úžitkových charakteristických črt.

Výsledky doterajších výskumov dokazujú, že táto odroda patrí k plenným a skoro záčinajúcim prinášať ovocie. Totiž stromy, o ktoré sa dobre starali dávajú ovocie už v treťom roku od sadenia a každoročne dávajú úrodu. Jablká dosahujú zberateľskú zrelosť medzi 10. a 20. septembrom. Dobre sa skladajú dokonca v najjednoduchších skladoch — nevádnú a nestrácajú svoje chutové hodnoty.

Odroda Pochúťka získala kladné hodnotenie aj medzi výrobcami o.i. vďaka takým kladom ako príjemná chut, pekné červonožlté sfarbenie tenkej kožky, pravidelné a bohaté úrody, veľkú odolnosť proti mrazu a malú citlivosť na pliesce.

Pri tejto príležitosti poznamenajme, že odroda vypestovaná kolektívom pracovníkov Poľnohospodárskej akadémie v Poznani — je druhou polskou odrodou jablone vypestovanou v povoju výrobcami.

Stránku pripravuje: ZBIGNIEW RUTA

CENNÝ KRMOVINOVÝ PRÍDAVOK

V olejárskom priemysle, počas rafinovania jedlych olejov vzniká vedľajší produkt, ktor-

ÚSPECH ČESKOSLOVENSKÝCH HOKEJISTOV

Praha bola tento rok už po siedmy raz dejiskom majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji (predtým v rokoch 1933, 38, 47, 59, 72, 78). Pre československých hokejistov bol to dodatočný popud, aby sa čo najlepšie pripravili do boja o svetový primát. Predtým len dvakrát využili domáce prostredie na prvenstvo (1947, 72), kym ďalšie tri tituly majstrov sveta vybojovali na šampionátoch v Štokholme (1949), Katoviciach (1976) a Viedni (1977). Tento rok však takúto príležitosť nepremárnili a získali šesty majstrovský titul. Sú teda po ZSSR a Kanade (po 19 titulov) tretím najúspešnejším mužstvom na svete.

Cesta k majstrovskému titulu nebola ľahká. Naopak, ešte mesiac pred pražským šampionátom sa zdalo, že túžba po zlatej medaile môže zostať iba snom. Svedčilo o tom niekoľko faktov. Jedným z nich bolo nedávne generálne omladenie československého mužstva, ktoré už sice hralo spolu dve sezóny a však získalo dokonca striebornú olympijskú medailu, ale psychicky ešte nebolo najstabilnejšie. Sice po ZOH v Sarajeve vyhralo ešte turnaj o Švédsky pohár, na ktorom zdolalo o.i. Švédsko, ako aj ZSSR (7:2), ale neskôr prišli viaceré neúspechy. Jedným z nich bolo nevydarené vystúpenie na turnaji o Kanadský pohár, kde čs. hokejisti obsadili predposledné, piatie miesto, a len lepším skóre sa umiestnili pred NSR. Neoslnili ani na turnaji Izvestiji. A keď ešte spomenieme, že posledný ročník československej hokejovej ligy bol zreteľne slabší, čo sa odrazilo i v hre reprezentantov, ktorí napríklad pred majstrovstvami sve-

ta prehrali niekoľko prípravných zápasov, o.i. so Švédskom a do konca s Finskou — obavy boli teda opodstatnené.

Ale tréneri národného mužstva, voľakedy znamenití hráči Luděk Bukař a Stanislav Neveselý, dobre vedeli čo chceú, a v priebehu dlhodobej tvrdej prípravy sa im znamenite podarilo načasovať formu hokejistov. Tá neustále stúpala. Na šampionáte hrali zo zápasu na zápas lepšie. A aj keď v prvej časti turnaja prehrali ešte dve stretnutia (s USA a ZSSR), bezpečne postúpili do záverečného finále, v ktorom už boli neprekonateľní. Najprv po fažkom boji zdolali hokejistov Sovietskeho zväzu 2:1, potom priam rozdrvili Spojené štáty 11:2 a napokon v dramatickom stretnutí s Kanadou výhrali 5:3, čo im prinieslo vytúžený šesty titul majstrov sveta. Druhé miesto obsadila Kanada, tretie ZSSR a štvrté USA.

Pri hodnotení tohto úspechu asi ľahko by bolo určiť poradie najlepších čs. hokejistov. V československom mužstve nebolo hviezd, ako voľakedy. Všetci hrali vynikajúco, tvorili znamenitý, dobre si rozumejúci kolektív, ktorý vynikal brilliantnou technikou, rýchlosťou a dôsledným plnením taktických pokynov trénerov v každom zápase. A keď ešte spomenieme, že hráči boli psychicky odolnejší a kondične vynikajúco pripravení, čo im dovolilo hrať naplno do poslednej minuty zápasu, nebude nikoho diviť, že zlatá medaila sa dostaťa práve im.

Ostatne svetový primát vybojaný v Prahe nie je ani tak veľkým prekvapením. Veď hokej je v Československu druhým najpopulárnejším športom a má dlho-

Záber zo stretnutia ČSSR — ZSSR

dobé tradície. Už v roku 1908 tam vznikol prvý hokejový zväz a o tri roky neskôr vybraný celok Čech vybojoval v Berlíne prvý titul majstrov Európy. Odvtedy ľadový hokej zaznamenal rýchly rozvoj. Aktuálne tento šport pestuje v Československu vyše 60 000 aktívnych hráčov združených v 950 oddieloch. K najväčším úspechom československých hokejistov patrí okrem spominaných 6 titulov majstrov sveta aj 15 titulov európskych majstrov, ako aj štyri strieborné a tri bronzové olympijské medaily. Jediné, čo im ešte chybí, je titul olympijských majstrov, ktorý už niekoľkokrát mal priam na dosah ruky. Naposledy však v Sarajeve. Možno však predpokladať, že sa štastie na nich usmieje a dosiahnu aj tento cieľ. Majú k tomu nepochybne všetky predpoklady.

JÁN ŠPERNOGA

Sťastie a radosť z titulu. Československi hokejisti s trofejou pre majstrov sveta

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

PAUL YOUNG

V poslednom období sa na svetových estrádach objavilo veľa nových pozoruhodných mien, skupín a interpretov. Mimoriadnu pozornosť upútal najmä britský interpret, 27-ročný Paul Young so svojou dlhotravajúcou platňou No Parlez.

Tento nadaný umelec predvádzza vo svojich skladbách syntézu rôznych hudobných smerov populárnej hudby, ktoré vhodným aranžovaním, modernou produkciou a originálnou interpretáciou tvoria tzv. anglický soul. Spieva pritom nie len vlastné skladby, ale aj zahraničného pôvodu: napr. jeho prvý veľký hit Wherever I Lay My Hat pochádza od M. Gaya. Poznamenajme, že všetky soulové šlágry zo 60. rokov znejú v Youngovom prevedení veľmi časove.

Výber skladieb do spominanej platne No Parlez sa do značnej miery spája s Youngovou minulosťou, keďže vo svojich mladých rokoch nie len rád počúval klasíkov soulovej hudby, ale so svojou skupinou Q. Tips hostoval v cudzine, o.i. v NDR, kde vystúpil v mládežníckom vysielaní tamozajšej televízie (1980 r.) a už

vtedy upozornil svojim osobitým prejavom.

Domáca kritika ale aj publikum pokladali skupinu G. Tips za nádejný súbor, ktorý túto mienku aj potvrdzoval na viačerých koncertoch. S touto skupinou nahral Young dva albumy, štúdiový a live-LP, ktoré však v predaji nemali príliš veľký úspech. Až teraz, po veľkom úspechu No Parlez a iných sólových platní, sa aj spominané albumy náležite uplatnili na trhu. Napr. veľkú popularitu si z nich získali také skladby ako Come Back and Stay alebo Love of the Common People. Youngova popularita spôsobila, že mu naposledy vyšiel aj dvojité album spojením No Parlez s predošlými skladbami. Ako hovorí P. Young, v budúnosti chce sa intenzívnejšie venovať komponovaniu a súčasne štýlovo prikloniť k rockovej hudbe, čo by posunulo skupinu ešte viac dopredu.

Čert slúži

Jeden chudobný rubár sa vybral do hory s posledným kúskom chleba, ktorý si niesol v plátennej kapsičke. Ten kúsok chleba mu mal byť na celý deň. Keď prišiel do hory, kapsičku zavesil na haluz a dal sa do robovy. Rúbal, neborák, rúbal a kával hrubé duby, až mu tak tieklo z čela. Tu čosi-kamsi priplíchtil sa ku kapsičke čierny zasmolenec z najhlbšieho pekla a ukradol mu ten ostatný kúsok chleba. Vrátil sa do pekla a chváli sa kamarátom:

„Hľadteže, toto malo byť jednému rubárovi na celý deň a ja som mu to ukradol!“

„Co to tam, čo?“ ohlásil sa na to Lucifer.

A keď vyrozumel, o čo ide, zhrozil sa nad ukrutnosťou zlodeja, čo vzal chudobnému človeku ostatný kúsok chleba. I naskutku vyríkol súd: aby čert hneď a zaraz stúpal k tomu rubárovi a celý rok mu slúžil.

Na druhý deň sa ubiedený rubár zberal znova do hory a kládal si na plece ľažkú sekera. Tu sa otvorila dvere a do izby vkočí mladý silný parobok.

„Dobrý deň, gazda!“ pozdravil sa. „Ci by ste ma nevzali do služby?“

„Ach, syn môj, načože by si mi bol?“ odpovedal rubár. „Sám nemám čo jest a v kúte, či vidíš, pláče hŕba ľačných detí.“

„No len ma vezmíte! Ja za službu nič nežiadam a uvidíte, že sa pri mne budete dobre mať.“

„Nuž pod teda so mnou do rúbania, keď už tak chceš,“ povedal rubár a podal mu do ruky sekera.

Neminuli tri dni a hora, ktorú by rubár sám nezrúbal ani do roka, ležala na hromade. Až bola radosť hľadiet na rovné rady poukladaných siah. Od toho času sa nášmu rubárovi dobre vodilo a jeho deti neplakali viac od hladu. Boli veselé a zdravé ako ryby, lebo boli sýte.

„No, gazda,“ povie ten sluha, „vy tu pomaly rúbte a ja pôjdem dakde na mlatbu, aby ste mali na zimu chleba, aj všetkého nadostač.“

„Chod' len, chod,“ odpovedal rubár, „ja zatial porúbem, čo budem môcť.“

Na jednej veľkej pustatine býval bohatý pán. Tristo stohov obilia mu stalo v poli a v chlievoch ležalo tristo kŕmných volov a tristo kŕmných bravov. U tohto pána sa zastavil rubárov sluha a ponúkol sa za mlata.

„A kdeže máš kamarátstvo?“ spýtal sa ho pán.

„O kamarátstvo sa vy nestarajte! Len či dátte mlátiť to obilie?“

„Pravdaže dám! Ale ho azda nebudeš mlátiť sám?“

„Ej, či sám, či nesám, veď potom uvidíte!“

„A čo žiadaš za výmlatok?“

Kresba: Areta Fedaková

„Nič, pane, len to, čo si naraz odnesiem,“ odpovedal sluha.

No, pomyslel si pán, veď neodnesieš dešat vriec!

A privolil.

Ked' bol blízko polnoci, ozve se odrazu okolo stohov tritisic cepíkov: cup cup cup, cap cap cap! Cup cup cup, cap cap cap! Certi z horúceho pekla sa zbehli pomáhat kamarátovi, takže do rána bolo všetko obilie vymlátené vyviate i pomerané. Ešte len svätat počalo, už sa mlátec pobral k pánovi, aby prišiel obzrieť robotu. Ten sa nevedel prenáčudovať tej rýchlej robote. Ale bol rád že je obilie dobre urobené, a povedal mlátcovi, aby si vzal výmlatok.

Milý mlátec si káže vykladať obilie na široké pleciská a pánova čefad' mu vyloží na ne dobrých desať vriec písnice.

„No, či ti je dosť?“ sputuje sa pán.

„Hoj, čože by boló!“ rozosmeje sa mlátec. „Len ešte kladieť! Veď vidíte, že pod týmto ešte aj vyskočím.“

I pokladú mu na plecia všetko obilie a pánovi od strachu vstávajú vlasy dupkom.

„No, či ti je dosť?“ sputuje sa poznove.

Ale mlátec sa zase rozosmeje:

„Len kladieť, čo máte! Veď vidíte, že aj s týmto ešte vyskočím, akoby som nič nemal.“

Sto tučných vykŕmených bravov sa valí z chlievov a mlátec ich zoberie všetky na chrbát:

„No, do čerta, už ti len azda bude dosť?“

Ale čert sa len smeje, ľahko vyskakuje a káže klášť. Pána pučí od zlosti, ale v „slove si stoj!“ Od slova nemôže odstúpiť ani on.

„Vypusťte sto vykŕmených volov!“ zakričí na čefad'. „Tie azda len nepoberie!“

Ale mlátec zoberie aj tie. Rozosmeje sa nahnevanému pánovi do očí a uteká akoby nič k svojmu gázdovi.

„No, gazda, tu máte! zhodi bremeno na rubárovom dvore. „Myslim, že sa už nebudete báť hladu, hoci vás i nechám, lebo mi už vychádza rok. Ale či viete, kto som ja? Pamäťte sa, keď vám raz v hore skapal ostatný kúsok chleba?“

Rubár pokýval hlavou:

„Pamätam,“ vraví, „pamätam!“

„No tak vedzte, ja som čert. Ten kúsok chleba som vám ukradol ja a za pokutu som vám musel do roka slúžiť. Majte sa dobre!“

Vtom zaznel okolo domu smiech, ako čo by zarehtalo tritisic koní. Boli to čerti, ktorí sa vysmeivali svojmu kamarátovi, že musel slúžiť u chudobného rubára.

PAVOL DOBŠINSKÝ

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu poľsku divadelnú a filmovú herečku. Z desiatok filmov, v ktorých hrala, treba spomenúť najmä také, ako Pomsta, Mariša a Napoleon, Tančiaci jastrab, Nevdáenosť, Sexmisia, Všetko na predaj, Bábika (Lalka) a Veľká Balzakova láska — seriál, ktorý pred pár rokmi vysielala poľská televízia. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie (podľa možnosti s uvedením svojho veku).

V Živote č. 323/85 sme uverejnili snímku amerického herca Mariana Brando. Knihy vyžrebovali: Zuzanna Bielaková z Podsrnia, Marek Wąs z Podškla a Jarmila Karkušová z Nadlaku.

Na snímke: vyherkyne v našej súťaži kresieb '84 zo školy č. 4 v Privarovke — Lilianna Bandyková (5. tr.), Lucia Bandyková (5. tr.), Halina Jasiurová (5. tr.), Aneta Otrembiaková (3 tr.), a Tereza Pastvová, ktorá nám poslala najviac prác, spolu s učiteľkou výtvarnej výchovy Janinou Jasiurovou.

Foto: DS

Šťastné detstvo

Som motýľ, ale som i kvet.
Ach, drž ma, drž ma, jarná zem.
Do blankytu chcem vyletieť,
ved' aj to dokážem.

Chlebom mi domov rozváňa
sta lúka flalami.
Kapela vtácia na stráňach
pesničku prijala mi.

TANCUJÚCI LÚČ

Všetky deti v našich uliciach
majú zlatom vyšívánou hračku.
Keď na nebi nieso ani mráčku,
tancujú im lúče na licach.

Vznášajú sa jemne ako sen,
nečujne sa približujú k nám.
Deň je obraz, slnko zlatý rám,
deň je mesto zo slnečných stien.

Kto ľahko chytí, teplý zlatý lúč?
Nikomu sa nikdy nepodari
odhnátiť ta z krásnych detských
tvári.
Ty to, zlaté slnko, nedopustí.

STEFAN KASARDA

Moje sny biele ako dym
fabrický komín k nebu fúka.
Oblakom povedz, povedz im,
že ich raz strhne moja ruka.

A moje oči vďakou zahoria,
že život plný, čistý
vybojovali pre nás otcovia,
tí odhodlani komunisti.

Pokojom zvonia všedné dni,
a je v nich príchuť sladká.
V tom plodnom ľudskom poludní
zahorí pionierska šatka.

Som motýľ, ale som i kvet,
som písankou i perom.
Nech závidí mi celý svet,
som šťastným pionierom.

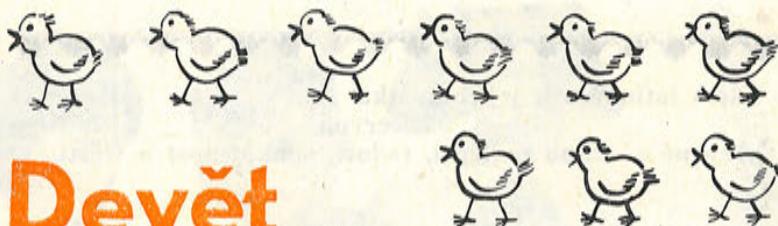
ELENA ČEPČEKOVA

LETÓ

Nesieme si jahôd plné
hrnčeky,
vyplášili sme dva srnčeky
a jedného jeleňa,
triasli sa mu kolená.

FRANTIŠEK HRUBÍN

Devět

JOSEF KOZIŠEK

Byla jedna slepička a měla devět kuřátek. Osmi říkali všelijak, deváté se jmenovalo Pipka. Našla-li slepička zrno, osm kuřátek se rádovalo, deváté se rmoutilo: „Škoda, že je nás devět! Kdybych byla sama, každé zrnko by bylo moje.“

Jednou slepička slíbila kuřátkům, že jim přinese z pole klas. Přeletěla plot, kuřata čekala na dvoře. Osm se jich těšilo, ale Pipka si pomyslila: „Půjdou mamince naproti a celý klásek na ní vyloudím.“

I vydala se tajně na cestu. Ale daleko nedošla. V zahradě byla jamka. Jak Pipka chvátala, spadla do jamky a nemohla ven. Bědovala, naříkala. Ale nikdo její nářek neslyšel.

Slepička se zatím vrátila domů jinou cestou. Když si kuřátko spočítala, poznala, že jedno chybí. I ptala se: „Kde je naše Pipka?“ Ale nikdo nic o Pipce nevěděl.

Rozběhla se kuřátko po dvoře a jedno zašlo i na zahradu. Tam uslyšelo, jak někdo naříká. Běželo po hlase, až našlo sestřičku v jamce.

„Počkej, Pipko, hodím ti dolů proutek a vyskočíš ven!“

Pipka vystoupila na proutek, ale z jamky dosud nemohla. Kuřátko snášelo suché listy, větvičky, písek i kaménky. Ale jamka byla ještě příliš hluboká a Pipka stále bědovala: „Zahynu, ubohá, zahynu! Škoda, že tu nejsou ostatní!“

Běželo tedy kuřátko pro ostatní. Všechna kuřátká i se slepičkou snášela do jamky dřívka, listy, oblázky, stébla, větvičky, trávu, mrudky, všecko, co našla v zahradě. Jamka se rychle plnila a Pipka vystupovala výš a výše. Najednou hop! vyskočila z důlku a radovala se: „Dobře, že je nás devět! Kdybych byla sama, byla bych zahynula.“

Ohník

Časopis mladších pionierov

V predchádzajúcich číslach Života ste čitali o tom, ako sa zrodilo Slniečko a o dejinách Zorničky. Tentokrát niečo o Ohníku. Horí, ohník, horí,
na Kráľovej holi,
ktože ho nekládol,
dvanáesti sokoli.

Ale predsa nie o ten ohník ide, ale o iný.
Horí ohník, horí, veľké iskry metá,
veľ' okolo neho plno plno sveta.

A na ohníku chutně zemiaky sa pečú, až tým dookola slinky na netečú. Ani o ten ohník nejde.

Nuž tak dobre, na tretíkrát sa mi to určite podarí.

Casopis Ohník začal vychádzať od roku 1948. Je to detský časopis z obdobia výstavby a rozvoja socialistickej spoločnosti na Slovensku.

Co sa týka literárnej zložky časopisu Ohník, možno povedať, že sa v ňom odráža vývin socialistickej detskej literatúry. Na jeho stránkach boli uverejňované ideoovo a umelecky priebojně rozprávky, poviedky a básničky. Mladší autori sa usilujú vnesť do tvorby pre deti niečo z moderných smerov, z lyrizovanej prózy Vincenta Sikulu, z poetizmu a konkretizmu v detských veršoch Ľubomíra Feldeka, Miroslava Válka a ďalších.

Z druhej strany v Ohníku uverejňujú poéziu a prózu z českej, sovietskej, polskej, rumunskej, ako aj pokrokovej nemeckej, talianskej a francúzskej literatúry.

Teda Ohník a s ním aj Zornička predstavujú vo vývine slovenských detských časopisov a literatúry novú etapu.

JÁN HALAČ

Všem tatinkům k jejich svátku
23. června
přejeme všechno nejlepší, radost, spokojenosť a štěstí.

KÝM DIEŤA DOSPEJE

PRVÝ ÚSMEV DIETÁTA. Prvý opravdivý úsmev dieťaťa sa objavia začiatkom tretieho mesiaca života. Teší rodičov, hoci nie vždy vedia o tom, akých dôležitých premien je dôkazom. Prvý vedomý úsmev svedčí o tom, že jestvujú už základy pamäti, že sa začal proces myšlenia, pomocou ktorého nemluvňa vie už rozlišovať ľudskú tvár. Táto schopnosť nie je ešte plne stvárená, totiž úsmev mizne z tváričky dieťaťa, keď pozerá na tvár obrátenú profilom.

Hoci sa nemluvňa ešte dlho bude usmievať na každú usmievatú tvár, ale matke to nevadí a cíti sa aj tak šťastná. Má to mimoriadny význam pre tie matky, ktoré nie sú isté, či dobre plnia svoje materské povinnosti a stále ich trápi neistota. Samotný fakt, že spokojné nemluvňa spojne zaspáva, nerozptyluje matku obavy a nepresvedčuje ju o správnej starostlivosti z jej strany. Neustále hľadá presvedčivejšie dôkazy a len úsmev dieťaťa ju vie pozdvihnuť na duchu, vie spôsobiť, že starostlivosť o nemluvňa je radostnou povinnosťou a nie neustálym znepokojovalím a útrapami.

NESTRASME. Strašení dítěte, aby bylo poslušné, je nerozvážné a krátkozraké. Přínesete sice rychle výsledky, ale později se projeví následky této výchovné metody: dítě bude bázlivé, nervózní, bez iniciativy. „Neber to, nebo přijde bubák“, „bud hodný, nebo půjdeš k doktorovi“, „neotevřeš to, nebo...“ Rodiče v tomto směru projevují neomezenou fantazií.

Neketrie dospelí lidé mají specifický smysl pro humor. Straší děti žertem. V dětech to prý má rozvíjet smysl pro humor a odvahu, ale ve skutečnosti nerozvíjí jedno ani druhé. Dítě nedovede vždycky odlišit pravdu a žert, skutečnost a fantazii. Důvěruje rodičům a začíná se bát všeho a všech. Začíná být vystrašené, nesmělé a nešťastné. Pamatujme, že strašení děti není pedagogickou metodou. Dítěti můžeme mnoho vysvětlit, někdy musíme výrazně zakázat, ale nikdy nesmíme strašit.

TAKÝ JE ŽIVOT

PASCA. V jednom provinčnom obchode v Anglicku zloděj ukradol celú dennú tržbu vďaka... stolárskemu lepidlu, ktoré rýchlo schlo a ktoré vylial na pult —

predavačka si oprela o pult ruky.

KOKO PRACUJÚ ROENICI. Sztandar Ludu odvolávajúc sa na výskumy HSÚ (GUS) udáva, že priemerný pracovný čas majiteľov gazdovstiev s povrchom od 2 do 5 ha je v priebehu roka — 2444 hodín, od 5 do 7 ha — 2652 hod., od 7 do 10 ha — 2756 hod. a vyše 15 ha — 2912 hod. Pracovný čas robotníka zamietaného v socialistickom sekttore bol v roku 1983 niečo viac ako 1898 hodín.

VYDARENÝ LOV. Indickí colníci našli na dne prístavného bazénu v Bombaji súdok obsahujúci ok. 170 kg zlata.

REKORD MLČANIA. Dosiahol ho lord Glanusk v britskej Snemovni lordov. Je v snemovni už 34 rokov a nedávno prehovoril po prvýkrát. Prednesol prejav, v ktorom sa dožadoval zníženia dane, vyberanej od majiteľov psov. Lord Glanusk je totiž majiteľom svorky dostihových psov a tieho poplatky ho tak veľmi zaťažujú, že sa rozhodol verejne protestovať.

S JEDNOU NOHOU. Jeff Keith prešiel napriek spojenými státy — vybaven pouze jednou nohou. Druhá mu bola pred časom amputovaná. Jeff však nerezignoval a s protézou dokázal to, nažby si netroufala ani pôvazná väčšina smrtelníků s kompletными končetinami. Pochod mu trval osm a pôl mesiacov.

ŘIDIČ. Jeden 85letý Holandec 69 let řídil auto bez řidičského průkazu. Jeho vůz, technicky v pořádku, nebyl pojistěný a měl dávno neplatné evidenční číslo. Holandská policie to zjistila, když náhodou tohoto neobyčejného řidiče zastavila.

HOROSKOPI. Mnozí lidé skutočne věří předpovědím znamení zvěrokruhu. Jako příklad mohou posloužit některí zaměstnanci v USA. Neradi přijímají do práce lidi narozené ve znamení Ryb a Stíra. Tvrdí, že Ryby jsou nerozložné a Stíři nepoctívají a nepravdomluvní.

POUZE ŽENATÍ. „Děvčata, po možné nám! Dostaneme práci jen v tom případě, že se oženíme. Budete-li chtít, rozvedeme se bez potíží.“ Takový inzerát vyšel v novinách ve španělském městě Oviedo. Podepsalo ho pět mladých nezaměstnaných mužů, kteří chtěli pracovat v nové odborce jednoho podniku. Firma však oznámila, že svobodné do práce nepřijme, protože přednost mají ti, kteří musí žít rodinu.

mienka. Vytvorenie obrovského umelého Nasirovho jazera zvýšilo vlnkosť vzduchu a zastavenie každoročných povodní Nilu zvýšilo úroveň vody. Jedna aj druhá zmena poškodila niektoré historické pamiatky (o.i. v Thébach a chrám Abu Simbel). Pomališie tečica rieka podporuje rozmniovanie vodných slimákov, nositeľov choroby zvanej bilharciozou, ktoré spôsobuje mozgovú otopenosť. Avšak pri všetkých týchto záporoch priehradu má veľký klad, chráni Egypt pred suchom. Zatial čo skoro celá stredná Afrika už šest rokov zúfalo bojuje so suchom a vyschnutou pôdou. Egyptania ľahko dosahujú tri úrody ročne a neboja sa hladu. Vodu dodáva nádrž Násirovho jazera, jedna z najväčších na svete — 170 miliónov kubických metrov. Druhý obrovský klad, to je elektrická energia. Tamожia elektrárne kryje až polovicu celoštátnych potrieb a bez nej by si iba ľahko bolo možné predstaviť egyptskú ekonomiku.

DOVTIPNÝ MEDVEDÍK. Prišiel do lesa v Gaesing v Rakúsku a začal navštevoval úle. Včelári mali nápad, ako podplatiť medveda. Každé dva týždne mu na tom istom mieste kladú úplatok — 40 kg medu. Sikovné a k tomu lenivé zvieratá to rešpektovalo a prestalo maškriť v úloch.

ZE ŠIRÉHO SVĚTA

MEDUZY. Normálne tato mořská stvorenia nejsou nebezpečná, ale v určitých situáciach môžu zpôsobiť ohroženie. Stalo sa to v prípade atomovej elektrárny Saint Lucy na Floride. Vichřice a mořské proudy priblížili na pôreži tisice meduz, ktoré ucpaly elektrické filtry, nabírajiaci mořskou vodu na chlazení reaktorov. Teplota rýchle stoupala na nebezpečnú výšku. Elektrárnu bolo nutno na niejakou dobu vypnout.

NIČENÍ LESU HROZÍ SUCHEM. Experti FAO, ktorí zkoumají príčiny rostoucího sucha na Pobřeží slonoviny, zistili, že hlavní príčinou je zničení lesu. Ještě na začátku našeho století bylo v této zemi 15 miliónov hektáru lesa. Dnes 20 percent vymýtili francouzští kolonizátoři. V letech nezávislosti něčili lesy místní podnikatelia a mezinárodní monopoly. Dnes jsou tu sotva 4 milióny hektáru, pozabavené ušlechtilejších druhů stromů. Vyvolalo to ekologické změny a snížení vlnkostí půdy. Dnes sucho ohrožuje zemědělství a plantáže kávy a kakaa, které jsou hlavním bohatstvím této země.

RÓZNE NÁSLEDKY VELKEJ PRIEHRADY. Veľkú Asuánsku priehradu v Egypte vždy obklopovalo ozvdušie kontraverzie. V skutočnosti jej výstavba neocákavane priniesla rôzne vedľajšie následky, predovšetkým ekologicke. Zastavila úrodný il, ktorý predtým ked Nil vystupoval z brehov, zostával na poliach a prinútil roľníkov, aby pužívali umelé hnojivo, ktoré zvyšujú záslenie pôdy. Nedostatok ilu spôsobuje eróziu brehov Nilu a zničil plankton, sardiniek, ktoré tu niekedy lovili vo veľkom množstve a po ktorých ostala iba spo-

HUMOR

— Moja žena je veľmi chladná.

— To musí byť príjemné v lete, keď sú horúčavy.

— Prosím ťa, prečo sa pokúša križiť poštového holuba s papagájom?

— Keby zablúdil, aby sa vdel opýtal na cestu.

— Návšteva odchádza a v predsiene sa obúva.

— Prosím vás, nemáte lyžicu na topánky?

— pýta sa domáceho pána.

— Nemáme... my topánky nejeme.

— Tá mast proti svrbeniu stojí 20 korún.

— Nemáte niečo lacnejšie?

— Poškriabte sa.

— Moja manželka stratila hlas. Máte nejaký liek na to, aby sa tento stav ešte nejaký čas udržal?

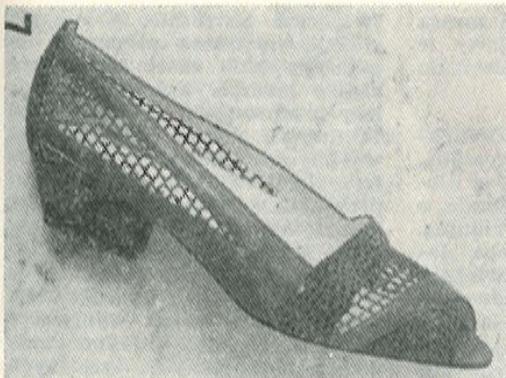
— Bol som na rybách.

— A chytil si niečo?

— Ano bronchitidu.

— Prečo sa tak veľmi bojite manželky? Má proti vám niečo v rukách? — pýta sa advokát.

— Válok, pracháč a metlu.

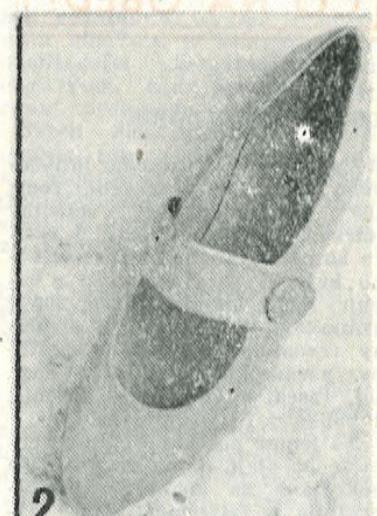
Veľmi módne sú nielen nízke podpätky, ale aj kombinácie kože so sieťovinou. Všimnite si, že lodičky na našom obrázku sú bledohnedé a majú voľné prsty.

Dnes prinášame tri modely pre deti. Lutujeme, že naše obrázky sú čierno-biele kedž jednotlivé farebné kombinácie modelov sú veľmi pekné.

Prvý model zľava je vhodný tak pre dievčatko — na snímke — ako aj pre chlapca. Dievčatko má bavlnenú blúžičku s rôznofarebným vzorom, široké zelené plátené nohavice a žltú vestičku zapinanú na zip a opasok. K tomu biele pruhované ponožky a modré sandálky.

Chlapček uprostred má tmavomodré plátené nohavice a širokú žltú blúzu, ktorá je vpredu doplnená tmavomodrou vložkou. K tomu žlté ponožky a biele tenisky.

Dievčačko sprava má pomarančové široké šaty s bielym živôtikom so žlto-pomarančovo-fialovým vzorom. Šaty sú zapinané na ramenach na gombíky. Opasok je biely s červenými bodkami, sandálky červene, ponožky biele so žltým vzorom.

2
Tento rok sú veľmi módne topánky s nízkym podpätkom. Na našom obrázku dámske poltopánky zapinané na gombik; tento model je žltý.

Tento rok v lete bude najmodnejšia biela farba. Preto aj všetky naše modely sú dnes biele. Šaty zľava majú veľký výstrih so všícou gumičkou, veľmi široké rukávy s manžetkami a naberanú sukňu. Všimnite si látku z ažúrovým vyšiváním, z ktorej sú šaty ušité. Šaty uprostred sú tak tiež široké, s krátkymi rukávmi a zaujímavo riešeným výstrihom. Zasa šaty sprava sú ušité z tenučkého plátna, majú motýlikové rukávy, štvorcový výstrih a ozdobné záševky na živôtiku a rukávoch. Sukňa je od pásu dolu skladaná. Tieto šaty odporúčame iba mladým štíhlym dievčatám.

KOŁOWACIZNA
OWIEC

Przyczyną choroby są wągry — larwy tasiemca, które umieszcza się w mózgu owiec. Dojrzali tasiemiec żyje w jelicy psów, wilków i lisów. Gdy tasiemiec staje się dojrzały, wydala jaja, które wraz z kałem zwierzęcia wydostają się na zewnątrz. Kąt zawierający jaja tasiemca zakaża trawę na pastwiskach oraz ściółkę w pomieszczeniach. Jeżeli owca zje taką zakażoną paszę lub wypija zakażoną wodę, to w jej żołądku z jaja wyłega się larwa, która wędruje do mózgu. Psy, wilki i lisy zarażają się tasiemcem zjadając mózg padłej chorej owcy. Usadzając się w mózgu owcy, larwa uciska

go i wywołuje objawy nerwowe. Pierwsze objawy występują po okolo 10–14 dniach od chwili zakażenia, początkowo są one bardzo mało wyraźne: owce nie mają apetytu, są podniecone i trwożliwe, chód mają niepewny a oczy zaczerwienione. Czasem biegają niezdecydowanie lub stoją z szeroko rozstawionymi nogami i spuszczoną głową. W tym okresie choroby niektóre owce padają wskutek porażenia mózgu, inne stają się pozornie zdrowe. Następnie trwałe objawy kołowacizny występują po 2–5 miesiącach. Trwają one od kilku tygodni do kilku miesięcy i przeważnie kończą się śmiercią z wyczerpania. Owca staje się osowiała, nie trzyma się stada, często ma chwiejny chód, potyka się i nie omija przeszkód, kręci się w kółko lub biega z opuszczoną głową wysoko podnosząc nogi. Spojrzenie jej jest nieprzytomne, oczy ma przekrwione i obrzękle, a głowę przechyloną na bok, nie może nierzaz trafić do żlobu, jest jakby ślepa. Często pojawiają się u niej kurcze mięśni, wówczas leży z wyciągniętymi nogami i głową podniesioną do góry. Choroba jest nieuleczalna, w wyjątkowych wypadkach, u bardzo cennych sztuk hodowlanych robi się operacje mózgu. W zapobieganiu trzeba zwrócić uwagę, aby głowę owiec padłych lub zabitych wskutek kołowaciz-

ny nie dawać psom, gdyż zaraża się larwami tasiemca. Główne te najlepiej spalić, a psy pasterskie poddawać odrobaczaniu.

OB. Z.J. Z PODCZERWONEGO — pyta, co może być przyczyną, że ostatnio niektóre owce są nie-spokojne, drapią się i ocierają o przedmioty a przy tym chudną. W takim przypadku trzeba dokładnie obejrzeć skórę zwierząt, bo przyczyna takiego zachowywania się może być wesoły żywiąca na niej. Wszystko żywia się krwią zwierzęcia, a nakluwając ją powodują silne jej swędzenie. Zarażenie się zdrowych sztuk następuje przy stykaniu się bezpośrednio z zawszonymi zwierzętami oraz przez przedmioty i ściółkę, z którymi miały one styczność. Kozy oraz owce nie pielegnowane i brudne łatwiej chorują na wszawice. U zwierząt często utrzymanych oraz przebywających w czystych pomieszczeniach występuje ona bardzo rzadko. Objawy są takie, jakie zauważał Czytelnik, a więc: niepokój, drapanie się, gryzienie i ocieranie o pobliskie przedmioty oraz chudnięcie. Młode zwierzęta są bardziej wrażliwe na wszawice: jeżeli dużo wszyscy znajdują się na skórze zwierzęcia, to może dojść do wypadania włosów, wycieńczenia a nawet śmierci. Należy zaznaczyć, że owca nie zaraża się wszawicą od konia i

swin oraz odwrotnie. W leczeniu stosuje się różne preparaty do przeszypywania skóry i wełny z zapisu lekarza. Zabieg taki należy przeprowadzić powtórnie po 14 dniach w celu zabicia wszyskich wylęgających się gnia. Jednocześnie z leczeniem zwierząt trzeba przeprowadzić odwyszenie pomieszczeń i sprzętów. Wszyscy znajdują się poza skórą zwierzęcia giną w ciągu 10 dni, nie wpuszczając więc zwierząt do pomieszczeń przez 10 dni można wyniszczyć w nich wszyscy. Utrzymywanie zwierząt w jasnych, szczelnych i czystych pomieszczeniach zapobiega zarażaniu się zwierząt wszszami.

OB. K.Z. Z OCHOTNICY — pyta, co może być przyczyną częstych u niego poronień u owiec.

Poronienia u owiec mogą mieć różne przyczyny, a wśród nich są zle żywienie (skarmianie zepsutej paszy, podawanie w karmie zbyt malej ilości składników mineralnych i witamin, niedożywienie, zle pielegnowanie, uderzenie w brzuch ciężarnej samicy, gonienie po pastwisku, szczucie psami, zatrucia oraz zarazki chorobotwórcze. O poronieniu mówimy, gdy plód zostaje wydalony na zewnątrz przed upływem właściwego okresu ciąży. Czasami dzieje się to w kilkanaście dni, czasami po upływie dłuższego

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

UKRAJINSKÝ BORŠC

Rozpočet: 300 g chudého bravčového mäsa, 200 g červenej repy, 100 g polievkovej zeleniny (mrkvka, zeler, petržlen), 1 lyžica konzervovaného alebo čerstvého hrášku, 40 g oleja, 60 g cibule, 150 g bielej kapusty, 200 g zemiakov, 10 g cukru, 3 strúčky cesnaku, 2 dl kyslej smotany, paradajkový pretlak, ocoť, soľ, rasca, mleté čierne korenie, 1 bobkový list, 1 klinček.

Na jemno posekanú cibuľu spevníme na oleji, dámé na ňu mäso pokrájané na kocky, krátko oprázime a zalejeme vodou. Pridáme pokrájanú alebo postrúhanú polievkovú zeleninu, kapustu pokrájanú na rezančky, bobkový list, klinček, mleté čierne korenie, soľ a varíme. Keď je mäso polomäkké, pridáme zemiaky pokrájané na kocôcky, prelisovaný cesnak, paradajkový pretlak a dovaríme do mäkká. Do hotovej polievky vložíme olúpanú červenú repu pokrájanú na prúžky, ktorú sme uvarili osobitne v hrnčeku a hrášok. Nakoniec podľa chuti prikyslime, prisolíme či prisládime. Smotanu pridávame do polievky až na tanieroch.

KVÉTÁKOVÁ OMELETA

Rozpočet pro 5 osob: 7 dkg mäsła, 2 dkg mouky, 3/8 1 mléka, sůl, mletý pepř, 2 žloutky, 15 dkg kvétáku, ze 2 bílků sníh, 1,5 dkg másla, 1,5 dkg mouky na

pánev, 5 dkg uzeného masa, 2 dkg strouhaného sýra.

Z másla a mouky upravíme si světlou jišku, zředíme ji mlékem v hustou omáčku a 1 minutu povaříme. Do prochládlé omáčky zamícháme žloutky, sůl, pepř, květák ve slané vodě uvařený, dobře odcezený a usekaný, a z bílků tuhý sníh. Větší omeletovou pánev vymažeme čerstvým máslem, vysypeme krupičkovou moukou, těsto na ni rozetřeme a pečeme v troubě 10 minut. Omeletu při pečení neobracíme. Do květákové omelety můžeme zamíchat sekané uzené maso a strouhaný sýr. Podáváme k němu každý salát.

KVĚTÁK SE STROUHANÝM SÝREM

Rozpočet pro 5 osob: 1 velký květák, 10 dkg uzeného masa, 2 dkg strouhaného sýra, 6 dkg másla, 1/8 1 mléka nebo kyselé smetany, 1 žloutek, sůl, 2 dkg másla, 3 dkg strouhané housky na formu.

Ve slané vodě uvařený květák rozložíme v jednotlivé růžičky a necháme se okapat. Nákyrová forma se vymasti, vysype houskou, pokláde na dně květákem, který se posype strouhaným sýrem, opět pokláde květákem, dobře se vše setřese, pokape mlékem nebo kyselou smetanou umíchanou se žloutkem, pokláde kousky másla a peče v dobře vytopené troubě 1/2 hodiny. Místo sýra můžeme posypat květák jemně sekaným uzeným masem a sekanou petrželkou. Dáme-li maso tučnější, nemusíme mnoho mastit.

KVĚTÁK SMAŽENÝ

Rozpočet pro 5 osob: 1 květák, 4 dkg másla, 5 dkg mouky, 1

žloutek, sůl, tloučený muškátový oříšek.

Květák opereme ve slané vodě a pak na polovici ve slané vodě uvaříme a necháme okapat. Uvařený nakrájíme na plátky, obalíme v husté máslové omáčce a necháme v chladu ztuhnout. Když omáčka ztuhla, obalíme květák ve strouhané housce a v rozpláleném omáčku do červena usmažíme. Podáváme s dušeným špenátem.

Omáčka. Z másla a mouky upraví se světlá jiška, osolí se, zalije polévkou nebo vodou, přidá žloutek a trochu muškátového oříšku.

VYPRÁŽANÉ KALERÁBY

Rozpočet: 6 kalerábov, 2 vajcia, 3 lyžice mléka, soľ, hladká múka, strúhanka, mast.

Olúpané umyté kaleráby po-krájame na kolieska hrubé 1 cm a v osolenej vode uvaříme do polomäkká. Ocedené kolieska kalerábu obalíme múkou, vajcom rozmäteným s mliekom, strúhanou a v horúcej masti vyprážime.

Podávame so zemiakmi a s tatárskou omáčkou alebo so zeleným šalátom.

RYZOVÝ NÁKYP
S CEREŠNAMI

Rozpočet: 400 g ryže, soľ, 1 litr mlieka, 3 vajcia, 120 g cukru, 80 g masla, citrónová kôra, čerešne.

Prebratú a umytú ryžu osolíme a uvaríme v mlieku. Maslo vymiešame s cukrom a so žltkami, pridáme vychladnutú ryžu, citrónovú príchuť a z bielkov ušľahaný tuhý sneh. Zláhka premiešame a polovicu dáme na

vymostený pekáč alebo do tortové formy. Na túto polovicu poukládame umyté a vykôstkovane čerešne, zakryjeme druhou polovicou ryže a v rúre upečieme.

Podávame s mliekom alebo s ovocným koktailom.

ŠALÁT

JARNÝ MIESANÝ ŠALÁT

Rozpočet: 1 viazanička redkovky, 1 viazanička cibuli, 1 viazanička karotky, 2 kaleráby, 1 hlávka šalátu, citrónová šťava, soľ, cukor, 2 dl kyslej smotany, 50 g syra.

Očistenú umytú zeleninu a cibulu aj s vňaťou pokrájame na hrubšie rezance, osolíme, pridáme citrónovú šťavu, cukor, postrúhaný sýr a zalejeme rozšľahanou smotanou. Dobre premiešame a necháme trochu v chlade odležať.

OSLÁVENCOM

LIEVANCE S OVOCÍM

Rozpočet: 300 g hrubej múky, soľ, 2 vajcia, 2,5 dl mlieka, 20 g droždia, 40 g cukru, jablká, mast na pečenie.

Droždie rozmišame s cukrom, vlažným mliekom a necháme nakysnúť. Potom pridáme žltky, preosiatu múku, soľ, z bielkov ušľahaný tuhý sneh a podľa potreby mlieko. Zo zmesi vyprá-

czasu od zaistnienia przyczyny np. uderzenia, zatrucia, itp. Niekiedy poronienie występuje bez żadnych objawów zwykle, jednak poprzedzane jest przez ból i objawy przypominające poród prawidłowy. U samic, które poroniły, wystąpić może zakażenie lub zapalenie macicy. O każdym wypadku poronienia należałoby zawiadomić lekarza ze względu na to, że poronienie może być wywołane przez zarazki, które mogą stać się przyczyną poronień u pozostałych sztuk. Przy pierwszych objawach poronienia, zwierzę chore należy oddzielić, jego stanowisko odkazić, nawóz zebrać w pryzmy i zakopować, a płód i błony płodowe spalić lub głęboko zakopać. Wspomniam wyżej, że poronienie może dać w efekcie zapalenie macicy. W tym przypadku zwierzę ma wysoką temperaturę, przestaje jeść, nie przejuwa i przybiera postawę jak do oddania moczu. Z pochwy wycieka śluzowo-ropny płyn, zwłaszcza w czasie leżenia. Zwierzęta chudną i dają mniej mleka. Czasem może nastąpić ogólne zakażenie, a nawet śmierć zwierzęcia. Leczenie w takim przypadku przeprowadza lekarz, gdyż trzeba najpierw dokładnie poznać przyczynę zapalenia i stosownie do tego leczyć.

HENRYK MĄCZKA

cujeme hustejsie cesto (ako na palacinky) a necháme ho znova nakysnúť. Jablká (alebo iné ovocie, aj z komptóu) postrúhameme na hrubšom strúhadle, zamiešame do cesta a na horúcej vymasenej lievancovej forme alebo panvici pečieme lievance. Podávame s ovocným šalátom.

SALÁMOVÉ KOŠÍCKY
S VAJCOM

Rozpočet: 200 g salámy, 30 g oleja, 1 cibuľa, soľ, 4 vajcia, kečup, red'kovka.

Neolúpanú salámu pokrájame na hrubšie kolieska a opečieme na oleji tak, aby sa sformovala do tvaru košíčka. Košíčky po-ukladáme na pekáč, do každej dáme trochu nadrobno pokrájanej cibule, rozklepeme vajce a v rúre krátko zapečieme. Hotové košíčky obložíme pokrájanou red'kovkou a vajcia pokvapkáme kečupom.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

Tuk na smažení se nebude přepalovat, když do něho vložíme pár koleček mrkve.

Při obalování řízků přidáme do rozšeňaného vajíčka 1–2 lžíce piva; kůrka bude lehká a chutná.

S PRAWNIK

O PODATKACH I OPŁATACH LOKALNYCH (PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI)

Zagadnienia podatków i opłat lokalnych reguluje ustanowiona z dnia 14 marca 1985 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr 12, poz. 50). Określa ona obowiązek podatkowy dotyczący podatku od nieruchomości należnego od osób fizycznych i prawnych nie będących jednostkami gospodarki społecznej, podatku drogowego, podatku od posiadania psów, opłaty targowej, opłaty miejscowościowej oraz opłaty administracyjnej (za czynności urzędowe) nie będące przedmiotem opłaty skarbowej. Zajmiemy się szczególnie podatkiem od nieruchomości.

KTO I OD JAKIEGO MIENIA OPLACA PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI?

Podatek ten opłacają osoby fizyczne i prawne nie będące jednostkami gospodarki społecznej, które są właścicielami, samostanymi posiadaczami, użytkownikami wieczystymi nieruchomości lub użytkownikami nieruchomości na podstawie ustanowionego na nich prawa użytkowania, lub które użytkują bez tytułu prawnego nieruchomości stanowiące własność państwa, albo dzierżąią nieruchomości od jednostek gospodarki społecznej nie będących jednostkami gospodarczymi w myśl przepisów o opodatkowaniu jednostek gospodarki społecznej.

Opodatkowaniu podlegają budynki lub ich części, z wyjątkiem lokali mieszkalnych w domach wielomieszkaniowych, nabytych na własność od państwa oraz grunty nie objęte przepisami o podatku rolnym, a także gruntów, na których są prowadzone działy specjalnej produkcji rolnej, zwolnione od tego podatku. Opodatkowaniu podlegają również obiekty mieszkalne i użytkowe nie złączone trwale z gruntem.

JAKIE NIERUCHOMOŚCI NIE PODLEGAJĄ OPODATKOWANIU?

Nie podlegają opodatkowaniu między innymi:

— budynki gospodarcze związane z gospodarstwem rolnym lub działem specjalnym produkcji rolnej oraz budynki mieszkalne związane z gospodarstwem rolnym na obszarach gmin i w miastach na obszarach o charakterze rolniczym, z wyjątkiem budynków lub ich części zajmowanych na wykonywanie działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej, w rozumieniu przepisów o podatku obrotowym

bądź wynajętych lub wydzierżawionych na cele użytkowe. Budynki mieszkalne uważa się za związane z gospodarstwem;

— rolnym, jeżeli są w posiadaniu osób prowadzących gospodarstwo rolne i są przez te osoby zamieszkałe. Jeżeli budynek jest położony w innej miejscowości niż gospodarstwo rolne, uważa się go za związane z gospodarstwem rolnym tylko wówczas, gdy prowadzenie gospodarstwa rolnego stanowi główne źródło utrzymania właściciela budynku i nie jest on właścicielem innego budynku mieszkalnego położonego w miejscowości, w której znajduje się gospodarstwo rolne;

— budynki lub ich części przydzielone do bezpłatnego użytkowania osobiste, która przekazała w zamian za rentę lub emeryturę gospodarstwo rolne państwu, jeżeli nie są wynajęte lub wydzierżawione, a także działki gruntu przydzielone do bezpłatnego użytkowania tej osobie;

— pracownicze ogrody działkowe oraz znajdujące się na ich terenie budynki, jeżeli nie przekraczają odpowiednich norm powierzchni, ustalonych dla tych budynków.

CO STANOWI PODSTAWĘ OPODATKOWANIA PODATKIEM OD NIERUCHOMOŚCI?

Podstawą opodatkowania stanowi:

- dla budynków podlegających ubezpieczeniu ustawowemu — wartość budynków ustalona według cennika dla celów tego ubezpieczenia,
- dla pozostałych budynków — powierzchnia użytkowa,
- dla gruntów — powierzchnia tych gruntów.

Wysokość stawek podatku określają Rada Ministrów, z tym że podatek ten nie może przekraczać rocznie:

- 0,1% wartości budynków mieszkalnych, ustalonej według cennika dla celów ubezpieczenia ustawowego,
- 0,3% wartości pozostałych budynków, ustalonej według cennika dla celów ubezpieczenia ustawowego,
- 500 zł. od 1 m² powierzchni budynków, jeżeli podstawa opodatkowania jest powierzchnia,
- 1 zł. od 1 m² powierzchni gruntów.

Rady Narodowe stopnia podstawowego mogą obniżać lub podwyższać do 20% stawki podatku ustalonego przez Radę Ministrów od określonych rodzajów budynków lub ich części, z tym że podwyższone stawki nie mogą przekroczyć wysokości wyżej wymienionych ustawowych wielkości. Mają także prawo obniżać do 50% stawki podatku od budynków lub ich części zajmowanych np. na wykonywanie rzemiosł wymagających większej powierzchni użytkowej, rzemiosł usługowych, których brak odczuwa się na danym terenie oraz rzemiosł artystycznych wykonywanych przez rzemieślników mających tytuł mistrza rzemiosła artystycznego.

CZY PRZEWIDZIANE ZOSTAŁY ULGI DLA PODATNIKÓW PODATKU OD NIERUCHOMOŚCI

Od podatku zwolnieni zostali o ciemniowi inwalidzi I grupy, z którymi nie zamieszkuje wspólnie dorosłe dzieci, posiadające własne źródło dochodu. Podatek od budynków i gruntów, z wyjątkiem zajmowanych na działalność wytwórczą, handlową lub usługową, obniżona jest o 50%, jeżeli wyłącznie źródłem utrzymania podatnika i jego małżonka jest emerytura lub renta. Podatek przypadający od budynku mieszkalnego może być ustalony w kwocie niższej niż 500 zł. rocznie (dolna granica ustawowa) w wypadku, gdy podatnikiem jest emeryt lub rentista.

KIEDY POWSTAJE OBOWIĄZEK PODATKOWY?

Obowiązek podatkowy powstaje w pierwszym dniu miesiąca następującego po miesiącu, w którym powstały okoliczności powodujące, że nieruchomość stała się przedmiotem opodatkowania lub utraciła warunki do zwolnienia od podatku.

Jeżeli okoliczności, od której jest uzależniony obowiązek podatkowy, jest istnienie budynku lub jego części — obowiązek podatkowy powstaje po upływie roku następującego po miesiącu, w którym budowa została ukończona, bądź też w którym rozpoczęto użytkowanie budynku lub jego części przed ich ostatecznym wykoniczeniem. Obowiązek podatkowy wygasza z upływem miesiąca, w którym ustalyły okoliczności uzasadniające ten obowiązek, bądź powstały warunki zwolnienia od podatku.

Jeżeli obowiązek podatkowy powstał lub wygasł w ciągu roku, podatek za ten rok ustala się proporcjonalnie do liczby miesięcy, w których istniał obowiązek podatkowy.

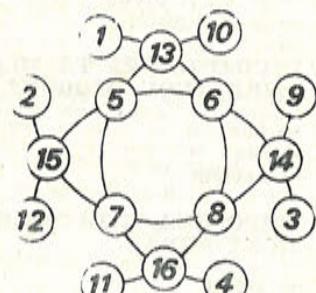
OD KIEDY OBOWIĄZUJA PRZEPISY O PODATKU OD NIERUCHOMOŚCI?

Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych weszła w życie z dniem 1 kwietnia br., z wyjątkiem przepisów dotyczących podatku od nieruchomości (oraz podatku drogowego), które wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 1986 r.

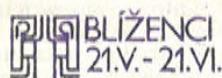
WIESLAWA MOLITORIS

ODPOVĚĎ:

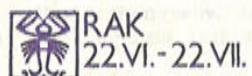
Lietadla — číslo 4
Zábava s čísly —

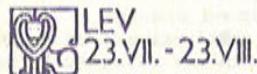
HVĚZDY O NÁS

Můžeš se spojhnout na své blízké. Doma najdeš také teplá a pochopení, že získáš optimismus a sebedůvěru. A budeš to potřebovat, protože mimo rodinu nepůjde všechno tak hladce. Musíš jednat opatrně a předvídat, nespolehat se na náhodu.

Zbaviš se váhání a komplexu. Od rozmýšlení přejdeš k činům, a to zanedluho přinese rychlé a uspokojivé změny. Bylo by dobré vyjasnit nějaké staré rodinné nepříjemnosti. Pokus se o to, nebudeš litovat.

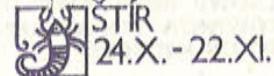
Plně tě zajme nějaký problém, který se už delší dobu dožaduje řešení. Přejdeš na dobrý způsob a nálada se ti zlepší. V práci budou opatrny, aby neudělal nějakou chybu. Někdo, kdo ti má za zlé, na to čeká, aby toho využil proti tobě.

Spadne ti kámen ze srdce, zbavíš se problému, který ti už dávno nedával spát. Díky tomu ti přibude sil a energie. Dej konečně do pořádku své osobní záležitosti, které se v poslední době značně zkomplikovaly. Měl bys jít k lékaři, neber drobné zdravotní potíže na lehkou váhu.

Dobré dny na dalekosáhlé plány. Pomýšlíš-li na delší cestu, neodkládej ji. Všechno si dobré v klidu rozmysli, protože není vyloučeno, že na tvém rozhodnutí bude záviset celá tvoje budoucnost.

Výrazně se zlepší tvoje finanční situace, ale neznamená to, že můžeš rozdávat peníze. V práci se udrží příznivá situace. Využij toho, neodkládej nic na poz-

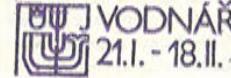
dější dobu. Můžeš rovněž očekávat dobré změny v rodinném životě.

Uděláš krok kupředu. Bude v tom hodně tvé vlastní zásluhu, ale i pomoc přejících osob. Máš jich kolem sebe hodně, ale nemysli, že ti přejí všichni. Počkaj se získat i přízeň těch, kteří jsi soli v oku. Neškodilo by trochu rozvahy ve výdajích, pamatuj, že domácí pokladna není bezedná.

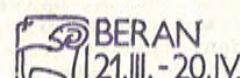
Pravděpodobně tě v nejbližší době bude trápit reumatismus nebo žaludeční bolesti. Kromě zdraví budeš mít ve všem štěstí. Energie a iniciativa, s níž splníš svěřené úkoly, zlepší tvé postavení v práci. V lásce bude všechno záviset na správné volbě.

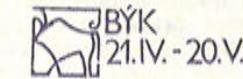
Plánuješ-li nějaké finanční operace, chceš-li něco koupit nebo prodat, nepospic dej. Nepromyšlené rozhodnutí ti může přinést značnou ztrátu. Finanční neúspěchy ti vynahradí štěstí v lásku.

Ceká tě řada zajímavých setkání, na nichž uslyšíš mnoho mých slov. Rovněž tvoje situace v práci se zlepší. Jedině doma může dojít k drobným neprozuměním a sporům. Snaž se je mírnit, protože nahromadění drobných konfliktů může způsobit vážnější rozepři s někým blízkým.

Nic tak nekomplikuje život, jako zbytečné mluvení o vlastních intimních záležitostech. Bud diskrétnější! V jiných věcech ti nehraci žádné komplikace. Přinut se ke kázni a soustřed se na to, co je v této chvíli nejdůležitější. Jistě dosáhneš cíle.

Chtěl bys žít se všemi ve shodě, ale býváš unavený a rozčilený, a to vyvolává nesváry. Snaž se kontrolovat své reakce a uvolnit vnitřní napětí. Doma teď budou nejdůležitější děti. Mají nějaké problémy, které nedovedou vyřešit bez tvé rady a pomoci.

NÁŠ TEST

Či vieš dobre poradit?

Nie každý vie ihneď vyriešiť svoje problémy. Veľkou pomocou môže byť v tom prípade niekto, kto vie vypočuť a poradiť. Či si dobrým rádecom? — dozvieš sa z našej psychozábavy.

1. DBAŠ O SVOJU ŽIVOTOSPRAVU?

A — veľmi	4
B — len tak	2
C — vôbec	0

2. AKO HODNOTIŠ TÚTO FOTOGRAFIU?

A — je smutná	0
B — je akási divná	2
C — je fascinujúca	4

3. USUDZUJEŠ, ŽE TÁ MLADÁ ŽENA JE DISKRÉTNOU OSOBOU?

A — áno	5
B — nie	1
C — neviem	3

4. PRIPOMÍNA TI TÁTO KRAJINKA KLASICKÝ OBRAZ?

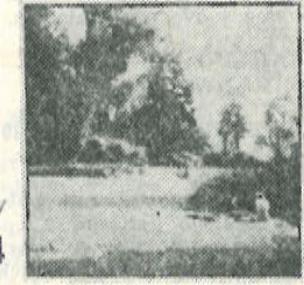
A — veľmi	5
B — trochu	3

2

3

4

C — vôbec

5. S CÍM SA TI NAJVIAC SPÁJA SLOVO „PRÍTULNÝ“?

A — zapálené sviece	2
B — tichá hudba	1
C — pohár dobrého vína	3

6. AKÝ BY — PODĽA TEBA — MAL BYT OPRAVDIVÝ PRIATEĽ?

A — hotový pomocník	5
B — taký, na ktorého sa dá vždy spoločne	3
C — diskrétny	0

7. AKO REAGUJEŠ, KEĎ V TVOJEJ PRÍTOMNOSTI NIEKTO NÁHLE ZAČÍNA PLAČAŤ?

A — nevšimam si to	0
B — pýtam sa na príčinu	2
C — snažim sa ho potešiť	4

DO 11 BODOV: Veľmi nerád prijímaš rady — usudzuješ totiž, že je veľmi ťažko sa vtesnať do cudzej kože. Postupuješ teda

podľa zasadý: lepšia žiadna rada, ako zlá. Preto si milý vo vzťahu k známym, zdvorilo vypočuješ cudzie problémy, ale snažíš sa do toho nemiešať. Nehľadiac na to, hodno sa zamyslieť: niekedy pomocou môže byť komentár postrannej osoby.

11—22 BODOV: Sám si často povídáš za dobrú radu. Preto sa tiež snažíš pomôcť iným. Neponúkaš svoju pomoc bezprostredne, ale všeobecne je známe, že možno počítať s tvojim pochopením. A to je práve tvaja sila. Občas máš problém: ked' treba nájsť novú cestu. Tebe je ťažko sa pozreť na problémy inak ako cez vlastné skúsenosti. Snaž sa preto pozerať na problémy iných z odstupu a čo najviac objektívne.

23 A VIACEJ BODOV: K tebe všetci ochotne prichádzajú po radu. Je známe, že vždy vieš zdôrazniť najdôležitejšie aspekty problému. Snažíš sa pochopí každého, kto k tebe príde a unikaš dotieravým otázkam. Preto tvoji spoločníci ľahko prijímajú tvoju kritiku. Snaž sa predsa nedopustiť to, aby si vždy rozhodoval za iných.

Podľa Auf einen Blick

— Pozri odkiaľ sa berú malé bocianiky...

MILAN LECHAN

KNOKAUTY

Ráno je mûdrejšie ako večer.
Ale my sme stále rovní.

* * *

Odkedy pijem mlieko, rastiem
ako z vody.

* * *

Ja chcem zmeniť svet, moja
stará mňa.

DOKÁŽEŠ TO?

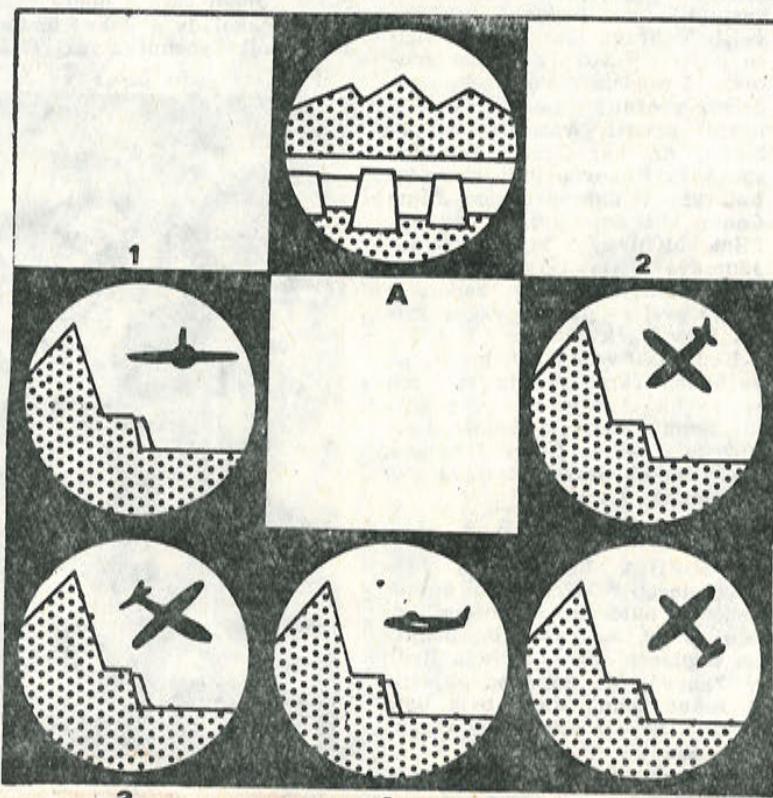
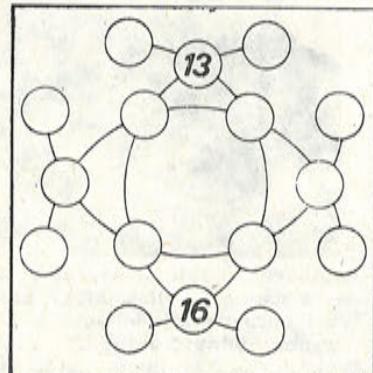
ZABAVA S ČÍSLY

Císla od 1 do 16 rozmiestrite do diagramu tak, aby součet 6 čísel v každém ze čtyř oblouků byl 55...

LIETADLA

Ktorý z piatich pilotov vidi
breh tak, ako ukazuje obrázok
„A“?

(Odpoveď na str. 29)

MENO VEŠTÍ

JÁN. Kedysi, ale aj dnes veľmi populárne meno. Je to vysoký, pomerne štíhly muž s hnedým buď tmavými vlasmi a bledou pleťou. Oči máva čierne, hnedé, modré alebo šedé. Pochádza z roľníckej alebo remeselnickej rodiny a máva niekoľko súrodencov. Je živý ako ortuť, svižný, veselý, vždy z usmiatym obličajom. Priam tryska radostou zo života, vie sa tešiť aj z najmenších úspechov. Zovnajškom sa ponáša na otca, ale povahu dedí po matke, ktorej je miláčikom. Dobre pozná svoju hodnotu a je dosť hrđy. Neznáša, aby sa mu niekto posmieval. Keďže sa vždy zastáva slabších a ukrivených, často sa dostáva do konfliktu s nadriadenými. Vie veľmi dobre zaobchádzať s malými deťmi, ktoré ho priam zbožňujú. Neznáša podlizavých, falosných a pokryteckých ľudí, ani udavačov. Sám je mimoriadne úprimný, vždy hovorí pravdu do očí a dodržuje dané slovo. Dokáže vytrvale smerovať k vytýčenému cieľu a dosahuje svoje. Má nadanie k exaktným vedám, má rád konkrétnu prácu. Môže byť veľmi dobrým vodičom, pokladníkom, ale aj lekárom, novinárom a učiteľom. Svoje povinnosti si riadne plní, má silne vyvinutý zmysel pre zodpovednosť. Žení sa obyčajne s peknou, mûdrou a úšľachtilou ženou, ktorá je mu verou družkou. Je dobrým, rozšafným otcom a manželom. Máva najčastejšie dve deti. O rodinu sa добре stará. Honba za lacnou slávou je mu cudzia. Je prakticky, striežlivý, vecný, nepriateľ pustých fráz a planých rečí. Dobrý organizátor. Miluje stromy, kvety a zvieratá, ako aj dobrú knihu a film.

TADMIR

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co škodí podívat se občas do snáre. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se

SNÁŘ

vám o:

Alarmu — dej pozor na svůj majetek.

Počítání bankovek — utřpiš finanční ztrátu.

Bolestech v uších — dozvíš se nepěkné novinky; v očích — nemoc v rodině; zubů — blízko stojící osoba tě zarmoutí.

Broušení nožů — příliš ostrá řeč ti uškodí.

Broskovovém jádru — narazíš na tvrdý odpór.

Trhání brusinek — dostaneš pozvání na venkov.

Cvičení — nepokoj, váda, nesvář.

Cervotočivém dřevě — utřpiš škody od tajného nepřitele.

Cistění něčeho — spořádané poměry.

Cínuanovi — budeš konat cestu.

Prokazování dobročinní — učiniš něco pro své štěstí; přijímání dobročinní — najdeš silnou oporu v životě.

Fenyku — musíš být skromný.

Cíti evangelia — dostaneš dobrou radu.

Pití šampanského — uspořádaný život, mnoho požitků.

Jednorožci — budeš zklamán.

Dřevěném klínku — různice, rozboje.

Klystýru — tvé starosti brzy zmizí.

Komorníkovi — dobré zaopatření, mnoho práce.

Kopí — nenávist a nepřátelství.

Kování koní — mnoho práce.

ŽIVOT

MIESIECZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS:
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny), Ján Šternogá (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (ilustracje). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiański, Jozef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáč, Lídla Mšalová, František Paciga, Severin Vaksmansky, Andrej Vojsa.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch“, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch“ lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“ Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie, Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granice jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do skladu 21.V.1985, podpisano do druku 19.VII.1985.

Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 330.

PANI MARGARET THATCHEROVÁ si ako predsedkyně vlády Velké Británie zasloužila přídomek „zelezná lady“. Jsou však chvíle, kdy se v ní projeví prostě žena. Londýnské úřady objednaly u skotského malíře Johna Anthonyho nový portrét paní predsedkyně vlády. Paní Thatcherová se kriticky podívala na hotové dílo a řekla malíři: „Nedzda se vám, že na té podobizně vypadám příliš přísná?“

Skot pochopil, oč se jedná, a rychle obraz opravil. Paní Thatcherová má nyní měkké a mírnější ústa, oblejší šíji, v uších má diskrétní náušnice a na krku perlový náhrdelník.

Opravená podobizna získala uznání paní Thatcherové. Bude viset v sídle anglických ministerských předsedů v Downing Street.

CHLAPEC NEBO DÍVKA? Zlomyslní Angličané říkají, že v Anglii jsou dvě královny a obě se špatně oblékají. Jednou je ta pravá královna, jejíž způsob oblékání bývá často předmětem kritiky; druhou královou je — zpěvák Boy George. Boy George, který se ve skutečnosti jmenuje George O'Dowd, je miláčkem publiku ve věku od 8 do 80 let.

Boy vystupuje ve Velké Británii i v jiných zemích v Evropě a za oceánem se svým souborem „Culture Band“. Za popularitu vděčí nejen písničkám, ale i prapodivným oblekům, růžovým vlasům a ostré nalíčenému obličeji. Vypadá jako tvor bez určitého pohlaví — ani muž, ani žena. „Lidé chtějí vědět, s kým spím: s děvčaty, s chlapci nebo s plyšovým medvídkiem. Ale já na ty otázky neodpovím, sex není to nejdůležitější,“ řekl Boy v rozhovoru s reportérem. Tvrdí, že pro něho je nejdůležitější hudba. Jeho písničky ve stylu pop jsou příjemné a melodické. „Chci dát lidem něhu, hodně citu; chci být jen milým Germem, který dělá milou hudbu.“ Na snímku: Boy George ve dvou větleních.

PO 500 ROKOCH. Eskimáci tvrdí, že toto miesto skalnatého brehu Grónska sa nazýva Qila-kitsog a že kedysi, veľmi dávno, tu bola ľudská osada. Avšak nikto nenašiel jej stopy, až do chvíle, keď dva dánští polovníci, bratia Hans a Jokum Grönvoldovi objavili pod skalnatým útesom prastaré hroby. Pochovaných v nich bolo šesť žien a dve deti. V týchto skalnatých hrobkách telá, upne zamarznuté, sa zachovali v skoro úplne neporušenom stave.

Pohovníci hlásili vedcom svoj objav. Už dlhšiu dobu 50-členná expedičia, ktorú riadi prof. Nordquist z Národného múzea v Kodani a profesor medeciny Hart Hansen, skúma neobvyklú hrobku. Vďaka najmodernejším metodám sa podarilo konštatovať, kedy umreli a boli pochované Eskymáčky a ich deti: bolo to

okolo roku 1475, teda pred 500 rokmi! Ustálili tiež vek žien a detí — jedno z nich malo 4 roky a druhé bolo polročným nemluvnia. Zomreli boli solidne a teplo oblečení na svoju poslednú cestu: ženy a deti mali nohaevic a kabátiky z tulenej kože, kožušinové čiapky, vysoké topánky, vyložené suchou trávou. Výborne zachované úbory sú pre vedecky cenné. Lekári zasa mohli konštatovať, aký bol zdravotný stav Eskimákov pred 500 rokmi. Vieme teda, že nepoznali parodontózu, zuby dokonca aj veľmi starých žien boli v ideálnom stave. Jedna žena trpela na zápal ucha, ktorého následky pravdepodobne spôsobili smrť. Avšak trpiac pracovala do poslednej chvíle, o čom svedčia čerstvý rany na rukách — možno pitvala ryby alebo zverinu. Zasa — čo konštatovali dánští lekári — rakovina, ktorá zdá sa byť pliagou našich čias, nešetrila ani dávnych obyvateľov Čalekého severu — zapričinila smrť dvoch žien. Nevedno prečo umrelo dieťa — vypadalo, ako keby spalo vo svojej koženej „kombinéze“ — a tak ho nechali, nedotknuté.

Na snímke: nemluvňa spred 500 rokov.

MANŽELÉ ERNEST A LOUISE DOMON-MATHEZOVI ze švýcarského mesta Biel slaví leto neobvyklé výročie. Osmého března bylo panu Ernestovi stolet a 5. června oslaví sté narodeniny jeho žena. Seznámili se v roce 1907 a o rok později se vzali. Jsou tedy již 77 let manžely a jak tvrdi všechni jejich známí, je to ideální manželství. Jsou v dobré formě, zejména pan Ernest, který vypadá jako sedmdesátník.

Pan Ernest je hodinářem a několik desítek let přepracoval v jedné továrně ve svém rodném meste Biel. Paní Louise také celý život pracovala. Byla nejlepší modistkou ve městě. Klobouk z její pracovny z 30. let se dočkal velké cti: je exponátem ve Fashion Institute v Los Angeles.

Na otázku, čemu vděčí za tak vysoký věk, pan Ernest odpověděl: „Tomu, že jsem neumřel dřív.“ Paní Louise řekla: „Dělála jsem v životě různé věci, ale nikdy jsem nic nepřeháněla.“ Na snímku: Stoletá dvojice si navzájem přeje ... 200 let.

GRACE. Keď Grace Jonesová ide ulicou po New Yorku alebo Paríži, všetci sa zastavujú: tmavá pokožka, krikfavo vymaľovaná, kučeravé vlasy ostrihané „na ježka“, 180 cm výšky a nádherná postava. Avšak častejšie ako na ulici možno uvidieť tmavú spevačku na javisku, v televízii a naposledy na striebornom plátnе. Grace je neopakovateľná — tvrdia fanúškovia černošskej hviezdy disco po oboch stranach oceána.

Grace Jonesová sa narodila na Jamajke ako dcéra pobožného, čierneho pastora. Keď dospela prestavaovala sa pastor s rodinou do Philadelphie. Grace sa chcela stať učiteľkou španielčiny, ale študia ju rýchlo unavili, opustila domov a odcestovala najskôr do New Yorku a potom do Paríža. Tam sa stala modelkou. Exotická kráska rýchlo bola medzi najlepšími modelkami. Ale predvadzanie šiat a sedenie pred objektívom ju začali nudit tak isto rýchlo, ako aj štúdia. Skutočná umelkyňa a taká som, musí mať možnosti rozvoja — konštatovala a stala sa speváčkou. Debutovala v roku 1977 v elegantných newyorských diskotékach, stylizovaná na „čierneho vampa“ alebo „čiernu tigricu, žerúcu pánske srdecia“ — ako hlásila reklamy. Vystupovala na javisku s tigrami, samozrejme prezúrovanými, demonstrovala

nádherné, štíhle a svalnaté telo — a nádherný hlas, ktorý Francúzi porovnávali dokonca k hlasu nezabudnuteľnej Edith Piafovej. Získala si meno „kráľovnej disco“. Naposledy zriedkavejšie vystupuje na javisku, zriedkavejšie nahráva platne. Chce mať čo najviac času pre svojho synčeka, 5-ročného Polo, ktorého priam zbožňuje; otcom Pola je bývalý priateľ Grace, francúzsky módný návrhar Goude. Teraz je speváčka filmovou hviezdou. Debutovala v dobrodružnom filme Conan ako amazónka z džungle. Film bol hlúpy a zlý, ale Grace Jonesová mala veľký úspech. Bola jediným svetlým bodom v tomto gýci — napísal vážny kritik New York Times.

Keď ma ľudia vidia, myslia si, že budem škriabat a hrázať. Nech si myslia. Ale ja som v súkromí jemná domáčky založená — poviedal kedysi Grace Jonesová. Na snímke: Grace Jonesová ako „kráľovná disco“.

SOPHIA LORENOVÁ byla pred necelými třemi lety odsouzena k půldruhému měsíci vězení a 12 miliónům lir pokuty za neplacení daní. Hvězda bydlí v Ženevě, ale když se objevila v rodiné zemi, úřady byly neuprosné. Sophia musela do vězení, sice jen na několik dní, a její sbírka obrazů byla vystavena na

licitaci. Nedávno, během premiéry jejího nejnovějšího filmu Qualcosa di blondo (hraje s ni starší syn Carlo) ji daňový úřad připomněl, že má ještě zaplatit 700 miliónů lir. Hvězda sbalila kufry a vrátila se do Ženevy, kde ji italské úřady nemohou nic udělat.

Italové všebec obelhávají daňový úřad; ministerstvo financí odhaduje, že to dělá 95 procent osob svobodných povolání. Sophia Lorenová není výjimkou. Například známá zpěvačka Patty Pravová dluží státní pokladně 463 milióny lir a takové hvězdy jako Adriano Celentano nebo Gianni Morandi přiznali v loňském roce příjmy nižší než mzdy zaměstnanců průmyslu. Vyplývalo by z toho, že žije velmi skromně a zpívá zadarmo. Tому však daňový úřad nechce věřit.

JAKO V „SOGUNOVĚ“. V televizním seriálu „Sogun“ jsme nedávno viděli zemětřesení v Japonsku. Tektonické otřesy jsou v Japonsku na denním pořádku. K mikrootřesům dochází průměrně sedmnáctkrát denně, průměrně jednou denně se zaznamenávají otřesy, při němž se houpe nábytek a zvoní tabule v oknech. Nebezpečí větších otřesů bylo přičiněny, že do poloviny 60. let se v Japonsku nesměly stavět domy vyšší než 30 metrů. Převládal tradiční lehké stavby, takové, jaké jsme viděli v „Sogunovi“. Dnes už v Japonsku nejsou významnosti ani stometrové výškové budovy. Staví se podle předpisů „protiotřesové“ technologie a japonskí architekti tvrdí, že nejsou nebezpečnější než nízké domy. Např. během jednoho zemětřesení se mrakodrap firmy Mitsui, ve městě Shinjuku, vysoký 155 metrů, kolébal jako televizní anténa ve větru, ale pět sekund po otřesech se vrátil do původní polohy.

UKURÁR z Holzappel (NSR) v rekordním čase 8 hodin vyrabil... z čokolády a cukru hodiny. Tato sladká pochúťka váží 13 kilogramov.

